

**T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**Üniversite Kütüphanelerinde Elektronik Bilgi
Kaynaklarına Dayalı Yararlandırma Hizmeti:
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Uygulama
Örneği**

**Hatice Yenikurtuluş
2501960507**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ümit Konya

İstanbul, 2007

ÖZ

Bu çalışmanın amacı üniversite kütüphanelerinde yararlanılma hizmetinin nitelik ve boyutlarını hızla değiştiren elektronik kaynakların tanıtılması ve üniversite kütüphanelerindeki e-kaynak uygulamalarının yararlanılma hizmetlerini ne şekilde değiştirdiğini göstermektir.

Tezin ilk bölümünde elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili temel kavramlar tanımlanmakta ve elektronik bilgi kaynaklarının türleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. İkinci bölümde üniversite kütüphanelerinde elektronik bilgi kaynaklarının yararlanılma hizmetine getirdiği yenilikler ele alınmakta ve geleneksel yararlanılma hizmetleri ile karşılaştırıldığında e-kaynaklarla sunulan yararlanılma hizmetinin avantajları ve dezavantajları tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde ise İstanbul Bilgi Üniversitesi'ndeki e-kaynak uygulamalarının istatistiksel boyutu sergilenmektedir.

Bu çalışmanın sonucunda üniversite kütüphanelerinde e-kaynaklar uygulamalarıyla, kütüphaneye gelen kullanıcı sayısında azalma olmuştur. Aynı zamanda yararlanılmaya yönelik doğrudan sorulan sorular azalmıştır. Fakat nihai olarak e-kaynaklara dayalı yararlanma istatistiklerinde artış gözlenmiştir.

ABSTRACT

Aim of this study is to introduce electronic resources which have changed characteristics and dimensions of library reference services and to show in what ways the applications of e-resources in university libraries have changing the reference services.

In the first chapter of the thesis, basic concepts related to e-resources are being defined and the types of e-resources are being discussed in detail. In the second

chapter, the innovations which the e-resources have brought to the reference service in the university libraries and the advantages and the disadvantages of reference service offered with e-resources are discussed in comparison with the traditional reference services. In the third chapter, statistical dimension of the e-resources applications in the Istanbul Bilgi University Library is displayed.

The result that this study made clear is that the number of users who benefit directly from the libraries and consequently the number of direct questions towards reference are getting reduced by e-resources, but reference statistics are getting increased ultimately.

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinde yazının gelişmesi bilginin üretilmesi ve kayıt altına alınması olanağını beraberinde getirmiş; böylece bilginin birikimi söz konusu olmuştur. Antikite kültürlerinde kütüphanelerin toplum hayatında yerleşik bir konuma erişmiş olduğu, arkeolojik kalıntılardan anlaşılmaktadır. Yazının gelişimi, yazı araç ve gereçlerinin gelişiminden ayrı düşünülemez. Yazıyı ve dolayısıyla kayda geçirilen bilgiyi saklama koşulları, söz konusu bilgiye erişim yolları ve ortamını da belirleye gelmiştir.

Kütüphaneler ayakta kalmayı başarmış toplumların tarihinde köklü bir geçmişe sahiptir. Saray kütüphaneleri ve özel kütüphanelerin yanı sıra akademik kütüphanelerinin zenginlik ve kalitesine önem vermiş toplumların tarih arenasındaki refah yarışını daha ileriye götürdükleri rahatlıkla savunulabilir. Modern zamanlara gelindiğinde bu yarışın asıl belirleyicisinin bilgiye erişimin herkese açık olması ve yaygınlığı olduğunu söyleyebiliriz. Üniversite kütüphaneleri bilgiye erişim yollarındaki yeniliklerin öncelikli uygulandığı adresler olmuştur. Bilgisayar teknolojisinin getirdiği yeni bilgi saklama araç ve yöntemleri ile Internet, özellikle üniversite kütüphanelerinde yeni uygulamaları beraberinde getirmiştir. Elektronik bilgi kaynaklarının üniversite kütüphanelerinde kullanıma sunulması söz konusu yeni uygulamaların odağında yer almaktadır. Bu durum araştırma yöntemlerinin yönünü belirlediğinden dolayı, uygulamaları tanıtıcı çalışmalar, başta bilim insanlarımız ve öğrencilerimiz için fayda sağlayacaktır. Bu tezin öncelikli hedefi budur.

Bu çalışmanın sonuca ulaştırılmasında birincil desteği veren hocam Yrd. Doç. Dr. Ümit Konya'ya teşekkürü bir borç bilirim. Değerli hocam Prof. Dr. Ayşe Üstün, Prof. Dr. Hasan Sacit Keseroğlu, Yrd. Doç. Dr. Tuba Çavdar Karatepe, Yrd. Doç. Dr. Hülya Dilek Kayaoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve E-Kaynaklar Müdürü Serdar Katipoğlu, çalışma arkadaşlarım ve çok değerli annem Kadriye ve babam İzzettin Yenikurtuluş'a desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Hatice Yenikurtuluş

İstanbul, 2007

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZ/ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLO LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI

1.1. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI	3
1.1.1. Tanım	3
1.1.2. Tarihçe	6
1.1.3. İnternet ve Kütüphane	7
1.1.4. Sanal Kütüphane	10
1.1.5. Elektronik Kütüphane	11
1.1.5.1. Tarama ve Bilgi Alma	13
1.1.5.2. Elektronik Belge Biçimleri	13
1.1.5.3. Elektronik Belge Dağıtımı	14
1.1.5.4. Açık Erişimli Elektronik Kaynaklar	15
1.2. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ TÜRLERİ	16
1.2.1. Elektronik Kitaplar	16
1.2.2. Elektronik Dergiler	20
1.2.3. Elektronik Dergi Veri Tabanları	21
1.2.4. Dijital Arşiv	22
1.2.5. Elektronik Metin	23
1.2.6. Elektronik Ders Kaynakları	23
1.2.7. Elektronik Tez ve Veri Tabanı	24
1.2.8. Kataloqlanmış Otoriteli Web Siteleri	24
1.2.9. Elektronik Referans Kaynakları	25
1.3. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI SEÇİM İLKELERİ	26
1.4. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ AYIKLANMASI.....	30
1.5. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ KORUNMASI.....	30
1.6. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ İPTALİ.....	31
1.7. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ TELİF HAKLARI.....	31
1.8 ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ FİYATLANDIRILMASI.....	34

II. BÖLÜM
ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE ELEKTRONİK BİLGİ
KAYNAKLARINA DAYALI YARARLANDIRMA

2.1. YARARLANDIRMA HİZMETİNİ DEĞİŞTİREN YENİLİKLER	35
2.2. YARARLANDIRMA HİZMETİNDE ELEKTRONİK BİLGİ	
KAYNAKLARININ KULLANIMI	43
2.2.1. Deneme Erişiminin Sağlanması.....	47
2.2.2. Duyuru Hizmeti.....	49
2.2.3. Bağlantının Sağlanması/Erişim.....	50
2.2.4. Kullanıcı Eğitimi.....	51
2.2.5. Kullanım İstatistikleri.....	53
2.2.6. Tarama Olanakları.....	55
2.2.7. Çevrimiçi (Online) Kütüphane Katalogları.....	55
2.2.8. Elektronik Kaynak Kullanımının Kişiselleştirilmesi.....	56
2.2.8.1. Kullanıcı Profili Oluşturma	56
2.2.8.2. Klasör Oluşturma	56
2.2.8.3. Tarama Sonuçlarını Saklama	57
2.2.8.4. Elektronik Posta Hizmetleri	57
2.2.8.5. Ara Yüzü Özelleştirme	59
2.2.8.6. Birden Çok Veri Tabanını Birlikte Arama	59
2.2.8.7. Diğer Elektronik Kaynaklarla Bağlantı Kurma	59
2.2.8.8. Atıf Tarama ve İzleme	59
2.2.8.9. Kaynakça Hazırlama	60
2.2.8.10. Yazarlar İçin/ Elektronik Dergiye Makale	
Yazacaklara Bilgiler.....	60
2.2.9. Uyarı Hizmeti (Alerting Services)	60
2.2.10. Çapraz Referans Hizmeti (Cross-Referans).....	61
2.2. 11. Önce Elektronik	62
2.2.12. Elektronik Ortamda Halkla İlişkiler.....	62
2.2.13. Kütüphane Web Sayfası.....	63
2.2.14. Sanal Kütüphane Turu	64
2.2.15. Kütüphaneler Arası İşbirliği.....	64
2.3 AKADEMİK ÇALIŞMALARDA ELEKTRONİK KAYNAK KULLANIMI.....	66

III. BÖLÜM

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİNDE E-KAYNAKLAR UYGULAMASI VE İSTATİSTİKLER

3.1. İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	67
3.2. İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİNDE ELEKTRONİK KAYNAKLARA DAYALI YARARLANDIRMA HİZMETİ İSTATİSTİKLERİ	75
3.2.1. Elektronik Kitaplar.....	76
3.2.2. Elektronik Kitap Kullanımı.....	76
3.2.3. Elektronik Dergi Veri Tabanları	77
3.2.4. Elektronik Dergi Veri Tabanları Kullanımı	80
3.2.5. Elektronik Referans Kaynakları ve Kullanımı.....	81
3.2.6. Elektronik Ders Kaynakları ve Kullanımı.....	83
3.2.7. Elektronik Danışma Hizmetleri/Çevrimiçi Kütüphane Katalogu.....	83
3.2.8 Elektronik Kaynak Kullanımı ile İlgili E-Posta Politikası	84
3.3. İSTATİSTİK TABLO YORUMLARI.....	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA	118

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	:	İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2006 Yıllarına Ait İstatistikler: Elektronik Ortamda Halkla İlişkiler.....	87
Tablo 2	:	İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2006 Yıllarına Ait İstatistikler: Elektronik Kitap Kullanımı.....	88
Tablo 3	:	İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2006 Yıllarına Ait İstatistikler: Elektronik Dergi Veri Tabanları Kullanımı.....	90
Tablo 4	:	İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2006 Yıllarına Ait İstatistikler: Elektronik Referans Kaynakları Kullanımı.....	105
Tablo 5	:	İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2006 Yıllarına Ait İstatistikler: Elektronik Ders Kaynakları Kullanımı.....	106
Tablo 6	:	İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2006 Yıllarına Ait İstatistikler: Elektronik Dergi Kullanımı	107

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e	: Adı geçen eser
ALA	: American Library Association
ANSI	: American National Standards Institute
ANKOS	: Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
APA	: American Psychological Association
ARL	: American Research Library
ASCII	: American Standard Code for Information Interchange
BBS	: Bulletin Board Systems
bs.	: Basım
C.	: Cilt
CD-ROM	: Compact Disc Ready Only Memory
Çev.	: Çeviren
DLSR	: Digital Library Services Registries
DRS	: Digital Reference Services
ed.	: Edited
ed. by	: Edited by
EMBA	: Executive Master of Business Administration
FTP	: File Transfer Protocol
GEDİ	: Group on Electronic Document Interchange
HTML	: Hypertext Markup Language
HTTP	: Hypertext Transfer Protocol
IFLA	: International Federation of Library Associations and Institutions
ILL	: Inter Library Loan
ILLS	: Inter Library Loan System
IPL	: Interbet Public Library
ISI	: Institute for Scientific Information
JPG	: Joint Photographic Expert Group
LAN	: Local Area Network
MARS	: Machine Assited Reference Services
MBA	: Management Business Administration
MİY	: Müşteri İlişkileri Yönetimi

MLA	: Modern Language Association
NLM	: Netware Loadable Module
OCLC	: Online Computer Library Center
OLC	: Online Library Catalogue
OPAC	: Online Public Access Catalog
PAC	: Public Access Catalogue
PDF	: Portable Document Format
RLIN	: Research Libraries Information Network
s.	: Sayfa
SDI	: Selective Dissemination of Information
SMTP	: Simple Mail Transfer Protocol
SR	: Search and Retrieve
TBD	: Türk Bilişim Derneği
TCP/IP	: Transmission Control Protocol / Internet Protocol
TKD	: Türk Kütüphaneciler Derneği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
ULAKBİM	: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
USENET	: Users Network
vb.	: ve benzeri
v.d.	: ve diğerleri
vol.	: volume
WAN	: Wide Area Network
WWW	: World Wide Web
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte günümüzde birçok hizmetin niteliği ve boyutları değişime uğramıştır. Değişime uğrayan alanlardan biri de kütüphane hizmetleri, özellikle de kütüphane yararlandırma hizmetleridir. Yazılı ve basılı kaynakların elektronik ortama aktarılması, Internet üzerinden paylaşılması ve hizmetlerin elektronik ortamda sunulması elektronik kütüphanecilik kavramını doğurmuştur. Elektronik kütüphanecilik, kütüphanelerin yaygınlaşması, evlere taşınması, kaynakların daha etkin ve yoğun kullanılması için fırsatlar oluşturmuştur.

Elektronik kütüphaneciliğin en fazla yayılma alanı bulunduğu üniversite kütüphanelerinde bu yeni hizmet şekli doğru algılanabilir ve doğru uygulanabilirse kütüphanecilik adına çok önemli faydalar gerçekleştirilmiş olacaktır. Elektronik kütüphaneler iletişim olanaklarının yanı sıra ticari, sosyal ve politik oluşumlarda da etkin rol üstlenmeye başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, günümüz kütüphaneciliğinin gelişme yönünü belirleyen, elektronik kütüphanecilik başlığı altında toplanan bilgi ve bu bilgiye erişim yollarını tanıtmak ve bunların üniversite kütüphaneleri özelinde yararlandırma hizmetini ne ölçüde değiştirdiğini göstermektir.

Bu çalışmanın hipotezi, üniversite kütüphanelerinde elektronik kaynak kullanımının kullanıcıya bilgiye erişimde hız, kolaylık, doğruluk, güncellik açısından geleneksel yararlandırma hizmetlerinin sunduğu çerçevenin çok ötesinde olanaklar kazandırdığıdır.

Bu çalışmada betimleme yöntemi ve gözlem tekniği kullanılmıştır.

Bu tez üç bölümden oluşmaktadır. 1. Bölüm’de konuyla ilgili genel kavram, tanımlar ve tarihçe verilmektedir. Bu bölümde elektronik kütüphaneciliğin ortaya çıkışı ve Türkiye’de bu alandaki ilk çalışmaların anlatılmasının ardından elektronik kaynakların türleri ayrıntılı olarak ele alınmakta ve bölümün sonunda elektronik bilgi kaynaklarıyla ilgili, seçim ilkeleri, telif hakları vb. temel konular ayrı başlıklar

altında ortaya konulmaktadır. 2. Bölüm’de üniversite kütüphanelerindeki yararlanılma hizmetinde e-kaynak uygulamaları on beş madde altında ayrıntılı olarak anlatılmakta ve yeni uygulamaların yararlanılma hizmetinde yaptığı değişiklikler gösterilmektedir. 3. Bölüm’de ise İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi hakkında genel bilgi verilmekte devamında 2001–2006 yıllarına ait elektronik bilgi kaynakları kullanımının istatistiksel raporları yer almaktadır. Sonuç bölümünde ise e-kaynakların kullanılmaya başlamasıyla yararlanılma hizmetinde ortaya çıkan tablo ele alınmakta ve yeni uygulamalar bağlamında kütüphanecilerin ne gibi tedbirler alabileceği üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan temel nitelikteki yerli-yabancı, basılı-elektronik kaynaklar: Türkiye Bibliyografyası 1978’den günümüze, Türkiye Makaleler Bibliyografyası 1952’den günümüze, Cumhuriyet Dönemi Makaleler bibliyografyası CD-ROM’u:1923-1999 arası ve YÖK Yayın ve Dokümantasyon Tez kataloğu 1987’den günümüze taranmıştır. Ayrıca kütüphanecilik alanındaki süreli yayınlardan Türk Kütüphaneciliği (Eski adı Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni) 1952’den günümüze, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Araştırmaları ve Üniversite – Araştırma Kütüphanecileri Derneği Dergisi: Bilgi Dünyası’nın ilk sayılarından günümüze kadar gözden geçirilmiştir.

Yabancı kaynak araştırmasının kapsamını; Library Review (1989-2006), Library and Information Science Abstract (LISA) (1990-2004), Library Literature (1980-2004) gibi kütüphanecilikle ilgili elektronik dergiler ve çeşitli veri tabanları oluşturmuştur.

Bu tez çalışmasının araştırma aşamasının önemli bir kısmı İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi’ndeki e-kaynaklara dayalı yararlanılma hizmeti uygulamalarındaki (kullanıcı eğitim semineri) aktif görevim ve edindiğim deneyimlere dayanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI

Bilgi kaynaklarına erişim, günümüzde basılı ortamın yanında elektronik ortam üzerinden de sağlanmaya başlamıştır. Bu olgu, üniversite kütüphanelerinin derme için ayırdıkları bütçelerin önemli bir kısmını elektronik kaynaklara ayırmaya başlamış bulunmalarından anlaşılabilir. Uzaktan ya da kütüphaneden erişilebilen bu elektronik bilgi kaynaklarının bilimsel ve akademik araştırmalarda önemi giderek artmakta ve hatta araştırmanın olmazsa olmaz bir parçası haline gelmektedir. Elektronik kaynakların kullanımı arttıkça güvenilir ve güncel bilgiye erişim de olanaklı hale gelmekte ve bu hem kütüphanecilerin işini kolaylaştırmakta hem de kullanıcı memnuniyetini arttırmaktadır.

“Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişme insanlık tarihindeki en hızlı ve önemli gelişmelerdendir” diyen Doğan Atılğan, “bilgi merkezlerinin bilgi hizmetlerinde bilgi teknolojilerini kullanmasının, bilgi hizmeti veren uzmanların da kendilerini çok yönlü olarak yetiştirmelerini zorunlu hale getirmiş” olduğunu vurgulamakta ve ayrıca, hizmetlerin işlevselliğinin bilgi hizmeti veren kişinin konu bilgisi, yabancı dil bilgisi, genel kültür, iletişim bilgisi, bilgisayar ve enformasyon okuryazarlığı bilgisi ile doğru orantılı olduğunu belirtmektedir.¹

1.1.1. Elektronik Bilgi Kaynaklarının Tanımı

Erol Olcay elektronik bilgi kaynaklarını şöyle tanımlamaktadır: “CD-ROM'lar, bölgesel ağlar (LAN), bilgisayar donanımları, çevrimiçi (online)

¹ Doğan Atılğan, “İletişim Teknolojileri Çağında Değişen Bilgi Hizmetleri/İletişim Teknolojilerinin Bilgi Hizmetlerinde Kullanılması” 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu, (Çevrimiçi) <http://eprints.rclis.org/archive/00006361/>, 27 Ağustos 2006.

erişilebilen kaynakları, Internet, diğer uzaktan erişilebilen veri tabanları ve kütüphanecilerin kendi kullanıcıları için sağlamış oldukları diğer veri tabanlarıdır.”²

Hülya Dilek Kayaoğlu ise, “Elektronik kaynaklar dermesi dendiğinde, öncelikle CD-ROM’lar, e-kitaplar, salt elektronik dergiler, basılı dergilerin elektronik sürümleri ve tam metin veri tabanları anlaşılmaktadır. Tam metin veri tabanları da herhangi bir yayıncının yayınladığı dergi demetine tam metin erişim sağlayan veri tabanları (bundles) ve değişik yayıncıların dergilerine tam metin erişimi olanaklı kılan toplama (aggregations) veri tabanları olarak farklılık göstermektedir. Bu veri tabanlarına bibliyografik bilgi veren dizin ve öz veri tabanları da eklenmeli, web siteleri de unutulmamalıdır.”³ şeklinde açıklamaktadır.

Yaşar Tonta, “Bilgi Toplumu ve Bilgi Teknolojisi” başlıklı makalesinde, “kütüphane dermelerinde bulunan basılı kaynakların miktarının her 15–20 yılda bir ikiye katlandığını, bir de buna elektronik ortamda herkesin kullanımına kolayca açılabilen bilgi kaynakları eklendiğinde kütüphaneler, içerik olarak çok büyük ve potansiyel olarak yönetimi zor bir durumla kütüphanecilerin karşı karşıya kaldığını” belirtmektedir.⁴ Olcay ise, kütüphanecilerin kullanıcılarına bilgiyi erişilebilir kılması ve bunun planlanmasının temel görevleri olduğunu belirttikten sonra, kütüphanelerin tüm materyalleri alabilmelerinin olanaksız olduğunu vurgulamakta, kullanıcılarının tüm gereksinimlerini karşılamakta zorluklarla karşılaşabildiklerini ifade etmektedir. Olcay bu durumu, son zamanlarda kütüphane bütçelerine gelen ek mali yüklerle açıklamakta, gelen bu ekonomik yüklerin nedenlerini ise şu şekilde sıralamaktadır: “Artan bilgi miktarı nedeni ile daha fazla kaynağın satın alınması zorunluluğu, elektronik bilgi kaynaklarının varlığı (depolama, depolanan bu bilgilere erişim ve bu

² Erol Olcay, “Elektronik Bilgi Kaynakları ve Derme Geliştirme Politikaları”, (Çevrimiçi) <http://inet-tr.org.tr/inetconf3/bildiriler/kutuphan.htm>, 13 Haziran 2006.

³ Hülya Dilek Kayaoğlu “Bilimsel İletişim Süreci ve Elektronik Kaynakların Derme Yönetimine Etkisi”, İstanbul üniversitesi, 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu (yayınlanmamış bildiri), Mayıs 2006.

⁴ Yaşar Tonta, “Bilgi Toplumu ve Bilgi Teknolojisi”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.13, No:4, 1999, s. 221.

iki işlem için gereken bilgisayar donanımı için harcanan paralar) ve tüm bunların kütüphane içinde yerleştirilmesi.”⁵

Kütüphane dermeleri günümüzde büyük bir değişim göstermektedir. Bu değişim şöyledir:

Eskiden elle tutulabilir (tangible) somut bilgi kaynakları varken şimdi yalnızca bilgisayar ekranından izleyebildiğimiz ama elle tutamadığımız (intangible) bilgi kaynakları herkes tarafından bilinen bir olgudur ve kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır. Bu bilgi kaynakları yerel kütüphanelerde ya da kampus ortamında bir bilgisayarın ana belleğine aktarılabilir ve uzaktan erişim ile elde edilip kullanılabilir. Ayrıca, web siteleri, tartışma listeleri ya da yayıncısının web sayfasında izlenebilir. Bu nedenle dünyanın neresinde olursa olsun erişilebildiği kadarı ile tüm kütüphane kaynakları, kütüphane dermelerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla kütüphane derme geliştirme politikalarının geleneksel şekli değişmiştir.

Erol Olcay, çağdaş kütüphane dermelerini oluşturan bilgi kaynaklarıyla ilgili ayrım ise şu şekilde açıklamaktadır:

—Elle tutulabilir (tangible) bilgi kaynakları: (monograf, ses bantları, görüntü bantları, slide, mikroformlar vb.) Bu tür kaynaklar kütüphanenin sahip olduğu ve kütüphanenin içinde yer alan kaynaklardır. Yine elle tutulabilir başka bilgi kaynakları vardır ki bunlar da monograflar, ses bantları, görüntü bantları vb. bilgi kaynaklarından oluşur. Ancak kütüphaneler arası ödünç verme ya da diğer kaynak paylaşım projeleri ile kullanılabilen ve başka kütüphanelerin sahip olduğu bilgi kaynaklarıdır.

—Elle tutulmayan (intangible) ama bilgi kaynağı olarak bilgisayar ekranından izlenebilen elektronik bilgi kaynakları: (CD-ROM’lar, kütüphanenin bilgisayarına yüklenmiş bazı veri tabanları). Bu tür bilgi kaynakları kütüphane bilgisayar sistemine bağlı bir uç ile kullanıcıların çoğu zaman hiçbir ücret

⁵ Olcay, a.g.e.

ödemeksizin elde edebildiği elektronik bilgi kaynaklarıdır. Yine elle tutulmayan bilgi kaynakları vardır ki bunlar; başkaları tarafından yaşatılan, güncellenen bilgisayar ortamındaki veri tabanlarıdır.

Olçay, elektronik ortamdaki kütüphanelerin yararlandığı sistemleri iki ana bölümde incelemektedir:

- Kütüphane yönetimi ile ilgili sistemler
- Bilgi erişimiyle ilgili sistemler

Kütüphane yönetim sistemlerinin; kütüphane içinde ödünç verme, sağlama derme yönetimi gibi işlemlere kolaylık getiren elektronik kaynaklar olduğunu ifade ettikten sonra, bunların doğrudan derme içerisinde görünmüyorsa da dermenin oluşumunu dolaylı olarak etkilediklerini belirtmektedir. Bilgi erişimiyle ilgili sistemler ise kendi içlerinde iki temel bölüme ayrılmaktadırlar. Bunlardan birincisi, Internet aracılığı ile çevrimiçi veri tabanlarına bağlanmak; ikincisi ise yerel (LAN) ya da geniş alan ağları (WAN) sayesinde bazı CD-ROM kaynaklarını taramak şeklindedir.⁶

1.1.2. Elektronik Bilgi Kaynaklarının Tarihçesi

Doğan Atılğan, bilgisayar teknolojisi ve elektronik kaynaklar kullanımının kütüphaneciliğe girme sürecini şöyle özetlemektedir:

1960’larda kütüphanelerde bilgisayarların kullanılmaya başlanması, 1970’li yıllarda çevrimiçi taramaların başlaması ve 1980’li yıllarda CD-ROM uygulamaları ile hizmetin veriliş şekli büyük ölçüde değişmiş ve kapsamı genişlemiştir. 1970’lerin ortalarında başlayan uzaktan erişim, danışma kütüphanecisini bilgiye erişimde aracı olarak ön plana çıkarırken, 1980’lerin ortalarında veri tabanlarının CD’ler üzerine taşınması ile birlikte kullanıcılar kendi taramalarını kendileri yapmaya ve bu konuda beceri kazanmaya başlamışlardır. Veri tabanlarının sayısının hızla artışı ve bu alandaki üretici firma sayısının fazla oluşu veri tabanlarının seçimi ve değerlendirilmesinde bilgi ve beceri sahibi olmayı zorunlu kılmaktadır. Son yıllarda

⁶ Olçay, a.e.

danışma koleksiyonu oluşturmada yeni anlayışlar ve yaklaşımlar, kullanıcının neyi nerede nasıl kullanacağı, komut dilleri ve tarama stratejilerinin kullanıcıya nasıl öğretilceği gibi sorunlar aşılmaya çalışılmaktadır.⁷

Ülkemizde ilk çevrimiçi veri tabanları kullanımı, 1984 yılında YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde bilgisayarla yayın tarama hizmeti ile başlamıştır. Bibliyografik yayın taraması niteliğindeki bu hizmet, DIALOG bilgi merkezine bağlanarak gerçekleştirilmekteydi. Daha sonra CD-ROM teknolojisinin ortaya çıkışı ile kütüphanelerimiz basılı indeks ve öz dergilerini CD-ROM olarak satın almaya başlamıştır. Kütüphanedeki bir bilgisayara bağlanan CD-ROM sürücü veya yerel ağların kurulmasından sonra bir sunucu üzerinde, satın alınan veri tabanının uygulaması ile yayın tarama olanağı sağlanmıştır.

Asıl gelişme, Internet ve bilgisayar teknolojisinin gelişmesi, özellikle HTML ve veri tabanı uygulamalarının birleşmesinden sonra görülmeye başlamıştır. Yurt dışında kullanılmaya başlanan tam metin veri tabanları, konsorsiyum oluşumları, ULAKBİM ve üniversite kütüphanelerinin yöneticilerini harekete geçirmiştir. Böylece Türkiye, dört üniversite (Bilkent, Gazi, Hacettepe ve ODTÜ) kütüphanecileri tarafından oluşturulan konsorsiyum ile, Academic Press ürünü IDEAL veri tabanı ile ilk çevrimiçi tam metin veri tabanı ile tanışmıştır. ANKOS olarak adlandırılan konsorsiyum, bütün Türkiye'den 86 üniversite ve araştırma kurumunu kapsayacak şekilde yapılmıştır ve günümüzde e-kaynak abonelikleri/erişimi konusunda işbirliğini geliştirmektedir.⁸

1.1.3. Internet ve Kütüphane

Internet, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. Aynı zamanda, insanların her geçen gün gittikçe artan bilgiyi saklama, paylaşma ve ona kolayca ulaşma istekleri

⁷ Atılğan, a.g.e.

⁸ Hatice Kübra Bahşıoğlu "E-kaynaklar kullanımının akademik çalışmalara sağladığı kolaylıklar", (Çevrimiçi) <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/133.doc>, 16 Ağustos 2006.

sonrasında ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgilere insanlar kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişebilmektedir. İnternet üzerindeki bilgi iletimi ve paylaşımı bazı kurallar dahilinde yapılmaktadır. Bu kurallara kısaca “İnternet protokolleri” ya da TCP/IP protokolleri denir. TCP/IP (Transmission Control Protocol/İnternet Protocol), bilgisayarlar ile veri iletme, alma birimleri arasında organizasyonu sağlayan, böylece bir yerden diğerine veri iletişimini olanaklı kılan pek çok veri iletişim protokolüne verilen genel addır. Bu protokollere örnek olarak, dosya alma, gönderme protokolü (FTP, File Transfer Protocol), elektronik posta iletişim protokolü (SMTP: Simple Mail Transfer Protocol), TELNET protokolü (İnternet üzerindeki başka bir bilgisayarda etkileşimli çalışma için geliştirilen login protokolü) verilebilir. Adını sıkça duyduğumuz www ortamında birbirine linkli objelerin iletilmesini sağlayan protokol ise Hyper Text Transfer Protocol (HTTP) olarak adlandırılmaktadır. TCP/IP protokolü aynı zamanda, diğer iletişim ağlarında da kullanılabilir. Özellikle pek çok farklı tipte bilgisayarı veya iş istasyonlarını birbirine bağlayan yerel ağlarda (LAN) kullanımı yaygındır.⁹

Bilgi teknolojisinin gelişimi danışma birimini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu alandaki gelişmeler danışma hizmetinin kapsamına giren işlerin artmasına neden olurken, bilgiye erişimde danışma kütüphanecisinin rolünü bir aracı olarak ön plana çıkarmıştır. Ancak bu alandaki hiçbir yenilik 1990 sonrası, İnternet’in kütüphanelere girişi kadar etkili ve büyük değişime neden olmamıştır. İnternet ve özellikle World Wide Web ile birlikte danışma hizmetinin yapısı ve işlevleri temelden değişmiştir. Öyle ki İnternet’in yaygın kullanımı ile birlikte danışma hizmetinin geleceği sorgulanmaya başlanmıştır.

Veri tabanlarına İnternet aracılığı ile erişim, kütüphanelerin web sayfaları üzerinden bunları kullanıma sunmaları, kullanıcıların taramalarını kütüphaneye gelmeden uzaktan yapabilmelerine olanak sağlamıştır. Veri tabanı üreticilerinin, sayfalarında eğitim ve deneme amaçlı uygulama olanakları düzenlemeleri,

⁹ “İnternet Nedir?” (Çevrimiçi) http://www.anet.com.tr/yarim_internet.asp, 3 Eylül 2006.

kullanıcıların tarama konusunda beceri kazanmalarını kolaylaştırmaktadır. Kullanıcı giderek kendi taramasını yapar duruma gelmektedir. Aynı şekilde kullanıcı ile yıllardır danışma masasında yüz yüze kurulan iletişim de elektronik ortama kaymaktadır. Bu amaçla elektronik posta ile iletişimden, “chat” ve video danışma hizmetine kadar uzanan seçenekler söz konusu olmaktadır.

İnternet günümüzde üniversite kütüphaneciliğinde iletişimi sağlamada en önemli öge olmuştur. Çünkü iletişimde olması gereken hız, kalite, güncellik gibi birçok olanağa sahiptir. Bilgi kaynaklarının hızla elektronik ortama aktarıldığı günümüzde, kullanıcılar ile İnternet üzerinde iletişim kurulabilmektedir. Örneğin, kütüphane ile ilgili anket sorusu, bilgi kaynaklarına erişimde karşılaşılan sorunun çözümü için oluşturulmuş standart form ve sıkça sorulan sorular ve yanıtları İnternet üzerinden kullanıcılara duyurulabilmektedir. Eskiden kütüphanelerde bulunan öneri ve şikâyet kutuları kütüphane web sayfalarına taşınarak, iletişim linkleri ile daha modern bir hal almıştır. Web sayfalarında her türlü görsel ve işitsel sanal tur ile kütüphane-kullanıcı iletişimi zenginleştirilmektedir. İnternet’le birlikte, e-kütüphane kaynakları ve hizmetlerinin “İnternet bankacılığı”ndan eksik bir yanı kalmamıştır. Kullanıcılar kendi kayıtlarını yönetmekte, basılı kaynakların iade sürelerini uzatabilmekte, seçmeli bilgi hizmeti (**Preferred search**) ayarlarını yaparak kendi kütüphanelerini oluşturmakta ve binlerce elektronik dergiye, kitaba, video kaydına ve müzik kayıtlarına İnternet üzerinden ulaşabilmektedir.¹⁰

İnternet’te elektronik bilgi kaynaklarına erişim için arama motorları, dizinler ve meta arama motorları gibi çeşitli küresel arama araçları kullanılmaktadır. Arama motorları hızla çeşitlenmektedir. Bilimsel çalışmalar için daha çok konu ile ve hakemli Akademik Kaynaklar ile ilgili arama motorları kullanılmaktadır. Arama motorlarını şöyle sıralayabiliriz: Konuya özel arama motorları, konu dizinleri, özel konu dizinleri, dosya, program, kişi-şirket arama gibi.¹¹ İnternet milyonlarca belgeyi

¹⁰ Sami Çukadar, “Kütüphane Hizmetlerinin Sunulmasında Müşteri İlişkileri Yönetiminin Önemi”, İstanbul üniversitesi, 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu (yayınlanmamış bildiri), Mayıs 2006.

¹¹ Elif Erbil, Altan Çolakol, “İnternet’te Bilgi Arama”, **Bilgi Dünyası**, C.2, No: 2, 2001, s. 221-222.

içinde bulundurmaktadır ancak bu belgelere erişim önemli bir sorun olmaya başlamıştır. Arama motorları Internet'te arama yapan kullanıcıların işini kolaylaştırmaktadır. Arama motoru, kullanıcı tarafından girilen kelime grubuyla ilgili olan belgeleri ya da siteleri bulan bir programdır.

Kütüphane otomasyonu, CD-ROM yerel ağları gibi çağdaş bir kütüphanede bulunması gereken teknolojik alt yapının yanı sıra, bilimsel yayınlara erişimde de Internet giderek önem kazanmaktadır. “Bugün Internet aracılığıyla erişilebilen binlerce önbası sunucusu (**Preprint server**), her gün bir yenisi eklenen ticari ve ticari olmayan elektronik bilimsel bilgiye erişimde çağımızın kazandırdığı yeni boyutu göstermektedir.”¹²

1.1.4. Sanal Kütüphane

Enformasyon dünyasında bir devrimin yaşanmasına neden olan olguların başında bilgisayar teknolojisi ve “virtual reality”nin karşılığı olarak kullanılan sanal gerçeklik kavramının ortaya çıkması gelir. Bu devrim öncelikle geleneksel kütüphaneleri ve enformasyon merkezlerini kitap ve belgeleri saklayıp, hizmete sunan kurumlar olmaktan çıkararak farklı bir konuma götürmüştür. Doğal olarak tek bir gerçek kütüphaneye dayanmaktan çok, bir ağın bir araya getirdiği hizmetler ve kaynakların bileşimi olarak görülen sanal kütüphaneler, enformasyon kaynaklarının nerede olduğuna ve çevrimiçi ya da çevrimdışı hangi formatta olduğuna bakılmaksızın, o kaynakların tanımlanması, yerinin belirlenmesi ve elde edilmesini sağlamaktadır.¹³

İlk defa L. Saunders ve M. Micehell 1991 yılında Kütüphanelerde Bilgisayar (Computers in Libraries) adlı bir konferansta sanal kütüphaneler ile ilgili bir bildiri

¹² Bülent Karasözen, “Bilimsel Bilgiye Erişimde Yeni Paradigmalar ve Internetin Rolü” **Türk Kütüphaneciliği**, C. 10, No: 3, 1996, s. 232.

¹³ Sakine Karakaş, “Enformasyon Devrimi Sürecinde Kütüphanecinin Rolü”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.10, No: 4, 1996, s.340.

sunmuşlardır.¹⁴ Sanal kütüphane, kitap, dergi, okuma salonları gibi fiziksel öğeleri olmayan, dağıtık durumdaki kullanıcılarına elektronik kanallardan bilgi sağlayan, böylece kullanıcılarının kütüphaneyi ziyaret etme zorunluluğunu ortadan kaldıran kütüphanedir. Sanal kütüphane kaynaklara aynı anda birden fazla kullanıcının erişimini sağlayarak, zaman ve mekan kısıtlamaları olmaksızın erişilen bilgi ortamıdır. Sanal kütüphaneler için elektronik kütüphane, duvarsız kütüphane gibi çeşitli isimler kullanılmaktadır.

Teknolojik ve politik açıdan sanal kütüphaneyi oluşturan unsurlar şöyle sıralanabilir:

- En geniş ve en karmaşık tam metin dosyaların ve kaydedilmiş grafikleri ve imgeleri iletmek için gerekli hıza ve bant genişliğine sahip ulusal ve uluslararası telefon hattı ağları.
- Bilgisayardan bilgisayara, veri tabanından veri tabanına bağlantıları kolaylaştıracak standartlar ve protokoller.
- Bir cildin gerçek zamanda içeriğini iletmemizi sağlayacak tarayıcıları ve faks makineleri gibi otomatik kaydedici araçlar.
- Çevrimiçi sistemin bulunması.
- Kütüphane koleksiyonlarına açık, ücretsiz erişim.¹⁵

1.1.5. Elektronik Kütüphane

Bob Travica elektronik kütüphaneyi, “hem basılı, hem de elektronik formda şu anda yaygın olarak kullanılan materyalin mevcut bulunduğu yerdeki koleksiyonun dünya çapındaki kütüphane ve ticari bilgi kaynaklarıyla erişimini sağlayacak elektronik bir ağ ile birleştirerek kütüphanelerin ve diğer bilgi kaynaklarının içeriklerine ve hizmetlerine uzaktan erişim kavramı” olarak tanımlamaktadır.¹⁶

¹⁴ Serap Kurbanoğlu, “Sanal Gerçeklik: gerçek mi değil mi? = Virtual reality: is it real or not?” **Türk Kütüphaneciliği**, C. 10, No: 1, 1996, s. 29.

¹⁵ Kaye Gopen, “The Virtual library: knowledge, society and the librarian”, **The virtual library vision and realities**, Wetport: Meckler, 1993, s.1.

¹⁶ Bob Travica, “Organisational aspects of the virtual/ digital library: a survey of Academic libraries”, **COOS Sempozyumu, 13–19 Ağustos, 1995**, Milpitas, CA s. 151.

Elektronik kütüphaneler ve bunların sundukları kaynaklar her geçen gün hızla artmaktadır. Ticari ya da eğitim amaçlı birçok kurum elinde bulunan kaynakları elektronik ortamda hizmete sunabilmek için büyük çabalar harcamakta ve çalışmaktadır. Elektronik kütüphanelerin yaygınlaşması ve bu hizmetlerin verilmesi amacıyla da Internetin kullanılması, bu hizmetleri mekân ve mesafeden bağımsız olarak kullanıcılarının ayağına taşımaktadır.¹⁷

Elektronik kütüphanecilik hizmetlerinin verilebilmesi için uygun yazılım ve donanımlar geliştirilmiştir. Özellikle Adobe firması (Adobe eBook Reader) ile Microsoft firması (Microsoft Reader) tarafından bu yeni pazara ürünler sunulmuştur. Kütüphanelerin herkes tarafından kullanımını sağlamak için ise hizmete uygun yeni donanımlar üretilmiştir.

Elektronik kütüphaneler, yer yer sayısal olarak da adlandırılmaktadırlar. Burada esas, klasik kütüphanelerdeki her türlü materyalin sayısal olarak saklanması ve bunların kullanıcıya elektronik ortamda sunulmasıdır.¹⁸

Elektronik kütüphanelerde bulunan materyaller sadece yazı ve resimden ibaret değildir. Film, ses ve video formatları da desteklenmektedir. Internette dosya ve belge erişimini sağlayan HTML tabanlı diller sayesinde, elektronik kütüphanede bulunan yayınlar daha kolay şekilde okunabilmekte ve izlenebilmektedir.

Bu kütüphanelerde son kullanıcı web tarayıcıdır. Bir web tarayıcı sayesinde kütüphaneden faydalanmak mümkündür. Elektronik kütüphaneden faydalanmak için kullanılan en yaygın yöntem abonelik yöntemidir. Belli bir ücret ödeyen kişi ya da kuruluş bu para karşılığında bir kullanıcı adı ve bir parolaya sahip olabilmektedir. Kullanım süreleri ve kullanıcıya verilen içerik ödenen parayla doğru orantılıdır. Bazı

¹⁷ Nergiz Erçil Çağıltay, Elektronik Kütüphaneler: Türkiye için bazı öneriler, (Çevrimiçi) <http://www.teknoturk.org/docking/yaziler/tt000064-yazi.htm>, 18 Ağustos 2006.

¹⁸ Hidayet Takcı, İbrahim Soğukpınar, Mehmet Göktürk, Elektronik Kütüphaneler ve Bir Yaklaşım, (Çevrimiçi) <http://ab.org.tr/ab02/tammetin/55.doc>, 12 Temmuz 2006.

durumlarda ise kullanıcı adı ve parola yerine IP aralıklarına hizmet verilmekte ve böylece sadece bir kuruma hizmet verme garanti altına alınmaktadır.¹⁹

Önemli elektronik kütüphane uygulamalarını şöyle sıralayabiliriz:

1.1.5.1. Tarama ve Bilgi Alma

Kütüphanelerde tarama ve bilgi alma için iki standart protokol vardır. Bunlar tarama ve bilgi almayla ilgili olarak 1993 yılında ISO tarafından IS 10162 (servis tanımları) ve IS 10162 (protokol tanımları) isimleriyle yayınlanmıştır. Bunlardan başka, ANSI tarafından 1995 yılında faaliyete geçen ve uzaktan veri tabanı taramasına imkan veren Z39.50 ve WWW bulunmaktadır. Her ikisi de istemci/sunucu mimari tabanlıdır. Bilgisayardan tarama ve bilgi alma işlemini yerine getiren istemci, taramanın yapıldığı bilgisayar ise sunucu olmaktadır. Z39.50 ile HTTP arasında bazı farklar bulunmaktadır. Z39.50 çevrimiçi tarama ile ilgili açık sistem özelliklerine sahiptir. HTTP ise genel amaçlı bir protokoldür, içerisinde tarama da bulunmaktadır.

1.1.5.2. Elektronik Belge Biçimleri

Elektronik belge biçimleri için text, html, doc, jpg, PDF gibi biçimler kullanılabilir. HTML (Hyper Text Markup Language) Internet üzerinde web sayfası oluşturmak için kullanılan bir betik dilidir.²⁰ Bu dosyaların aktarımı için HTTP (Hyper Text Transfer Protocol) kullanılmaktadır. DOC (Document), sözcük işlemcilerde dosya uzantısı, JPG (Joint Photographic Expert Group) sıkıştırılan resim dosyalarının uzantısı, PDF (Portable Document Format) olarak açılımları vardır.

¹⁹ Takcı, v.d., a.e.

²⁰ Vikipedi Özgür Ansiklopedi, 2006 (Çevrimiçi): http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa, 29 Ağustos 2006.

1.1.5.3. Elektronik Belge Dağıtımı

Elektronik belge değişimi için oluşturulmaya çalışılan standart, GEDI (Group on Electronic Document Interchange) oluşumu tarafından yerine getirilmektedir. Bu grup 1990 yılında Avrupa’da tanındı ve temel belge biçimlerini destekledi. GEDI’nin elektronik belge sağlama için tanımlı bir çerçevesi vardır.²¹

Yayınların sayısal olarak hazırlanması ve sunulması sayesinde;

- Basım masrafları önemli ölçüde azalacak ayrıca basımda kullanılan kâğıt tüketimi önemli ölçüde azalmakta,
- Basılı materyalin yıpranma derdi ortadan kalkmakta; çünkü bilgiler artık yıpranmayan bir ortamda saklanmakta,
- Azami sayıda okuyucu eserlerden faydalanabilmekte; klasik yayınlara oranla daha ucuz bir yöntem,
- Hipermetin özellikleri sayesinde kolay okunabilmekte; bilgilere erişimde sıralı erişim zorunlu olmadığı için okuma daha etkin hale gelmekte,
- Sayısal olarak tutulan bilginin aktarımı daha kolay olmakta, posta ve faks hizmeti yerine, e-posta, FTP (File Transfer Protocol) ve diğer elektronik iletişim araçları geçmekte ve bilginin güncellenmesi masrafsız ve hızlı hale gelmekte,
- İstenildiği zaman basılı materyal haline getirilebilmekte; yazıcıdan çıktı alma hızında basılı materyal elde edilebilmekte,
- Kitap taşıma zahmetinden okuyucu kurtulmakta, okuyucu sadece kullanıcı adı ve şifresini aklında tutmaktadır.

Yayınların sayısal olarak hazırlanması ve sunulmasında bugün için şu çeşit sorunlar çıkmaktadır:

²¹ “Electronic Document Delivery and GEDI”, (Çevrimiçi) <http://lib.ua.ac.be/MAN/T02/t51.html>, 3 Temmuz 2006.

- Bilgi kaynaklarının düzenlenmemesi,
- Bilgi tarama yöntemlerinin kullanıcılara öğretilmemesi,
- Benzer bilgilerin, aralarında bağlantı kurulmaksızın, sistemde ayrı ayrı yer alabilmesi,
- Güncelliğini yitirmiş veya gereksiz sayılabilecek bilgilerin de yer alabilmesi,
- Yazım kurallarında yanlışlıkların yapılması,
- Sık sık gerçekleşen yeniden düzenlemeler sonucu, aranılan bilginin eski yerinde bulunamaması,
- Kişilerin kullanım bilgisindeki yetersizlikleridir.²²

1.1.5.4. Açık Erişimli Elektronik Kaynaklar

World Wide Web'deki hızlı gelişmelerin bir tür katalizör işlevi görmesiyle basılı dergi yayıncılığının fiyat artışlarını besleyen çerçeve koşullarını değiştirecek yeni elektronik yayıncılık modelleri tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, bilimsel makalelere ücretsiz ve engelsiz erişim fikrine dayanan açık erişim kavramı ortaya atılmış; bu kavrama dayalı olarak da yeni elektronik yayıncılık modelleri denenmeye başlamıştır.²³

Akademik çalışmalarda, abonelik ile erişilen e-kaynakların yanı sıra açık erişimli kaynakların kullanımı giderek artmaktadır. Açık erişim, “yazarın tüm kullanıcılara eserine ücretsiz erişim, kopyalama, kullanma, dağıtma, iletme, eseri kamuya gösterme ve kişisel kullanım için az sayıda basılı kopya yapmalarına izin vermesi, eserin yayından hemen sonra bir kurum ya da bilimsel dernek tarafından standart formatta açık erişime sınırsız dağıtım ve uzun süreli arşivlemeye olanak sağlayacak şekilde çevrimiçi bir arşivde depolanması” olarak tanımlanmaktadır.

²² İnci Önal, “Yer ve Zaman Sınırını Aşan Kütüphaneler” **Uzaktan Eğitim: Distance Education**, Yaz 1998/Kış 1999, s. 24.

²³ Hülya Dilek Kayaoğlu “Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin Anlamı” **Türk Kütüphaneciliği**, C.20, No:1: 2006, s. 29.

Açık erişimli kaynaklar, şimdilik ücretsiz olması ve serbestçe erişilebilmesi, yazarları/kurumları tarafından verildiği için telif hakkı sorunu olmaması, araştırma sonuçlarının kısa zamanda dağıtılabilmesi sağladığı kolaylıklar olarak sayılabilir. Buna karşın açık erişim yazılımlarının gelişme aşamasında olması, yazılım, kurulum ve işletim maliyetlerinin kim tarafından ve nasıl karşılanacağını netlik kazanmaması dizinleme, arama ve atıf izleme uygulamalarının gelişme sürecinde olması, ticari veri tabanlarındaki kadar yaygın ve kolay kullanım olanaklarına sahip olmaması sorun niteliğindedir.

1.2. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ TÜRLERİ

Bilgi teknolojisinin gelişmesi sonucu, kütüphane dermelerinin türü de değişmeye başlamıştır. Sadece elle tutulabilen somut bilgi kaynakları yanında, bilgisayar ekranlarından izlenebilen bilgi kaynakları mevcuttur. Bunlar; elektronik kitap, elektronik dergiler, elektronik dergi veritabanları, dijital arşiv, elektronik metin, elektronik ders kaynakları, elektronik tez ve veri tabanı, kataloglanmış otoriteli web siteleri, elektronik referans kaynakları olarak adlandırabiliriz.

1.2.1. Elektronik Kitaplar

Elektronik kitap her türlü bilgisayarda okunabilmek üzere özel olarak tasarlanmış bir dosya formatıdır. E-kitap, basılı benzerinin bütün özelliklerini (kâğıt hariç) kapsamakla birlikte ek olarak ses, görüntü ve etkileşimli bağlantıları da içermektedir. E-kitap, kolaylıkla İnternette indirilebilecek, elektronik posta ile gönderilebilecek durumdadır. Kullanıcılar bu kitapları telif hakları çerçevesinde bilgisayarlarına kaydedebilmekte, yazıcıdan çıktısını alabilmekte, kitap içinde arama yapabilmektedirler. E-kitabın çok kolay güncellenmesi, kolay taşınması, depolanma sorununun olmaması, baskı maliyetlerini ortadan kaldırması, ses, video ve etkileşim olanaklarının bulunması gibi birçok avantajı bulunmaktadır.²⁴

²⁴ İnönü Üniversitesi Bilgisayar Teknolojiler ve Programcılığı, “E-kitap”, (Çevrimiçi) http://mmyo.inonu.edu.tr/bolumler/bilgisayar/ogr_cal/e_book/nedir.htm, 24 Haziran 2006.

Elektronik kütüphanelerin yeni kitapları e-kitaplarıdır. Teknolojinin imkânları ile bezenen yeni kitap biçimi klasik kitaplardan farklı olarak içinde sadece metin ve resim verileri barındırmayıp film, ses ve video verileri de içerebilmektedir.²⁵

Çeşitli standartlarda e-kitap dosya formatları olmasına rağmen günümüzde kabul gören belli başlı iki e-kitap formatı bulunmaktadır. Birincisi Microsoft şirketinin geliştirdiği “Microsoft Reader” programının yardımı ile okunan LIT formatı, diğeri ise Adobe şirketinin geliştirdiği PDF formatıdır.

LIT (Microsoft Reader) biçimindeki elektronik kitaplar Microsoft Reader programı yardımı ile okunabilmektedir. PDF’nin (Portable Document Format) avantajı, Microsoft Reader biçimine göre daha evrensel olması ve farklı işletim sistemlerini desteklemesidir.²⁶

E-kitaplar özelliklerine göre değişik şekillerde sınıflandırılabilir. Örnek olarak burada e-kitabın nerede depolandığı ve ne şekilde okunduğuna bakılarak bir sınıflama yapılabilir:

Internet’ten indirilebilir e-kitaplar: Kitap içeriği Internet üzerinden kullanıcının bilgisayarına indirilmektedir. İndirilmesini takiben okunabilmesi için Adobe Reader, Microsoft Reader gerektiren e-kitaplar, PDF ya da HTML olarak da okunabilmektedir.

Özel tasarlanmış okuma araçlarına yüklenebilen e-kitaplar: Bir bilgisayardan bağlantı kablosu ile bu okuma araçlarına yüklenebilen e-kitaplardır. Özellikle kütüphanelerde, satın alınan ebookman ya da PDA (Personal Digital Assistant) türü araçlara kütüphanenin lisanslı e-kitapları yüklenmekte ve kitap okuma aracı ile beraber ödünç verilmektedir.

Internet erişimli e-kitaplar: Sağlayıcının Internet sitesinde yayınladığı ve ücret karşılığı erişilen e-kitaplardır. Kullanıcı bu türde süresiz erişim isterse e-kitabı

²⁵ Exlibrary Sanal kütüphanesi, . (Çevrimiçi) [http:// www.exlibrary.com](http://www.exlibrary.com), 3 Temmuz 2006.

²⁶ İnönü Üniversitesi Bilgisayar Teknolojiler ve Programcılığı, a.g.e.

satın alabilir. Ebrary, Questia, NetLibrary gibi şirketler bireylere ve/ve ya kütüphanelere bu hizmeti sunmaktadırlar.

Basılı olarak istenen e-kitaplar: Kitap içeriklerinin PDF, Postscript dosyası olarak depolandığı, yüksek hızlı ve yüksek kaliteli sayısal yazıcılara bağlı bir sistemden istek üzerine tek ya da çok sayıda basılabildiği kitaplardır. 300 sayfalık bir kitap bir dakikadan daha az sürede basılabilmekte ve beş dakikadan daha az sürede ciltlenerek hazır hale gelmektedir. Replica Books ve Ingram Lightning Source şirketleri bu sistemi uygulamaktadırlar.²⁷

Elektronik kitaplar, Internet üzerinden belli donanımlara aktarılabilmektedirler. Şimdilik yaygın olarak Kişisel Bilgisayar (PC), Diz üstü Bilgisayar (Lap top), El Bilgisayarları / Kişisel Dijital Yardımcılar ve Elektronik Kitap Okuyucusu kullanılmaktadır.

Yaygın e-kitap sağlayıcılarına örnek olarak Kluwer, Springer, Wiley, Net-Library, Ebrary, Proquest, Book 24x7 verilebilir.

E-Kitapların kütüphanelere sağladığı avantajlar şöyle sıralanabilir:

- Gecikme ve ceza söz konusu olmaz,
- Kitap iadesi olmaz,
- Rafa geri yerleştirme olmaz, raf okuma yapılmaz,
- Envanter kontrolü yapılmaz,
- Kayıp ya da hasarlı kitap durumları yoktur,
- 7X24 hizmet verilir,
- Daha az teknik servis gereksinimi vardır (örnek: cilt, etiket, barkod, güvenlik şeridi vb.),
- Tam metin içinde kelime taraması kütüphane danışma hizmetlerine kolaylık sağlar,

²⁷ Tuba Akbaytürk, “E-kitaplar ve Kütüphaneler”, (Çevrimiçi) <http://www1.ku.edu.tr/main/home>, 24 Eylül 2006.

- Kapsamlı kullanım istatistikleri derme geliştirme amaçlı değerli bilgiler verir.²⁸

E-Kitapların kullanıcı açısından avantajları arasında,

Günümüzde e-kitapları yalnızca PC'lerden okuma zorunluluğu ortadan kalkmıştır. E-kitap okuyucular geliştirilmiştir. Bu cihazlar metin kısmını içeren geniş ekran, sayfaları ileri geriye çevirmeye yarayan tuşlar (sol ve sağ elini kullananlar için farklı tasarımlanmıştır) anahtar kelime ile arama yapmaya yarayan fonksiyon tuşları, yazı altı çizme vb. işlemler için tuşlar ve 5.000-50.000 sayfa içeren bellek ve bu belleğe ek yapabilme olanağı sunmaktadır.

- Yolculukta ve farklı mekanlarda e-kitap okuma olanağı sağlanmıştır.
- E-kitap yükleme istasyonları kurulmuştur.
- İnternetten e-kitap yüklemek olanaklı hale gelmiştir.
- Güncel yayınlara ulaşım ve araştırmacıların bu kaynaklara hızlı erişimi sağlanmıştır.
- Yayın yapmak kolaylaşmış ve yazarlar kendi kitaplarını yayınlama olanağına kavuşmuştur.
- Eğitimciler ders notlarını ve kitaplarını yayınlama, öğrenciler bu kaynakları e-kitap okuyucularına aktarma olanağına kavuşmuştur.
- Bir kitabın yalnızca istenilen bölümünü satın alma ya da kopyalama olanağı sağlanmıştır.
- E-Kitapların kullanıcı açısından dezavantajları arasında,
- Farklı formatlarda üretilen e-kitaplar kullanımı zorlaştırmaktadır. İçerik standardı henüz oluşturulmamıştır.

²⁸ Akbaytürk, a.e.

- Yayın yapmak kolaylaştığı için kaliteli yayın sorunu ortaya çıkmıştır.
- E-kitap kullanıcılar arasında kolayca değiştirilebildiği, CD'lere yüklenebildiği için güvenlik sorunu vardır.
- E-kitap okuyucular pille çalıştığı için enerjileri çok çabuk bitmektedir.
- Dijital bir cihazdan kitap okumak kullanıcı için henüz cazip değildir.

Yüksek ekran çözünürlüğü sağlamak amacıyla Adobe firması “CoolType” ve Microsoft firması “ClearType” teknolojilerini geliştirmiştir. Ancak kağıt hala en kolay okuma aracıdır.²⁹

1.2.2. Elektronik Dergiler

Hülya Dilek Kayaoğlu en geniş tanımıyla elektronik dergiyi, belirli aralıklarla yayınlanan, kalite kontrolünden geçmiş yazılardan oluşan ve elektronik iletişim kanalları kullanılarak dağıtılıp, erişilen bibliyografik bir birim olarak tanımlamıştır.³⁰

E-Dergilere özellikle güncel sayılarından geriye dönük olarak içeriklerine ve makalelere ulaşmayı sağlar. Bu işlem için kütüphane içinde olmaya gerek yoktur. Internetin olduğu her yerden ulaşım gerçekleştirilebilir.

Kullanıcı açısından e-dergilerinin avantaj ve dezavantajlarını şu şekilde belirtebiliriz. Zaman ve mekândan bağımsız olması, tarama olanaklarının geniş olması, hızlı ve güncel bilgi sağlaması avantaj sayılacak özelliklerdir. Teknolojik donanım ihtiyacı ve kullanıcıların teknolojiye uyum sorunlarını da dezavantaj sayabiliriz.

²⁹ Ümit Konya “Elektronik Kitaplar” **Aysel Yontar Armağanı** İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 2004, s. 69-70.

³⁰ Hülya Dilek Kayaoğlu “Bilimsel İletişim Sürecinde Basılı Dergiden Elektronik Dergiye Geçiş” **Aysel Yontar Armağanı** İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi 2004, s. 50.

Kütüphaneci açısından e-dergilerinin avantaj ve dezavantajlarını şu şekilde belirtebiliriz. Dergilerdeki tüm işlemleri sipariş vermeden başlayarak talep etmeden başlayarak, dergi kayıt bilgisinin katalog kaydı, ciltleme, raf ve depo işlemleri, yıpranma ve kaybolma sorununun olmaması, Fatura işlemlerinin de elektronik ortamda yapılması, yeni sisteme adaptasyon sorununun olmamasını avantaj olarak niteleyebiliriz. Teknik donanım ile kullanılabilmesi, terminoloji bilgisinin gerekliliği ve yeni işlem ve teknikler konusunda bilgili olmayı dezavantaj sayabiliriz.

1.2.3. Elektronik Dergi Veri Tabanları

Basılı formatta yayımlanmakta olan dergilerdeki makalelerin önce bibliyografik bilgilerinin, daha sonra tam metinlerinin veri tabanları, 1980’li yıllarda ASCII formatta oluşturulmaya başlanmış ve CD-ROM’lar aracılığıyla kullanımı gerçekleştirilmiştir. 1990’lı yıllarda CD-ROM’ların yanında İnternetteki gelişmeler veri tabanlarını web üzerinden erişilir hale getirmiştir. Makaleler, gelişen bilgi teknolojisine paralel olarak “HTML”, “XML”, “PDF” vb. biçimlerde veri tabanlarında yer almaya başlamıştır. Bu gelişmeler dergilerde çıkmış makalelere erişimi kolaylaştırmaktadır.

E-dergi veri tabanındaki bilgilere erişim sağlayan yazılımlar kullanıcıya basit ve ileri düzeyde arama özellikleri sunmaktadırlar. Bu özellikleri sayesinde kullanıcı veri tabanında yer alan kaynağa ilişkin bibliyografik bilgi yanında tam metin üzerinden de arama yapma şansına sahip olmaktadır. Ayrıca e-dergi veri tabanlarında bir derginin kullanılıp kullanılmadığı, eğer kullanılıyorsa ne sıklıkla kullanılıyor gibi seçeneklerle bilginin kullanımının ölçümüne yönelik birçok istatistik alınabilmektedir. E-dergi veri tabanlarına kampus içinden veya kampus dışından da erişilebilmesi özellikle uzaktan öğrenim gören öğrencilerin bilgi ihtiyaçlarını da gidermektedir.³¹

³¹ Sami Çukadar, Sönmez Çelik “Araştırmacıların Bilgiye Erişiminde Kullandıkları Araçlar: Online Kütüphane Katalogları, Veri Tabanı Ara yüzleri ve Arama Motorları”, (Çevrimiçi) <http://inet.tr.org.tr/inetconf8/bildiri/92.doc.>, 22 Temmuz 2003.

1.2.4. Dijital Arşiv

Genellikle kodlanmış manyetik disk, manyetik bant, delikli kart gibi ortamlar üzerine kayıtlı, içerikleri yalnızca makineler aracılığıyla ve veri arşivlerinden farklı olarak provenans ilkesine uygun biçimde düzenlenmiş evraklar/arşivler.³²

Kurum içinde oluşan evrak hareketleri ve kurum dışındaki muhataplarla yapılan iş çerçevesinde oluşan evrak trafiğinin elektronik ortamda kayıt altına alınmasını ve bu sürecin hızlandırılmasını, tıkanan noktaların belirlenmesini, tespit edilen bu tıkanıklıkların aşılmasını sağlayan ve bütün bunların yanında evrak akış planlamasını yönlendiren modern yönetim bilgi sistemidir.

Dijital arşiv sisteminin genel özellikleri şunlardır:

- Bilgi-Belge güvenliğini arttırmaktadır,
- Fiziksel olarak dolaşan evrakların yıpranmasını engellemektedir,
- İş yükünü azaltır ve iş yükü dengesini sağlamaya yardımcı olmaktadır,
- İş akışının tıkanıdığı noktaların tespit edilmesini sağlamakta ve bu tıkanıklıkların aşılmasına yardımcı olmaktadır,
- Çalışanların verimini arttırmaktadır,
- İş yapma sürecini hızlandıracığından maliyetleri düşürmektedir,
- Evrakların yol haritasının çıkarılmasına yardımcı olacak istatistikler vermektedir,
- Tüm süreçlerin sistem üzerinde çevrimiçi olarak izlenmesine olanak vermektedir,
- Özellikle müşteri ve hizmet odaklı işletmelerde evrakın o anda hangi pozisyonda olduğu görülmekte ve müşteriden gelen taleplere hızlı yanıt verilebilmektedir,³³

³² **Arşivcilik Terimleri Sözlüğü**, Çev. ve Yay. Haz. Bekir Kemal Ataman, Librairie de Pera İstanbul, 1995, s. 32-33.

³³ **Dijital Arşiv** (Çevrimiçi) <http://www.aktifarsiv.com/dijitalarsiv.html>, 24 Ağustos 2006.

Sayısal derme, arşiv belgelerinin elektronik ortama aktarılmış halidir. Genelde arşiv değeri olan belge kaynakların tarayıcı yardımıyla elektronik ortama aktarılması sonrasında da bu kaynağa ulaşmak için gerekli bilgilerin ve tarihlerin kaydedilmesi işlemidir. Kaynaklar ancak arşivlenebildiği zaman faydalı olabilmekte ve sonuç alınabilmektedir. Günümüzde hemen her kurumda yer alan yazışmalardan raporlara kadar birçok belge yazılı olarak tutulduğu gibi sayısal olarak da tutulmaktadır. Bunun için arşiv otomasyon programları kullanılır. Bunlar, arşiv belgelerini düzenleme, saklama ve istenildiği zaman yararlandırma işlevini yerine getirmektedirler. Bu yöntemle, belgenin aslı da kullanımla zarar görmemektedir. Elektronik arşiv kaynağına Internet'in olduğu her yer ve zamanda ulaşmak mümkün hale gelmektedir. Arşiv belgeleri sadece metinden ibaret değildir. Her tür formattaki bilgi kaynağı elektronik ortama aktarılabilmektedir.

1.2.5. Elektronik Metin

Elektronik metinler, dijital olan veya dijital hâle dönüştürülmüş metinlerdir. Geleneksel metinlerde alfabenin yanı sıra resimler, ikonlar ve grafikler kullanılmaktadır. Ancak, dijital ortam ile bunlara ses, görüntü, sesli görüntü, animasyonlar ve imaj haritaları eklenmektedir. Dolayısıyla, elektronik metin kavramı sadece metinlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sözel, görsel, işitsel ve dağınık (**dispersed**) özelliklere bürünmektedir.³⁴

1.2.6. Elektronik Ders Kaynakları

Kütüphane tarafından satın alınan e-kitaplar, e-dergiler ve veri tabanındaki makaleler telif hakları dikkate alınarak, uzaktan öğrenim gören öğrenciler için elektronik ders kaynağı olarak kütüphane Internet sayfasında bulundurulmaktadır. Basılı kaynaklar da telif hakları göz önünde bulundurularak, taranıp (scanner) bu bölüme konulabilmektedir. Internet'ten sağlanan ders kaynaklarının oluşturulması akademisyen ile bilgi hizmetleri koordinatörünün işbirliği ile düzenlenir. Elektronik

³⁴ G. P. Landow, **Hypertext: The Convergence Of Contemporary Critical Theory and Technology**, Baltimore, John Hopkins University Pres, 1992, s, 49.

ders kaynaklarında (E-rezerve) bulunması gereken kaynakların içeriğini dersin öğretim görevlisi belirler. Bilgi hizmetleri koordinatörünün görevi, bu kaynakların düzenlenerek, kampus dışından da ulaşılabilmesinden sorumludur. Bu bölüme makale, ders notu, müzik notaları ve mp3 formatındaki işitsel kaynaklar, fotoğraflar, vaka çalışmaları, rapor vb. kaynaklar da konulabilmektedir. Bu kaynaklara dersin adı kodu veya öğretim görevlisinin adı, soyadı bilgisinden ulaşılabilir.³⁵

1.2.7. Elektronik Tez ve Veri Tabanı

Elektronik ortamda hazırlanan veya sonradan elektronik ortama aktarılan arşivlenen ve erişime açılan, akademik bir dereceye yönelik hazırlanan bir bilimsel inceleme veya rapor (tezlere) ise elektronik tez adı verilmektedir.³⁶ Elektronik tezlerin bir arama yüzü ile taranabilmesi belirli bir kısmının genellikle ilk 24 sayfa ulaşılmasına imkan veren veritabanları mevcuttur. Örnek Proquest Digital Disertatiton veri tabanı. Tez veri tabanında tarama yöntemi, genellikle konu başlıkları seçilerek buradan alt konu başlıkları üzerinden listeleme yöntemiyle tarama yapılmaktadır.

1.2.8. Kataloglanmış Otoriteli Web Siteleri

Kütüphaneler, kullanıcılarını İnternet'teki bilgi kirliliğinden korumak ve İnternet'teki yararlı bilgilere erişimlerini sağlamak için ücretli ve ücretsiz otoriteli web sitelerini derlemekte, incelemekte ve kataloglarına eklemektedir. Bu sayede kütüphane kullanıcıları kütüphane katalogundan yapacakları bir arama sonucunda ulaştıkları kütüphane materyallerinin yanında, web sitelerinin adreslerine de ulaşabilmekte ve bu adreslere URL linki aracılığıyla erişebilmektedirler.³⁷

³⁵ Hatice Yenikurtuluş “Elektronik Ders Kaynakları ve Bir Uygulama: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi”, Adana, Çukurova Üniversitesi, Akademik Bilişim Konferansı, (Yayınlanmamış Bildiri), 3-5 Şubat 2003.

³⁶ Mehmet Boz “İnternet Üzerinden Tezlere Tam Metin Erişim : Bir Model Önerisi”, (Çevrimiçi) <http://eprints.rclis.org/archive/00005909/02/153-172.pdf>, 20 Ocak 2007.

³⁷ Sami Çukadar ve Sönmez Çelik, “İnternete Dayalı Uzaktan Öğretim ve Üniversite Kütüphaneleri, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, C. 4, No:1, 2003, s.38–39.

1.2.9. Elektronik Referans Kaynakları

E-Referans kaynaklarının özelliği, referans kaynakları olarak kütüphanelerde sunulan ansiklopedi, sözlük, el kitabı, atlas gibi basılı kaynakların elektronik ortamda sunulmasıdır. Bu yöntemle, araştırmalarda taramaların genişletilmesi sağlanmaktadır. Zaman ve mekân sınırlaması olmadan referans kaynaklarına ulaşma imkânı sağlanmakta ve ayrıca, verilen linklerle (çapraz-referans) referans olarak verilen makalelere tam metin erişim imkânı sağlanmaktadır.

E-Referans Kaynakları Türleri:

- Dizinler
- Özler
- Ansiklopediler
- Bibliyografyalar
- Biyografiler
- Rehberler
- El kitapları
- Standartlar
- Atlas ve haritalar
- Almanaklar
- Yıllıklar
- İstatistikler
- Patentler
- Sözlükler

Günümüzde üniversite kütüphanelerinde elektronik bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi bunun sonucunda da bu kaynaklara dayalı yararlanılma hizmetinin çeşitlenmesi, kullanım kolaylıklarını mümkün kılmış, zaman ve mekân kısıtlaması olmadan, yapılan akademik çalışmalara ulaşma imkânı vermiştir.

1.3. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARI SEÇİM İLKELERİ

Kütüphanelerin sağlaması gereken kaynakların miktarı gittikçe artmaktadır. Bu kaynakların bir kısmı yalnızca elektronik formatta bulunan bilgi kaynaklarıdır. Bazıları da elektronik ve basılı ortamda aynı anda bulunan bilgi kaynaklarıdır. Bu nedenle hangi formatın satın alınması ya da hangi formata abone olunması gerekliliğini bir ilkeye bağlamak ve bu ilkeleri yazılı bir hale dönüştürmek yararlı olacaktır.³⁸

Elektronik bilgi kaynaklarının seçiminde gözönünde tutulması gereken temel özellikleri “içerik” ve “teknik” olarak iki başlık altında toplayabiliriz. İçerik özelliklerini: kaynağın amaçları, uygulamadaki başarısı, içeriğin düzenlenişi biçiminde sıralayabiliriz. Teknik özellikleri ise doğruluk, düzenleme, görsel ölçütler olarak belirleyebiliriz.³⁹

Her durum ayrı ayrı detaylı olarak incelenmelidir. Bununla birlikte, aşağıda açıklanan ilkeler hangi formatın seçileceğini belirtmek için yol göstericidir:⁴⁰

Uygunluk ve kullanım İlkesi: Hizmet verilen üniversitede bulunan bu kaynakları kullanıcıların kullanıp kullanmadığı incelenmelidir. Bu materyali düzenli kullanan kullanıcı grubu var mıdır? Ve bu bilgi ne şekilde kullanılmaktadır?

Tekrar Oranı: Elektronik bilgi kaynağının diğer bir formatının kütüphanede olup olmadığı araştırılmalıdır. Gelecekte elde bulunan format bilgi gereksinimini karşılamada gerekli olacak mı, bu formattaki bilgi tek başına bu gereksinimi karşılayacak mı, bu bilgileri iki formatta almak (basılı ve elektronik) gerekli olacak mı sorularına yanıt aranmalıdır.

³⁸ Derya Soğuksu, “Üniversite Kütüphanelerinde Elektronik Kaynaklara Dayalı Hizmetlerin Geliştirilmesinde Pazarlama Yaklaşımının Önemi” (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Ana Bilim Dalı, 2003.

³⁹ Hasan S. Keseroğlu, “Çizgisel Belgeler”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları, No:3, İstanbul, 1998, s.105.

⁴⁰ Olcay, a.g.e.

Gereksinim: Bu bilgiye duyulan gereksinim test edilmelidir. Bu materyali kullanacak potansiyel kullanıcıların sayısı belirlenmelidir.

Kullanım Kolaylığı: Hangi formatın kullanımının daha kolay olduğu test edilmelidir. Kullanıcılar açısından elektronik format mı yoksa basılı kaynak mı kolay taranmaktadır? Bir başka deyişle kullanıcılar gereksindikleri bilgiyi hangi formattan daha kolay elde edebilmektedirler?

Kullanımın olup olmadığı: Eğer basılı bir kaynak elektronik bir kaynağın yerini tutabiliyorsa, aynı anda bu elektronik kaynaktan kaç kullanıcı yararlanabilmektedir? Ya da kullanıcı ile sınırlı mı? Bu çok önemli bir noktadır ve bunu test edilmesi gerekmektedir. Eğer böyle bir sınırlama varsa bu sınırlamanın bir sorun yaratıp yaratmadığı incelenmelidir.

Kapsamın güvenirliliği ve kalıcılığının testi: Yayıncılar zaman, zaman elektronik bilgi kaynaklarının belli bir bölümünü hizmete sunar, belli bir bölümünü de kapsamdan çıkarabilirler bu nedenle geçmişte rahatlıkla erişilebilen ama veri tabanı güncellendikten sonra erişilemeyen bilgiler olabilir. Bu kalıcılığın test edilmesi çok önemlidir. Bu nedenle elektronik kaynaklardaki bilgilerin güncelleme esnasında eksilmemesine dikkat etmek gerekmektedir.

Yaşatılabilirliği: Satın alınacak elektronik kaynağın kurum için gereksinim süresi ne kadar olacaktır? Kullanıcılar bilgi gereksinimlerini karşılarken böyle bir kaynağa uzun süre gereksinim duyacaklar mı?

Maliyet: İki format (basılı ya da elektronik) arasındaki fiyat farkının ne olduğu araştırılmalıdır.

Fiyat artışlarının ya da miktarının ne olabileceğinin önceden belirlenebilir olması: Satıcıların fiyat politikalarında bir kalıcılık var mı? Satıcının geçmişte uyguladığı fiyatların artış oranları mantıklı mı? Bu oranlar önceden belirlenebiliyor mu? Bu tip soruların yanıtları aranmalıdır.

Donanım: Bilgi kaynağının kullanılabilmesi için kütüphanenin uygun bilgisayar donanımı var mı? Ya da kütüphane gerekli bilgisayar donanımlarını sağlayabilir mi? Bu donanımların kütüphane için maliyeti nedir? Ne olmalıdır? Bu soruların da açıklığa kavuşturulması gereklidir.

Teknik destek: Satıcılar bu kaynaklar için teknik destek sağlıyorlar mı?

Gerekli olan ana bellek alanı: Bu bilgi kaynağının kullanılabilmesi için bilgisayar ortamında ne kadarlık bir ana bellek ihtiyacı olduğunun saptanması gerekmektedir.⁴¹

Kavramsal olarak düşünüldüğünde, geleneksel kütüphane kaynakları seçiminde uygulanan işlemlerin aynısı elektronik bilgi kaynakları için de kullanılır. Genel olarak bakıldığında bu işlemler; tanımlama, değerlendirme ve seçim kararıdır. Tanımlama evresinde materyalin varlığı araştırılır. Çünkü bir şeyin seçilebilmesi varlığından haberdar olunmasını gerektirir.

Kütüphaneler hem kullanıcılar için en verimli olacak, hem de kendileri için sağlanmasından, kullanımına, güncellemesinden, sorun çözmede etkinliğe kadar pek çok özellik istemektedir. Bu doğrultuda kütüphanelerin dermelerine elektronik kaynak seçerken dikkat etmeleri gereken noktalar şöyle özetlenebilir:

- Öncelikle kütüphaneler elektronik kaynaklara yönelik yazılı bir koleksiyon geliştirme politikası oluşturmmalıdır. Bu politikada elektronik kaynakların seçim ölçütlerine ayrıntılı biçimde yer verilmeli ve bunlar düzenli aralıklarla gözden geçirilip güncelleştirilmelidir.
- Kaynaklar satın alınmadan önce mutlaka belli bir süre deneme amaçlı kullanıcı erişimine açılmalı ve onlardan gelecek geri bildirimlere göre tercih edilmelidir. Söz konusu deneme süresince elektronik kaynakların etkin olarak kullanımlarının sağlanması için, öncelikle kullanıcıların kaynaklardan zamanında ve doğru biçimde haberdar edilmeleri gerekmektedir. Bunun için

⁴¹ Olcay, a.e.

Web sitesi, elektronik posta gibi elektronik ortamlar ile duyuru bültenleri, broşürler gibi basılı ortamlar ve toplantılar, tanıtımlar gibi sözlü iletişim kanalları kullanılmalıdır.

- Kaynak seçimi tek bir kişinin sorumluluğuna bırakılmamalı, seçim ile ilgili işlemler mümkün olduğunca çok sayıda kütüphanecinin görüşleri alınarak yürütülmelidir. Örneğin söz konusu işler için bir grup kütüphaneci “elektronik kaynak seçim komisyonu” gibi bir isim altında görevlendirilebilir.
- Satın alınacak kaynaklar, daha önceki bölümde sözü edilen seçim ölçütlerine (kapsam, içerik, işlevsellik, maliyet, lisanslar ve teknik özellikler) göre konu uzmanları tarafından incelenmelidir.
- Elektronik kaynakların seçiminden sorumlu olan kütüphanecilerin bu konuyla ilgili seminer, kurs, vb. eğitim programlarına katılmaları sağlanmalıdır. Personelin sürekli değişen teknolojik yenilikleri ve hızla çoğalan kaynakları takip edebilmeleri için bu eğitimler önemlidir.
- Kütüphanenin hizmet verdiği kullanıcı gruplarının bilgi gereksinimleri, kullandıkları kaynak türleri ve kaynakları kullanım amaçları gibi konularla ilgili bilgi edinmek için kapsamlı bir kullanıcı analizi yapılmalıdır. Gerekli görüldüğü takdirde bu tip çalışmaların düzenli aralıklarla yapılmasında yarar vardır.

Gelişen teknolojinin kütüphanelerde bulunan kaynak türlerini etkilemesine paralel olarak günümüzde, kütüphane koleksiyonlarında elektronik kaynaklar yoğun olarak yer almakta ve kullanılmaktadır. Her geçen gün artan sayıda elektronik kaynağın bulunduğu bir ortamda, sınırlı bütçe olanakları da göz önüne alındığında, kullanıcıların bilgi gereksinimlerini karşılayacak doğru, güvenilir ve güncel elektronik kaynakların seçiminde, bilgi profesyonellerine önemli görevler düşmektedir.⁴²

⁴² Umut Al, Pınar Al, “Elektronik Bilgi Kaynaklarının Seçimi”, **Bilgi Dünyası**, C.4, No:1, 2003, s.11

1.4. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ AYIKLANMASI

Elektronik bilgi kaynakları güncelliğini yitirebilmekte ya da bunların erişimleri sona erebilmektedir. Bu açıdan elektronik bilgi kaynaklarında ayıklama işlemi her ne kadar yeni bir ihtiyaçsa da, kütüphanecilikte yakın zamanda başlı başına bir alan olacaktır. Çünkü ayıklama işlemi kurumsal olarak arşivleme ile ilgilidir. Elektronik bilgi kaynağının web sitesi üzerinden ne kadar süre ile erişime açık tutulacağı ayıklama ve arşivleme işlemleri kapsamında değerlendirilmelidir. Ayıklama işlemi esas olarak kütüphane bilgi kaynaklarına duyulan güveni arttırması yanında kütüphane bütçesine yüklenen gereksiz maliyetleri de ortadan kaldırmaktadır. Ayıklama ölçütlerinde dikkat edilmesi gereken noktalar; bilgi kaynaklarının depolanacağı yeterli ana bellek alanının olup olmadığı, elektronik bilgi kaynağının akademik devamlılığı ve değişen kullanıcı gereksinimleridir.⁴³

1.5. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ KORUNMASI

Elektronik bilgi kaynaklarının ortaya çıkması ile birlikte bu tür belgeleri koruma gereksinimi de ortaya çıkmıştır. Basılı kaynaklardaki bilgileri korumak için o bilgilerin kaydedildiği ortamı korumak yeterli olmaktadır. Oysa elektronik bilgi bir ortamdan diğerine hiçbir bilgi kaybı olmaksızın aktarılabilir. Tonta'ya göre, elektronik bilgilerin korunması için sadece bu bilgilerin kayıtlı olduğu ortamı koruma altına almak yeterli değildir. Bunun yanı sıra o ortamda kayıtlı bilgiyi okumak ya da görmek için gerekli teknolojiyi ve entelektüel içeriğini de koruma altına almak gerekmektedir. İnternet aracılığıyla erişilen elektronik bilgi kaynaklarının arşivlenmesi ve korunmasıyla ilgili politikalar geliştirilerek, korunması gereken değerli bilgilerin kaybolmayıp kuşaktan kuşağa aktarılabilmesi için elektronik arşivler oluşturulmalıdır.⁴⁴

⁴³ Derya Soğuksu, **a.g.e.**, s.92.

⁴⁴ Yaşar Tonta, "Türkiye'de Bilgi Hizmetleri ve İnternet: Temel sorunlar ve Politika Geliştirme", **Türk Kütüphaneciliği**, C. 11, No:3, 1997, s. 228.

1.6. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ İPTALİ

Elektronik bilgi kaynaklarında iptal ya da erişimin kesilmesi kararı nasıl alınır? Bir elektronik kaynağın iptali ya da alınmaması geleneksel olarak herhangi bir basılı kaynağın iptali ile aynı özellikleri taşımaz. Elektronik bilgi kaynaklarının henüz kullanım evresi tartışılmaktadır ve basılı kaynakların yerini tam anlamı ile almamıştır.⁴⁵ Çünkü “iptal durumunda” hiçbir şekilde kaynaklara ulaşılmaz. Ayrıca bilgisayarda kataloglanıp çevrimiçi kütüphane kataloguna (OPAC) konulduysa aynı şekilde silmek gerekir. Abone olunan bilgi kaynağını sunan kurumun zamanında güncelleme yapmaması, belirtilen sayıda yayınları veri tabanına yansıtması, tam metin erişime yeterince yer vermemesi vb. gibi pek çok etken gösterilerek; bu tür olası sorunlar ortaya çıktığında anlaşmanın iptal edileceği, ödeme politikasının buna göre gerçekleşeceği hususlarında en baştan abonelik sözleşmesi yapmak gereklidir. Kütüphaneci hem kurumu, hem de kullanıcıları açısından, eleştirel bir gözle, elektronik kaynakları kontrol etmeli, “çalışıyor mu?” sorusundan başlayarak, içerikle ilgili kullanım uygulamaları yapmalıdır. Bu şekilde bir uygulama yapılmadığı takdirde sadece kullanıcıdan gelen şikâyetler doğrultusunda işlem yapmaya çalışır. Önemli olan husus ise, kullanıcıdan şikâyetleri almadan kurumun abone olduğu veri tabanı üreticisi, dağıtıcısına yaptırımlar getirebilmesidir.

1.7. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ TELİF HAKLARI

Elektronik bilgilere erişim ve bu bilgilerin kullanımıyla ilgili telif hakları henüz yasalarla düzenlenebilmiş değildir. Elektronik ortamdaki bilgilerin kolayca kopyalanabilmesi ve bir yerden bir yere aktarılabilmesi telif hakkı yasalarının yaşama geçirilmesini de zorlaştırmaktadır. Elektronik bilgilerle ilgili telif haklarının düzenlenmesi yayıncıları da yakından ilgilendirmektedir. Ancak elektronik kaynakların koruma altına alınması için telif haklarının yapısı da değişmelidir. Ulusal kütüphaneler, derleme yasasına göre, üretilen her elektronik veri tabanından ücretsiz

⁴⁵ Olcay, a.g.e.

olarak bir kopya elde etme hakkına sahiptirler. Ulusal kütüphanelerin yasayla elde ettikleri bu kopyaya herkesin ücretsiz olarak erişimine ve gerekirse kullanıcıların söz konusu veri tabanında yer alan bilgileri kişisel kullanım için kendi bilgisayarlarına indirmelerine olanak tanınır. Bu durumda kütüphaneye, yasa gereği verilen kopya, yayıncının yapmış olduğu ilk ve tek satış olacaktır. Ayrıca, herkesin Internet aracılığıyla kendi eserlerini yayımlayabilme olanağına sahip olması telif hakları ile ilgili sorunları daha da karmaşık hale getirmektedir.⁴⁶

Ülkemizde elektronik yayınların telif hakları ile ilgili özel bir yasa yoktur. Ancak Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde kurulan Internet Kurulu tarafından Hukuk Grubu kurulmuştur. Ayrıca, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı başkanlığında oluşturulan Elektronik Ticaret Koordinasyon kurulu ve Türkiye Bilişim Derneği bünyesinde kurulan Bilişim Hukuku Çalışma Grubu, Enformatik Milli Komitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Bilişim Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi gibi Internet ile ilgili düzenlemeler konusunda çalışmalar yapan oluşumlar bulunmaktadır.⁴⁷

Murat Yılmaz internet bilgi kaynaklarına yönelik telif hakkı sorunlarını şu şekilde sıralamaktadır.

Internet ortamındaki bilgilerin kolayca çoğaltılması ve iletilmesi, dolayısıyla bu tür bir işlem için zaman ve paketleme gibi herhangi bir masrafın söz konusu olmaması bu tür kopyalamanın genellikle ulusal sınırların ötesinde dahi gerçekleştirilebilmesi nedeniyle çeşitli ülkelerin bu tür eylemlerle ilgili farklı kurallara ve geleneklere sahip olması.

Internette bir web sayfasını inceleyen kullanıcının bilgisayarının RAM'inde ve sabit diskinde söz konusu web sayfasında yer alan telif hakkıyla korunan fikri ürünün bir kopyasının istemeyerekte olsa gerçekleşmesi.

⁴⁶ Tonta, **a.g.e.**

⁴⁷ Akbaytürk, **a.g.e.**

Web sayfalarına istenmeyen bağlantıların kurulması ve özellikle de bağlantı kurulmuş içeriği kapsama amacını taşıyan çerçevelerin kullanımı.

Web sayfalarında referans resim olarak kullanılan ve resmin içine söz konusu resmin yüksek çözünürlükteki ve tam boyutlardaki versiyonuna ulaştıran küçük resimler üzerinden bir bağlantının gerçekleştirilmesi.

İnternette radyo programları, konserler, videolar, televizyon şovları, filmler ve diğer görsel ve işitsel içeriklerin iletilmesi ve kullanıcılara da bu içerikleri dinleme ve seyretme olanaklarının sağlanması, dolayısıyla da tüm bu iletimin aynı anda gerçekleştirilmesi. Aynı şekilde bu tür içeriklerin, merkezi bir sunucu gibi arabulucudan yararlanılmadan dosya paylaşımıyla ya da eşler arası bilişim ağı üzerinden değişimin yapılması.

Elektronik posta mesajlarından oluşan derlemelerin muhtemelen telif hakkı yasalarıyla ve /veya veri tabanı hakkıyla korunabilmeleri.

Arama motorunun kullanılmasıyla elde edilen mevcut tarama sonuçlarının bir derleme olması ve de bu derlemelerin muhtemelen telif hakkı yasalarıyla ve /veya veri tabanı hakkıyla korunabilmeleri.

Yukarıda sıralanan işlemlerin gerçekleşmesi durumunda telif hakkı sahiplerinin çoğaltma, yayma, halk gösterme ve icra etme haklarına tecavüz oluşturabileceği unutulmamalıdır.⁴⁸

Fikir ve Sanat Eserlerini Koruma ve Derleme Yasaları İnternet aracılığıyla erişilen elektronik bilgilerin yayın, dağıtım ve kopyalanmasını da içerecek şekilde güncelleştirilmeli ve telif hakları yeniden düzenlenmelidir.

⁴⁸ Murat Yılmaz, “Teknik Açıdan İnternet ve Telif Hakkı”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.19, No:1, 2005, s. 136-137.

1.8. ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ FİYATLANDIRILMASI

Bazı bibliyografik veri tabanı ve elektronik bilgi üreten ve pazarlayan yayıncılar Internet aracılığıyla hizmete sundukları bilgi kaynakları için de basılı ortamda kullanılan fiyatlandırma ilkelerini uygulama eğilimine girebilmektedirler. Internet aracılığıyla erişilen bilgi kaynakları için henüz ortak bir fiyatlandırma modeli geliştirilememiştir. Bazı yayıncılar bu tür bilgi kaynaklarını abonelik esaslarına göre hizmete sunmakta, üniversite kütüphanelerine lisans anlaşması karşılığı kiralamakta; bazıları ise erişilen makale başına belli bir ücret istemektedirler. Yayıncı şirketlerin fiyat politikalarını, lisans antlaşmalarını etkilemek ve kütüphane bütçelerine destek olmak amacıyla çeşitli konsorsiyumlar kurulmaktadır. Ülkemizde de, kütüphaneler arası konsorsiyumlar oluşturarak, daha fazla elektronik bilgi kaynağına ulaşabilmek ve maliyeti düşürmek için ilk çalışmalara 1998 yılında başlanmıştır. ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu), üniversite ve araştırma kurumlarının elektronik bilgi kaynaklarının satın alımını ortaklaşa yapmak, ülkemizde bilimsel bilgi hacmini arttırmak, bilgiye erişimi ekonomik hale getirmek amacıyla 1999 yılında kurulmuştur.⁴⁹

⁴⁹ ANKOS Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu, (Çevrimiçi) <http://www.ankos.gen.tr>, 24 Eylül 2006.

İKİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARINA DAYALI YARARLANDIRMA

2.1. YARARLANDIRMA HİZMETİNİ DEĞİŞTİREN YENİLİKLER

Bilgisayarla birlikte internetin de ortaya çıkması, üniversite kütüphanelerindeki yararlanılma hizmetinin sınırlarını çok ileri boyutlara taşımıştır. İnternetin özellikle üniversite kütüphanelerinde köklü değişime yol açan etkisi, bilginin elektronik biçimde hazırlanmasını ve yayımını sağlamaya başlamasından sonra görülmüştür. Kütüphanelerin sağladığı elektronik yayınlar kağıda dayalı geleneksel kütüphanelere oranla önemli üstünlükler göstermektedir. Bu durumu Ahmet Çelik şöyle açıklamaktadır:

- Elektronik yayınlar için fiziki alan sıkıntısı söz konusu değildir.
- Bu yayınlarda gerekli düzeltme ve eklemeler kolaylıkla yapılabilir, bu anlamda esnek bir yapıya sahiptir.
- Kullanıcı açısından bir zaman ve mekan engeli söz konusu değildir. Her zaman ve her yerden erişim olanaklıdır.
- Bu yayınların bulunduğu kütüphanelerin açık tutulması için sürekli personel bulundurmaya gerek yoktur.
- Bir elektronik kaynaktan aynı anda birden çok kişi yararlanabilmektedir.¹

Günümüzde olağanüstü boyutlara ulaşan yayın patlaması karşısında araştırmacıların konuyla ilgili literatürü değil okuması, yalnızca belirlemesi bile güçleşmiştir. Bu güçlüğü klasik kütüphaneler vasıtasıyla tam anlamıyla gidermek için ne zaman, ne emek ne de para yeterlidir. Kütüphanelerin araştırma sürecine etkin olarak katılmalarıyla, yani yayın taraması, güncel duyuru ve seçmeli bilgi yayımı

¹ Ahmet Çelik, “Üniversite Kütüphanelerinin Geleceği”, **Bilgi Dünyası**, C. 1, No: 1, 2000, s.48-49.

gibi hizmetler sunmalarıyla ve kütüphaneler arası işbirliği uygulamalarına başlamalarıyla araştırmacının bilgiye erişmesinde büyük destek sağlanabilmektedir.² Elektronik kütüphanecilikte kullanılan tarama sistemleri doğru ve etkin bir şekilde kullanıldığında araştırma sürecini oldukça kolaylaştırmaktadır. Üniversite kütüphaneleri de diğer araştırma kütüphaneleri gibi bilgiye erişim sürecinde araştırmacının en büyük yardımcısıdır.

Günümüzde akademik çalışmalar ve eğitimde literatür taraması ve atıf izleme için e-kaynakların kullanımı artmaktadır. E-kaynak sistemleri, daha kolay ve etkili ara yüzler ve arama motorları sağlamaktadır.

Geçmişten bugüne akademik ve bilimsel çalışmaların/araştırmaların temel girdisini bilgi ve bilgi kaynakları oluşturmaktadır. Yüzyıllardan bu yana genellikle kitap ve dergi biçimindeki bilgi kaynakları, zamanının basım-yayım teknolojisi ile üretilen, kütüphanelerde çeşitli sistemlerle düzenlenen, kâğıt üzerinden okunan, sayıca sürekli artan ve biçim açısından çeşitlenen bir süreç izlemektedir.

Günümüzde ise, bilgi kaynaklarının hazırlanmasından yayımına ve kullanımına kadar her aşamada bilişim teknolojisinden daha etkin biçimde yararlanılması, arama motorlarının kullanılması, pek çok bulgunun bilgisayar ve çevre birimleri üzerinden okunması giderek yaygınlaşmaktadır.

Teknolojide görülen gelişmeler, bilgisayarın tüm kütüphane işlem ve hizmetlerinde kullanılabilme olanağını getirmiştir. Zamanla boyut olarak küçülen, işlem hız kapasitesi olarak büyüyen bilgisayarların kütüphanelerde kullanıldığı alanları Sacit Arslantekin şöyle sıralamaktadır:

1. Bilgi ve/ veya belgenin kütüphanede var olup olmadığını izleme,
2. İstenen belgelerin toplanması,
3. Sipariş (abone ve /veya satın alma) kütüklerinin oluşturulması, siparişlerin izlenmesi,

² İrfan Çakın, “Üniversitelerimizin bilgiye erişim ortamları: Genel değerlendirme”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi: Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı**, 1998, s. 67.

4. Belgelerin bibliyografik ve içerik tanımları: Kataloglama/sınıflandırma, dizinleme, özet çıkarma, katalog kayıtlarının hazırlanması, çoğaltılması,
5. Kütüphane materyalinin fiziksel olarak kullanıma hazırlanması,
6. Ödünç verme işlemlerinin yürütülmesi,
7. Materyalin fotokopisinin veya kopyasının istenmesi ve sağlanması,
8. Materyalin saklanması ve korunması,
9. Her türlü yönetimle ilgili işlemler,
10. Bilgiye erişim,
11. Hangi kütüphanede hangi kaynağın (kitap, dergi, makale, tez, rapor, patent vb.) bulunduğunu belirleyen toplu katalogların oluşturulması.³

İnternet'in ve dijital kütüphanelerin ortaya çıkışı referans sağlayıcıların doğasını büyük ölçüde değiştirmiştir. Kütüphanelerde ve başka kuruluşlarda birçok elektronik danışma hizmeti (Digital Reference Service) bulunmaktadır. Elektronik danışma hizmeti sağlayıcılarının kolaylıkla bulunuyor olması, bazen bir sorunun cevabının aranması sırasında kullanıcının hangi referans sağlayıcısını seçeceği konusunda zorluk yaratmaktadır. IPL (İnternet Public Library), kullanılan kaynakların bulunmasında kolaylık sağladığı gibi bilgi erişim prosedürünü de açıklayarak, kullanıcının bilgiyi gelecekte de bulmasına yardımcı olmaktadır. Ticari alanları, kütüphane tabanlı elektronik danışmadan bunun dışında ayıran pek fark yoktur. Kütüphaneler, bilgi kaynaklarına erişim konusundaki tekellerini kaybedebilirler. İleride insancıl yüzleriyle ticari şirketler, bilgiye erişimin kaynağı ve merkezi olabilirler.⁴

Elektronik danışma hizmeti sağlayıcılarının en önemli sorunlarından biri kullanıcısının herhangi bir kütüphaneye veya kuruma bağlı olmaksızın bağımsız olabilmeleridir. Akademik kütüphanelerin bu çağda, herhangi bir kuruma bağlı

³ Sacit Arslantekin, "Kütüphanelerde Bilgisayar Kullanımı: Veri tabanlarına Bilgi depolama ve Erişiminde Dikkat edilecek Temel Noktalar", **Türk Kütüphaneciliği**, C. 12, No: 4, 1998, s.315.

⁴ Richard McCrea, "Evaluation of two library-based and one expert reference service on the Web" **Library Review**, C. 53, No: 1, 2004, s. 16, (Çevrimiçi) <http://www.emeraldinsight.com/0024-2535>, 27 Ağustos 2006.

olmayanlardan ziyade kendi özel kullanıcılarına hizmet sağlamayı nasıl devam ettirebileceklerini değerlendirmeleri gerekmektedir.⁵

DLSR (Digital Library Services Registries) elektronik kütüphane hizmet sunucularına web hizmetlerini veya başka bazı hizmetleri duyurma imkanı sağlamaktadır. Örneğin bir kütüphane OPAC'ının Z39.50 üzerinden ulaşılabilir olduğunu duyurabilir. Böylelikle diğer kütüphaneler kolayca kendilerine sunulan hizmetlere ulaşabilirler. DLSR üç şeye imkan sağlar:

Keşif: Bir kullanıcı kendisine hangi hizmetlerin sağlandığını keşfedebilir.

Karar verme: Bir kullanıcı veya hizmeti bulup o hizmetten yararlanmaya karar verebilir.

Konfigürasyon: Kullanıcılar belirli bir hizmetten yararlanma hakkında bilgi alabilirler.⁶

Elektronik danışma hizmetlerinin tasarlanabilmesi ve kaynakların kütüphaneciler tarafından uygun şekilde kullanılabilmesi için bilgi arama tutumları, alışkanlıkları, tarihçilerin stratejileri ve kendini bu işe adanmış kullanıcılar konusunda daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Tarihçilerin dijital kaynakları nasıl ve hangi araçlar ile kullandıkları araştırmacıların gelecekte ki araştırma alanlarından olacaktır.⁷

Elektronik danışma hizmetini geleneksel danışma hizmeti kapsamı içinde “bir iş, çağın gereği, diğer kütüphaneler yaptığı için bizim de yapmamız gereken bir

⁵ Stephen Lochera “How good are the free digital reference services? A comparison of library-based and expert services”, **Library Review**, C. 53, No: 1, 2004, s. S.28. (Çevrimiçi) <http://www.emeraldinsight.com/0024-2535>

⁶ Jeremy, Frumkin “The need for a digital library service registry”, **OCLC Systems & Services**; C. 22, No: 1, 2006, s. 23-25. (Çevrimiçi) <http://www.emeraldinsight.com/1065-075x.htm> 27 Ağustos 2006.

⁷ Youngok Choi, "Reference services in digital collections and projects", **Reference Services Review**; C. 34, No: 1, 2006, s. 129-147. (Çevrimiçi) <http://www.emeraldinsight.com/0090-7324.htm> 27 Ağustos 2006.

uygulama” gibi görmek bu işe baştan yanlış başlamak anlamına gelmektedir. Nazan Uçak Özenç’in belirttiği gibi, elektronik danışma hizmetine başlamadan önce bu uygulamaya neden gerek duyulduğu, kimlere nasıl verileceği, kullanıcıların beklentileri ve özellikleri, bu iş için ne tür donanım ve yazılımlara gerek duyulacağı, nitelikli bir hizmet için hangi ölçütlerin yerine getirilmesi gerektiği ve kütüphanenin bunu nasıl sağlayacağı, çalışacak personel sayısının ve özelliklerinin ne olacağı, işbirliği planları ve hizmetin nasıl değerlendirileceğinin önceden düşünülmesi gerekmektedir.⁸

Yararlandırma hizmeti gerek hizmet anlayışı gerekse hizmetin sunumunda kullanılan araç ve yöntemlerde büyük değişime uğramıştır. Nazan Uçak Türk Kütüphaneciliği dergisinde yayımlanan bir makalesinde, başlangıcından bu yana bilginin izlenmesi, erişimi ve sunumundaki bilginin hızlı artışının getirdiği zorlukları ortadan kaldırmak için “bibliyografik eğitim”, “yayın tarama” gibi yeni hizmetlerin geliştirildiğini ifade etmektedir. Teknolojinin gelişiminin bilginin artışıyla birlikte bilginin kaydedildiği ortamların çeşitlenmesini ve bilgiye erişimde yeni olanakların ortaya çıkmasını sağladığını, bunların öğrenilmesinin ve öğretilmesinin de zorunlu hale geldiğini vurgulamaktadır.⁹ Danışma hizmetindeki bu değişim pek çok nedene bağlansa da hepsinin altındaki itici gücün bilgi teknolojileri olduğunu söyleyebiliriz. Uçak, danışma hizmetindeki değişime neden olan etkenleri dört ana grup altında toplamının mümkün olduğunu söylemektedir:

1. Bilgi ortamının değişimi ve bilgi teknolojisindeki hızlı gelişim,
2. İnternet ve Web Kullanımı,
3. Kullanıcı özellikleri ve beklentilerinin değişmesi,
4. Eğitim ortamının değişmesi ve kullanıcının eğitim ihtiyacının artması.

Danışma hizmeti, hizmetin kapsamı ve sunumu açısından son 50 yıl içerisinde büyük bir gelişme göstermiştir.

⁸ Nazan Uçak (Özenç), “Elektronik Danışma Hizmetleri”, **Bilgi Dünyası**, C. 4, No: 2, 2003, s. 107.

⁹ Nazan Uçak (Özenç), “Değişen Bilgi Ortamın Danışma Hizmetine Etkisi”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.18, No:3, 2004, s. 3.

Kullanıcının Internet üzerinden bilgiye kolay erişimi, danışma sorularının niteliğini ve niceliğini de etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, hemen yanıtlanabilen (**ready reference**) danışma sorusu sayısının giderek azaldığını göstermektedir. Internet üzerinde iyi düzenlenmiş pek çok arama motoru hazır danışma sorularının yanıtlanmasında yoğun olarak kullanılmaktadır.¹⁰

Sadece teknik gelişmeler değil, zamanla değişen kullanıcı özellikleri ve beklentileri de danışma hizmetini etkilemektedir. Bilgisayar ve Internet kullanımının toplumun tüm kesimlerinde hızla yaygınlaşması, bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi ve kullanıcının istediği an istediği yerden bunlara erişebilmesi, iletişim ortamının gelenekselden elektronik ortama kayması, kullanıcı profilini değiştirmekte, beklentilerini arttırmaktadır. Bugünün bilgi kullanıcısı ihtiyacı kadar bilgiye –ne az, ne fazla, en kısa sürede ve en az çabayla ulaşmak istemektedir. Teknolojideki gelişme ve elektronik bilgidaki artış, kütüphaneler başta olmak üzere iş ve eğitim dünyasını yakından etkilemektedir. Kullanıcıların deneyimleri, davranışları ve beklentileri büyük ölçüde değişmektedir. Akademik kütüphaneler bu değişimde en çok etkilenen kurumların başında gelmektedir. Kullanıcının artan beklentileri ve bilgiye erişimde ortaya çıkan yeni seçenekler, danışma hizmetinin, kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilmek için yeniden yapılandırılmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Giderek daha çok insan, evden, işten, okuldan Internet aracılığıyla bilgiye erişim ve dağıtım deneyimi kazanmakta ve kütüphanelerin bu hızlı değişime ayak uydurmasını beklemektedir. Geleneksel dönemde yüz yüze yapılan danışma görüşmeleri web üzerine taşınmaktadır. Bugün kütüphaneler sadece kendi kurum kullanıcılarına değil, varlığından habersiz oldukları, görüp tanımadıkları pek çok kullanıcıya hizmet vermek durumundadır. Kullanıcı beklentilerinin giderek çeşitlenerek artması, bireysel hizmet tasarlama ihtiyacını da arttırmaktadır. Kullanıcıların bilgisayar bilgisinin yanı sıra kaynakları nasıl kullanacakları onlardan aktif şekilde yararlanabilme bilgisiyle olur.

¹⁰ Uçak (Özenç), **a.e.**, s. 7.

Danışma hizmetini etkileyen bir diğer faktör de değişen eğitim ortamıdır. Teknolojik uygulamalar, parasal sorunlar ve yeni öğretim yöntemleri, eğitim ortamının yeniden yapılandırılmasına neden olmakta, uzaktan bilgiye erişim olanağı, eğitimi çok yönlü olarak etkilemektedir. Özellikle uzaktan eğitim uygulamalarının giderek yaygınlaşması, kütüphanelerin kullanıcı kavramı ve hizmet tasarımlarını yeniden ele almalarını zorunlu hale getirmektedir. Bu gelişmelerden yine en çok etkilenen kurumlar akademik kütüphanelerdir. 1990'ların başında pek çok üniversite, eğitim programlarının içine Internet kullanımı, veri tabanları, elektronik posta, arama motorları ve kullanımları gibi konuları dahil etmeye başlamıştır. Pek çok öğrenci, bulundukları ortamdan bilgi okuryazarlığı becerilerini etkileşimli olarak kazanmak istemektedir. Bu kullanıcı profili, kütüphanelerin kullanıcı eğitim programlarını yeniden ele almalarına neden olmaktadır. Kullanıcılar arasında web'in popülaritesinin artması, kütüphanelerin zamanla web'den kullanıcı eğitimi amacıyla yararlanmalarını da sağlamaktadır. Eğitim ortamı ile birlikte eğitim araçları ve yöntemleri de değişmektedir. Birebir ve aktif öğrenme, etkileşimli, bilgisayar ve kütüphane destekli eğitim, kütüphanelerin bu ortam içindeki yerini yeniden belirlemektedir.

Bugünkü bilgi ortamındaki yenilikler danışma sorularının azalmasına neden olurken, eğitim ihtiyacını arttırmaktadır. Çok sayıda ve çok farklı biçimlerdeki bilgiyle başa çıkabilmek için kullanıcılar kütüphanecilerin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Ancak eğitim programlarını düzenlemeden önce kullanıcı ihtiyacının iyi saptanması ve eğitim programına nelerin, nasıl dahil edileceğinin yeniden düşünülmesi gerekmektedir. Kullanıcıların daha çok, tarama stratejilerinin nasıl kurulacağı, ara yüzlerin özellikleri, arama motorları ve bunlardan nasıl yararlanacakları konusunda eğitime ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Kütüphanelerde 1960'ların sonları ve 1970'li yılların başlarında önem kazanmaya başlayan kullanıcı eğitimi, özellikle son 15 yıldır kütüphanecilerin eğitimci olarak rolünü giderek artırmakta ve ön plana çıkarmaktadır. Bilgi teknolojisinin kullanımının yaygınlaşması ve kullanıcıların bilgiye erişim olanaklarının artmasıyla, kullanıcı eğitiminin değeri ve danışma hizmeti içindeki yeri

önem kazanmaktadır. Eğitimdeki paradigmalardan değişmesi, kullanıcı eğitiminin içeriğini ve verilmiş şeklini de etkilemektedir. Bu programların kullanıcı beklentilerine yanıt verebilmesi için sürekli gözden geçirilerek çağın gereklerine göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.¹¹

LibraryTutor (Kütüphane Eğitimcisi) ilk olarak Kanada Saskatchewan'daki Regina Wascana Üniversitesi'nde tasarlanıp kullanılmış olan, kütüphanenin ne şekilde kullanılacağıyla ilgili öğrencileri eğiten interaktif bir programdır. Kullanıcılarına kendi hızlarına göre öğrenme imkânını sunmaktadır. Bu eğitici programda on temel konu incelenmektedir:

- Temel bilgisayar,
- Tüm kütüphanelerde bulunan bölümlerin kapsamlı bir rehber turu,
- Materyallerin dizimi hakkında bilgi ve temel sınıflandırma şemaları (merkezi kütüphane, Dewey Ondalık Sınıflandırma, Yönetimsel Belgelerin Sınıflandırılması) açıklanması,
- Bilgiye ulaşma yolları, kataloglar, fihrist ve işaretlemelerin açıklanması,
- Materyel çeşitleri (kitaplar, referans materyalleri, özel koleksiyonlar ve konu dosyaları),
- Elektronik kaynaklar (elektronik gönderim sistemleri, aramalar, veri tabanı çeşitleri ve İnternet açıklamaları),
- Konu seçimi (akademik yazı yazan öğrenciler için temel bilgileri de içermektedir),

¹¹ Uçak (Özenç), a.e, s. 8.

- Aramayı yürütmek (arama safhaları, stratejileri, ipuçları ve muhtemel problemleri içermektedir),
- Bilginin değerlendirilmesi (değerlendirme kriterleri tartışılmaktadır),
- Dokümantasyon (dipnot, kaynakça, bibliyografya ve şekil, düzen konusunda örnekler bulunmaktadır),¹²

2.2. YARARLANDIRMA HİZMETİNDE ELEKTRONİK BİLGİ KAYNAKLARININ KULLANIMI

Üniversite kütüphaneleri verdikleri birçok hizmeti elektronik ortama aktarmaktadırlar. Elektronik ortamda kitap siparişinden, kullanıcı eğitime, web üzerinde belge sağlamadan, ödünç alınmış yayınların takibi ve süre uzatılmasına, elektronik kütüphane katalogundan, elektronik danışma hizmetlerine kadar birçok kütüphane hizmeti teknolojinin olanaklarından yararlanılarak sunulmaktadır. Bu kısımda, elektronik kaynaklara dayalı hizmetlerden kullanıcı özellikleri ve beklentileri ve eğitim ortamındaki değişim ve kullanıcı eğitime yer verilecektir. Yararlandırma hizmetinde kullanılan Internet kaynakları şunlardır:

Haberler: Internet üzerindeki en yararlı kaynaklardan biri ağ haberleridir. Bu, çok sayıda konu içeren ilan tahtası sistemlerinin (BBS-Bulletin Board Systems) bir toplamıdır. Haber grupları bir ağaç yapısında düzenlenmiştir. Bu yapıdaki her kök, bilim, sanat gibi ana konulara ayrılmıştır. Kökler de, her biri bir konu alanı belirleyen dallardan oluşmaktadır. Internet kullanıcıları bir listeye üye olarak istedikleri konuda bilgi alabilmektedirler. Liste yöneticileri periyodik olarak listelerindeki üyelere toplanılan bilgi paketlerini yollamaktadırlar. Bu, elektronik posta (e-mail) listelerinin çoğuna Usenet altından, altı binden fazla konuyu içeren haber gruplarının sunulduğu genel bir ilan tahtası yapısıdır.¹³

¹² Mary Beth Fecko, **Electronic Resources: Access and Issues**, New Providence, NJ, Bowker Saur, 1997, s. 69.

¹³ Kürşat Çağıltay, **Internet**, Ankara, Metu Press, 1997, s. 29.

Elektronik Posta (e-mail): Internet'in getirdiği en büyük yeniliklerden biri elektronik posta (e-mail) imkanıdır. Internet sayesinde milyonlarca insan daha hızlı bir şekilde haberleşmeyi bu yolla yapmaktadır. Kullanıcılar mesajlarını okuma, saklama, gönderme ve bunlara cevap verme imkânlarına sahiptirler. Bu açıdan bakıldığında, elektronik posta da bir tür elektronik bilgi kaynağı olarak tanımlanabilir. E-posta temelde klasik posta gibidir. Kullanıcı mesaj yollayacağı kişinin adresini bilmek ve doğru adrese yollamak zorundadır.

Kütüphane Katalogları: Günümüzde Internet üzerinde yüzlerce kütüphane katalogu çevrimiçi olarak taranabilmektedir. Örneğin 100'den fazla koleksiyon, arşiv ve araştırma kütüphanesinin kataloglarını gösteren ve 40 milyondan fazla kaydı bulunan bir veri tabanına sahip Araştırma Kütüphaneleri Birliği Ağı (RLIN) Internet'ten taranabilmektedir. Internet Amerikan Kongre Kütüphanesi'ne, Colorado Üniversitesi'ndeki 220000 konu başlığına ve diğer birçok üniversite kataloguna erişimi sağlamaktadır. ABD içinde istediğı kitabın yerini belirleyen bir Internet kullanıcısı kendi yerel kütüphanesinden kütüphaneler arası ödünç alma programını kullanarak bir kitabı yine Internet sayesinde alabilmektedir.¹⁴

Çevrimiçi Kütüphane Katalogları (OPAC): Toplumların bugüne kadar peşinden koştukları ve elde etmeye çalıştıkları en önemli olgulardan biri de bilgidir. Bilgiye erişim sağlamakla yükümlü olan kütüphaneler ve bu gibi dokümantasyon merkezleri artık verdikleri hizmetin türünü ve niteliklerini gelişen teknolojilerle birlikte farklılaştırma yoluna gitmişlerdir. Dolayısıyla en güncel bilgiyi, en hızlı ve doğru şekilde iletmenin yollarını bulmuşlardır. Bu gelişmelerden biri de OPAC (Online Public Access Catalogue)'tır. Tonta'nın belirttiğı gibi, "çevrimiçi kütüphane katalogları kullanımı genellikle komut diline ya da mönüye dayalı, kolayca ve çoğu zaman ücretsiz erişilebilen bibliyografik veri tabanıdır."¹⁵

¹⁴ Çağıltay, a.e., s. 71.

¹⁵ Yaşar Tonta, "İnternet Elektronik Kütüphaneler ve Bilgi Erişim", **Türk Kütüphaneciliğı**, C. 10, No: 3, 1996, s. 216.

Bugüne kadar yayınlanan çeşitli makalelerde OPAC için bilgisayara dayalı fiş katalog, bilgisayar katalogu, çevrimiçi katalog veya çevrimiçi kullanıcı kataloğu gibi değişik isimler de kullanılmıştır. Yaygın biçim olan OPAC, içinde OLC (Online Library Catalogue) ve PAC (Public Access Catalogue) bulunan adlardan türetilmiştir.¹⁶

Çevrimiçi olarak adlandırılan hizmetler veya taramalar konusunda pek çok tanım görülmektedir. Bunlardan birisi şöyledir: “Kullanıcının bilgisayara etkileşimli olarak birkaç dakika veya saniye içinde bilgiye ulaşması işlemine çevrimiçi veya gerçek zamanlı (**real time**) çalışma denir. MARS (Machine-Assited Reference Services) Measurement Committee çevrim içi taramayı şöyle tanımlar: Taramayı sonuçlandırmak için kullanıcının gerekli gördüğü veri tabanlarına bilgisayar aracılığıyla etkileşimli erişimdir. Çevrim içi tarama, bilgi ile ilgili belirli isteklerin karşılanabilmesi için bilgisayar sistemiyle doğrudan yapılan işlem, sorgulama olarak da tanımlanabilir.”¹⁷

Betty Landesman’nın OPAC tanımı ise şöyledir: “OPAC’lar istenen kitapların durumu hakkındaki bilgilere erişim ve kullanıcıların raflara gitmeye gerek duymadan kütüphane dermeleri hakkında bilgi edinmelerine olanak sağlayan kaynaklardır”. Nathalie N. Miteu ise, OPAC’ların özellikle bilgisayarlara dayalı kataloglar olarak değil, etkileşimli çevrimiçi sistemler olarak ifade edilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁸

Bu tanımlardan yola çıkarak OPAC için Subaşıoğlu’nun ifadesiyle, “okuyucuların aradıkları bilgiye yazar, eser adı, konu ya da anahtar sözcük gibi verilerle çevrimiçi olarak erişimini sağlayan bir tür kütüphane katalogudur” denilebilir.¹⁹ Çevrimiçi kataloglar bilgiye erişim açısından kullanıcıya çok büyük

¹⁶ Fatoş Subaşıoğlu, **OPAC Ve Bir Model Önerisi**, Ankara, Seren Matbaası, 1997, s. 1.

¹⁷ Hatice Fatoş (Gür) Akanoglu, “Çevrimiçi ve CD-ROM Veri Tabanları: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, **Prof. Dr. Berrin Yurdadoğ’a Armağan**, Ankara, TKD, 1994. s. 2.

¹⁸ Subaşıoğlu, **a.g.e.**, s.1.

¹⁹ Subaşıoğlu, **a.e.**, s. 2.

kolaylıklar sağlamıştır. Örneğin, aranan bir yayının yazar adı veya kitap adı bilinmese dahi sadece anahtar sözcükle, ilgili yayınların dökümüne anında ulaşabilme imkânı vardır. Bu da okuyucunun araştırma yaparken zaman kazanmasını sağlayan önemli bir avantajdır.²⁰

Sayısal Ses ve Görüntü Kayıtları, Hareketli Filmler ve Fotoğraflar:

Bugünün bilgi sistemleri, önceden tanımlanmış şekilleri, ses ve görsel öğeleri de kapsayan kaynakları oluşturmuşlardır. Geleneksel olarak yalnızca metin olarak kayda geçirilebilen kaynaklar son yıllardaki ilerlemeler ile sesli mesaj ve görselliğin kullanılmasıyla resimleri ve sesleri de kolayca işlenebilir kılmıştır. Bu tür elektronik kaynaklar sayısal verilerden üretilmiş fotoğraflar, resimler veya grafikleri içeren verilerdir. Bu kaynaklar kaydedilebilmekte, değiştirilebilmekte ve metin gibi birçok şekle dönüştürülebilmektedir. Biçimlendirilmeleri, boyutunun, gölgesinin değiştirilmesi, sayfa üzerindeki yerinin değiştirilmesi hatta resmin bir parçası üzerinden başka bir parçasına taşınması gibi birçok olasılık sağlamaktadır. Ses, sesler halindeki veridir. Sesli mesajlar, ses verilerinin özellikle iş hayatında en çok kullanılan bir türüdür. Ayrıca önceden çekilmiş resimleri ve sesleri bir araya getiren filmler de elektronik bilgi kaynakları kapsamındadır. Bu kaynaklar bir zaman dilimi süresince izlenebilir dinlenebilmektedir.²¹ Kullanıcılar sayıları hızla artan sayısal film arşivlerinden istedikleri filmleri izleme ya da fotoğraf arşivlerinden istedikleri fotoğraflara erişim imkânına da sahiptirler.

CD-ROM Veri Tabanları: CD-ROM, lazer teknolojisi ile donatılmış optik disklerin kullanıma sunumu veri, yazı, ses şeklindeki bilgilerin yüksek kapasiteyle depolanmasını sağlamıştır. CD-ROM'lardan sadece bilgi okunabilmekte, mevcut bilginin düzeltilmesi yapılamamaktadır.²² 1980'li yıllarda CD-ROM'ların ortaya çıkmasıyla ansiklopediler, dizinler, danışma kaynakları CD-ROM biçiminde

²⁰ Filiz Ekingen, “**Elektronik Bilgi Kaynakları**”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Ana Bilim Dalı. 2000, s. 45.

²¹ Yahya Karşılıgil, “Arşivcilikte Sistem Yaklaşımı ve CD-ROM Kullanımı”, **Kütüphane, Enformasyon, Arşiv Alanında Yeni Gelişmeler ve Türkmenc Sempozyumu Bildirileri**, Yay. Haz. Hasan S. Keseroğlu, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, No: 9, 1991, s. 358.

yayınlanarak büyük yer kolaylığı ve erişim kolaylığı sağlanmıştır. 1990'lı yıllarda bilgisayar aracılığıyla CD-ROM tarama olanaklarının yaratılması kütüphane ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi bir ölçüde değiştirmiştir. CD-ROM veri tabanlarının ortaya çıkışı ve yaygın bir kullanım alanı bulması o yıllarda kütüphane hizmetlerini kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda önemli ölçüde geliştirmiştir.²³ CD-ROM veri tabanları akademik dergilerde yayınlanan makalelerin bibliyografik bilgilerini veya birer paragraftan oluşan öz bilgilerini içeren elektronik kaynaklardır. 1990'lı yıllarda dergi makaleleri tam metin olarak CD-ROM'lara eklenmeye başlamıştır. Bu arada Internet'in kullanımı büyük ölçüde yaygınlaşmıştır ve Internet, CD-ROM veri tabanlarına karşı büyük bir üstünlük sağlamıştır. Ancak günümüzde CD-ROM veri tabanları bilgi ağları aracılığıyla çevrimiçi ortama aktarılmışlardır.

2.2.1. Deneme Erişiminin Sağlanması

Değerlendirme elektronik bilgi kaynaklarının bazı özellikleri ile yararının tartışıldığı evredir. Konu kapsamı, yayın dili, doğruluğu, geçerliliği, dizinleme, yazarların güvenilirliği, yayın kurulu, akademik kalitesi bu evrede incelenmektedir. Tüm bunlar geleneksel ölçütlerdir. Ek olarak elektronik bilgi kaynakları için test edilmesi gereken noktalar da vardır. Bu noktalar: çevrimiçi, CD-ROM ya da ağlanmış ortamlarda olup olmayacağı, veri formatının (HTML, **postscript**) ne olduğu, kullanımı için kullanıcıların ya da kütüphanecilerin eğitime sahip olup olmadığı, nasıl bir eğitim gerektirdiği, ulaşılabilirliği için gereken şeylerin ne olduğu ve bunların maliyetlerinin ne olduğu, lisans sorunları, kullanıcı ara yüz programları, erişim güvenilirliği ve arşivleme olanaklarının ne olduğudur.²⁴ Kaynakları değerlendirmenin diğer ölçütü kullanıcılar için deneme erişiminin sağlanmasıdır. Bu kısa süreli kullanım aşamasında kullanıcılardan gelen bilgiler elektronik kaynakların değerlendirilmesinde çok önemli bilgiler vermektedir.

²³ Bülent Ergen, "Değişen Danışma Hizmeti ve Danışma Kütüphanecisinin Rolü", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları**, No: 6, 2000, s.39.

²⁴ Erol Olcay, "Elektronik Bilgi Kaynakları ve Derme Geliştirme Politikaları", (Çevrimiçi) [http:// inet-tr.org.tr/inetconf3/bildiriler/kutuphan.htm](http://inet-tr.org.tr/inetconf3/bildiriler/kutuphan.htm), 13 Haziran 2006,

Elektronik kaynaklarda deneme erişimi kolay organize edilmelidir. Bunu dağıtımıcı firmalar, kullanıcılar (Üniversite öğretim görevlileri, uzmanlar, araştırmacılar) ve uzman kütüphaneciler özellikle istemektedirler.

Satın alınacak elektronik kaynağın avantajları, dezavantajları, kullanımı kaynakların içeriği açısından irdelenir ve kütüphane için satın alınıp alınmayacağına karar verilir. Deneme erişimi süresinde kullanım istatistiklerin alınması ayrıca önemlidir.

Deneme Erişimi Süresi :

Elektronik kaynaklarda deneme erişimi süresi genelde 15 gün ile 3 ay arasında değişmektedir. Bu sürenin takibi önemlidir. Kullanıcı için bu sürenin bir şekilde kaynağın yanında kolay görülebilecek bir şekilde duyurulması veya web'e konulması gerekir.

Deneme Erişiminin Önemi:

Veri tabanı üreticilerinin, sayfalarında eğitim ve deneme amaçlı uygulama olanakları düzenlemeleri, kullanıcıların tarama konusunda beceri kazanmalarını kolaylaştırmaktadır. Kullanıcı giderek kendi taramasını yapar duruma gelmektedir.²⁵

Kütüphaneci ise öncelikle elektronik kaynakla ilgili kullanım ve içerik özelliklerini bilmeli ki ona göre sağlıklı bir yararlandırma yapması mümkün olabilsin.

Değerlendirmelerin yapılması:

E-kaynağın özellikleri, fiyatı, içeriği, konusu, üniversite üyeleri ve öğrencilerin derslerini desteklemekte midir? Akademisyen, öğrenci, kütüphanecilerin bu sürede e-kaynakla ilgili değerlendirmeleri alınır.

²⁵ Uçak (Özenç), a.g.e. s. 6.

İstatistiklerin alınması:

Tüm elektronik kaynakların kategorileri ve alt kategorilerine kadar istatistiksel bilgilerine ulaşılması gerekir. Elektronik kitaplar belli bir zaman aralığında ne kadar okunmuş veya en çok okunan elektronik kitap veya konularına göre hangi konudaki elektronik kitaplar en az okunan, araştırılan olmuştur? Hiç kullanılmayan kaynaklar nelerdir? Bu bilgilere ulaşmak gelecekle ilgili planlama yaparken yol gösterici özelliktedir.

Elektronik kaynağın deneme süresinde kullanım ve ilgi nasıldır? Ne kadar araştırma yapılmış, kaç tane e-kaynağa ulaşılmış, kaç adet tam metin makale veya kaynaktan yararlanılmış, kaç adet anahtar sözcük aranmış, hangi gün ve saatlerde daha az kullanılmıştır. Kütüphaneci açısından istatistik alabilmede sorun yaşanmakta mıdır? Güvenilirliği yeterli midir? Özellikleri, istatistiksel bilgilere tablo halinde ulaşılabilmekte midir? Bu gibi sorulara cevap verilebiliyor olması önemlidir.

Kullanıcıların görüşlerinin alınması:

Elektronik kaynakların içeriği, kullanım kolaylığı vb. özellikleri bu kaynakları kullanan ve kullanacak olan akademisyen, öğrenci ve kütüphanecilerin de e-kaynakla ilgili değerlendirmeleri alınır. Kullanıcı görüşlerinin alınması için web üzerinden veya e-posta ile değerlendirme sayfaları oluşturulabileceği gibi kütüphanecinin yapacağı yüz yüze görüşmelerde de bu bilgiler alınabilir.

2.2.2. Duyuru Hizmeti

Doğru Zamanlama:

Elektronik kaynaklarla ilgili bilgilerin doğru zamanda daha doğrusu daha çok kullanıcıya ulaşılacak bir tarihte verilmesi önemlidir. Bayramlarda, yaz tatilinin ortasında veya hafta sonu verilen duyuru hizmetinin ne kadar kullanıcıya ulaştığı tartışılır.

Doğru Bilgi :

Duyuru hizmetlerinde doğru bilgi daha çok kullanıcının kaynakları etkin kullanması açısından önemlidir. Doğru bilgilendirmemek veya eksik bilgilendirmek kütüphanecinin güvenilirliğini etkileyebilir.

Doğru bilgi vermenin alt bölümleri, konu, kapsam, süre, erişim bilgisi ilk anda kullanıcının bilgilendirileceği alanlardır.

Doğru Kullanıcı :

Duyurusu yapılacak elektronik kaynağın doğru kullanıcıya iletilmesi, kullanıcının ilgisi, çalıştığı alan, kaynağa olan ihtiyacı ve bilgisayar kullanmaya yatkınlığı ile ilgilidir.

Elektronik kaynağın içerik düzeyi, öğrencilere ayrıntılı araştırma yapan akademisyenlere veya sadece haberdar edilmesi gereken idari kadrodaki kişilere duyuru hizmeti vermek gibi doğru kullanıcıya ulaşmayı gerekli kılar.

2.2.3. Bağlantının Sağlanması/Erişim

Dergi ismine göre:

Elektronik kaynağın çeşitli şekillerde erişiminin sağlanması için gerekli olan alt yapıların ayrıntılı kullanımların hazırlanması gerekmektedir. Bu dergi ismi olabilir. Çünkü bazı akademisyenler özellikle hakemli bir dergi ise dergiyi ismine göre arayıp bularak, derginin yeni sayıları çıktıkça takip etmek istemektedirler.

Yayınevine göre:

Elektronik kaynağın çeşitli şekillerde erişiminin sağlanması için gerekli olan alt yapıların ayrıntılı kullanımlarının hazırlanması gerekmektedir. Bu, yayınevi olabilir. Çünkü kullanıcılar özellikle hakemli elektronik kaynaklarda veya bilimsel saygınlığı olan bir yayınevinden çıkan her türlü kaynağa ulaşabilmek istemektedirler. Bu durum kütüphanecinin kaynakları satın alırken veya kaynağın kullandırılması ile

ilgili sorun yaşadığında yayınevine veya dağıtımçı şirkete ulaşması açısından da önemlidir.

Anahtar sözcüğe göre:

Elektronik kaynağın çeşitli şekillerde erişiminin sağlanması için gerekli olan alt yapıların ayrıntılı kullanımların hazırlanması aşamasında anahtar sözcük önemli olabilmektedir. Özellikle önlisans ve lisans düzeyindeki öğrenciler anahtar sözcükten daha çok arama yapmaktadırlar. Çünkü kaynak başlığı bilgisini ayrıntılı (tam olarak) arama alanına yazmayınca kaynağa ulaşamamaktadırlar. Aynı zamanda konu başlıklarında aramayı ilk anda tercih etmemekte çünkü konu başlıklarını standart olarak yazabilecek araştırma bilgisi ve ifadesine daha ulaşmamış bulunmaktadırlar. Akademisyenler özellikle hakemli kaynaklarda veya bilimsel saygınlığı olan veya popüler olan kaynaklarda herhangi bir yeni ekol veya bir sorun, tıpçılar için yeni tanımlanan bir hastalık vb., bir anahtar sözcük üzerinden de kaynaklara erişim sağlamak istemektedirler.

Konuya göre:

Elektronik kaynağa ulaşmada bir diğer tarama şekli de konuya göre yapılan taramalardır. Bazen farklı isimler altında ifade edilen taramalar konu bilgilerini girerek veya hazır olan konu başlıklarından seçilerek yapılır. Burada önemli olan standart konuların belirlenmesidir. Bunun için elektronik kaynaklar hazırlanırken veya veri tabanı oluşturulurken kaynakların sınıflamasında kütüphanecilerin görev alması önemli ve gereklidir.

2.2.4. Kullanıcı Eğitimi

Elektronik kaynakların kullanımında kullanıcı eğitimi, geleneksel yöntemler yanında, daha çok elektronik ortamda yapılmaktadır. Kütüphane web sayfası üzerinden elektronik kaynakların kullanımı ile ilgili açıklayıcı bilgiler ve örnekler verilmektedir. Bu kullanım bilgileri içerisinde kullanıcıyı kaynağa ulaştırmak yanında uyması gereken telif hakları ve lisans antlaşmaları ile ilgili bilgiler de

verilmektedir. Yeni kaynaklar eklendikçe ya da varolan elektronik bilgi kaynaklarında önemli değişiklikler ve güncellemeler yapıldıkça tüm kullanıcılar bu değişikliklerden haberdar edilmelidir. Bunun için duyuru e-postaları veya yeni eklenen kaynaklar listesi oluşturulabilir. Bu duyurular aynı zamanda kütüphane web sayfasında yer alan duyuru alanlarından yapılabilir.

E-kaynaklara yönelik kullanıcı eğitimi geleneksel yöntemle göre kullanıcı ile daha az yüz yüze görüşmeyi sağlamaktadır. Bu, kütüphanecinin iş yükünü hafifletmemekte sadece işin boyutunu değiştirmektedir. Kütüphane Web sayfasının düzeni ve güncellenmesinde daha çok kütüphanecinin katkısını ön plana çıkartmaktadır. Kullanıcı eğitiminde gruplara eğitim verilebildiği gibi bireysel eğitimler de telefonla veya İnternet üzerinden yapılabilmektedir.

Üniversite kütüphaneleri elektronik bilgi kaynaklarının daha yaygın ve bilinçli kullanılmasını sağlamak, olanaklarını kullanıcılara duyurabilmek, onları kütüphaneye çekerek aktif birer kütüphane kullanıcısı olabilmeleri için kullanıcı eğitimi programını geliştirmeye ağırlık vermişlerdir. Böylece kullanıcılar kütüphane hizmet ve kaynaklarından haberdar olacaklardır. Bu ise kullanıcının eğitim ve öğretimine canlılık kazandıracak, tüm eğitim ve giderek bilimsel yaşamı süresince bitmeyip gelişen bir araştırma deneyimi kazanmasına katkıda bulunacaktır.

Eğitim-öğretim alanındaki son gelişmelerin izlenmesi, yapılan araştırmaların güncel olarak incelenebilmesi, hızla değişen ve gelişen bilgilerin yenilenebilmesi gibi gereksinimler kullanıcı taleplerini değiştirmiştir. Kullanıcıların güncel bilgiye kısa sürede doğru ve eksiksiz ulaşma isteklerinin artması, bilgi gereksinimlerinin farklı boyutlar kazanması kütüphanecilerin de kullanıcı eğitimi politikalarını yeniden gözden geçirmelerine neden olmuştur. Kullanıcının söz konusu eğitimi bir kez almakla kalmayıp, eğitimi ve öğretimi süresince devamlılığını sağlaması, pekiştirmesi, bilimsel yaşamı süresince kullanacağı araştırma becerilerinin verilebilmesi düşüncesi, kütüphane kullanıcı iletişiminin kurulmasının önemini gündeme getirmiştir. Bu etkileşim kütüphanecinin hizmet anlayışını değiştirmiş,

verdiği hizmetlerin tanıtımını en ayrıntılı düzeyde tutarak, kullanıcıya sunması düşüncesini ortaya çıkarmıştır.²⁶

“Kütüphanemizi teknoloji yoluyla pazarlamak için öncelikle teknolojinin kendisini yararlı ve dost hale getirmeliyiz. Kullanıcılara her şeyin yönetimini öğrenmelerini sağlamalıyız, böylece yeni hizmetleri etkin bir biçimde ve boşuna uğraşmadan kullanabilirler. Kullanıcı hizmetlerini iyileştirmenin yollarından biri yarattığımız teknolojik ortamı sahiplenmek ve kullanımını kolaylaştırmaktır”.²⁷ Elektronik bilgi kaynaklarına dayalı hizmetlerin pazarlanmasında kullanılan kullanıcı eğitim programlarının içeriği iki temel bölümden oluşmaktadır. Bunlar tanıtım ve uyum bölümü ve bibliyografik tarama eğitimi bölümüdür.

Tanıtım (Oryantasyon) ve uyum programı: Bu programın kapsamı kütüphanede elektronik bilgi kaynaklarına ulaşım, çevrimiçi katalogların kullanımı, katalog kayıtlarındaki bilgilerin analizi, kullanıcının izlemesi gereken yollar ve özellikle kullanıcı hizmetlerindeki personelin tanıtımı, kütüphanenin kullanıcılarından beklentileri gibi konuları içermektedir.

Bibliyografik tarama eğitimi programı: Bu program belli bir konuda araştırma yapmak, literatürü izlemek isteyen kullanıcıyı bilgiye nasıl ulaşacağı, kaynakların nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirmek amacı doğrultusunda hazırlanır.²⁸

2.2.5. Kullanım İstatistikleri

Elektronik kaynakların kullanımı saatlik, günlük, haftalık, aylık, yıllık veya belirli bir tarih aralığında alınabilir veya alınabilmelidir. Bu durum kullanılan veri tabanının özelliğine ve kullanılan kütüphane otomasyon programına göre bazı

²⁶ Sema Tutumel, “Üniversite Kütüphanelerinde Okuyucu Eğitimi Programı ve Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesindeki Uygulama”, **Türk Kütüphaneciliği**, C. 6, No: 3, 1992, s. 152.

²⁷ Sarah Reneker Andree, “Kütüphaneciyi Danışma Masasında Pazarlama: Reklâm Aracı Olarak Hizmet noktaları”, Çev. Sekine Karakaş, **Bilgi Dünyası**, C. 2, No: 2, 2003 s.281–292.

²⁸ Tutumel, **a.g.e.**, s.155.

değişiklikler gösterse de kütüphaneci açısından istatistikler her açıdan yol göstericidir.

- Üye kütüphaneler açısından önemlidir. Bu istatistikler kaynak kullanımının kontrol edilerek arttırılması ile ilgili yeni planlamalar ve geleceğe yönelik stratejiler oluşturmada yol gösterici olacaktır.

- Konsorsiyum açısından: Elektronik kaynaklara abonelik bir konsorsiyum üzerinden yapılmakta ise konsorsiyumun kullanımının bütün olarak değerlendirilmesi ve konsorsiyuma üye üniversitelerin kullanımlarının karşılaştırılması açısından önemlidir.

- Yayınevi ve bilgi sağlayıcıları açısından: Kendi ürünlerinin pazarları ile ilgili değerlendirme yapabilmeleri açısından önemlidir.

- Kullanıcı açısından: Kullanıcı ihtiyaçları hakkında bilgi edinilmesi ve ihtiyaç düzeyine göre yeni planlama yapılması açısından önemlidir.

Kullanım İstatistikleri Standartları şu şekildedir:

ARL E-metrics (American Research Library)

ICOLC (International Coalition of Library Consortia)

ISO (International Standard Organization)

Kullanım istatistikleri kapsam ve kullanım şekillerine göre ayrıştırılabilmektedir:

- Kapsam olarak, yayınevinin her bir özellikli konudaki veri tabanına göre oluşturulan istatistikler, toplam konsorsiyum bazında alınan istatistikler, her bir IP numarasına göre alınan istatistikler, üyelere ait özel verilere (ID, hesap numarası) göre hazırlanmış istatistikler şeklinde belirlenebilir.

- Kullanım şekilleri olarak, sisteme giriş sayısı, tarama sayısı, mönüyü seçim sayısı, A&I veri tabanlarının görüntülenme atıf sayısı, tam metin görüntü sayısı, görüntülenme içerik sayısı, görüntülenme özet sayısı, ASCII ve HTML'ye göre

görüntülenen makale sayısı, indirilen PDF dosyası sayısına göre alınabilen istatistikler şeklinde oluşturulabilir.

2.2.6. Tarama Olanakları

Konuya Göre Tarama Olanakları, Elektronik kaynaklarda seçilen konu ile ilgili dergiler ve elektronik kitaplar vb. erişimi sağlamaktadır.

Dergi İçeriğine Göre Tarama Olanakları, Elektronik kaynaklarda belirli bir derginin ilgili cilt ve sayı numarasından istenilen makaleye tam metin erişim sağlanır. Tarama yaparken **Boolean** Mantığı: **and**, **or**, **not** bağlaçlarının kullanımı önemlidir.

Tarama Ekranı, Anahtar sözcük, dergi adı, yazar adı, konu başlığı, ISSN, özet ve tam metin taraması, Basit düzeyde ve İleri düzeyde tarama olanaklarının olması önemlidir.

2.2.7. Çevrimiçi Kütüphane Katalogları

Kütüphane kataloğu klasik tanımıyla, kütüphanede bulunan her türlü bilgi taşıyıcı materyal ve bilgi taşıyıcı ortamın önceden belirlenmiş kurallar doğrultusunda bibliyografik bilgilerinin bir veri tabanında toplanmasıdır.²⁹

Çevrimiçi kütüphane katalogları kullanımı genellikle komut diline ya da mönüye dayalı, kolayca ve çoğu zaman ücretsiz erişilebilen bibliyografik veri tabanlarıdır. Bilgi ağları aracılığıyla erişilebilen çevrimiçi kataloglar kütüphaneler arası işbirliğinin artmasına yardımcı olmaktadır. Çevrimiçi kütüphane kataloglarında belirli bir kütüphaneden Internet aracılığıyla erişilebilen kaynakların varlığı da belirtilmekte ve gerektiğinde bu belgelere erişim sağlanmaktadır.³⁰ Elektronik kütüphanelerin gelişmesiyle çevrimiçi kütüphane katalogları bibliyografik

²⁹ Sami Çukadar, Sönmez Çelik “Araştırmacıların Bilgiye Erişiminde Kullandıkları Araçlar: Online Kütüphane Katalogları, Veri Tabanı Ara yüzleri ve Arama Motorları”, (Çevrimiçi) <http://inet.tr.org/inetconf8/bildiri/92.doc.>, 22 Temmuz 2003.

³⁰ Tonta, **a.g.e.**,s. 220.

künyenin yanında bilgi kaynağının kendisine erişmeyi amaç edinirler. Bunların yanı sıra çevrimiçi kütüphane katalogları, kullanıcılar tarafından araştırılan bilgi kaynağının kütüphanede olup olmadığı, hangi dermede, hangi ortamda olduğu, ödünç durumu gibi konularda bilgi verir.³¹ Çevrimiçi katalogların kullanıcılara araştırmalarında hız kazandırdığı da bir gerçektir.

2.2.8. Elektronik Kaynak Kullanımının Kişiselleştirilmesi

E-kaynakların gelişme yıllarındaki söz konusu standart arama stratejisine, son kullanıcıya sunulan yeni hizmetler eklenmeye başlamış ve her geçen gün, mevcut sistemler içinde bu yeniliklere daha fazla rastlandığı ve bunların standartlaşmaya başladığı görülmektedir. Ancak çok sayıda e-kaynağa sahip kütüphane kullanıcılarının, örneğin hangi dergilerin/sayıların veri tabanına eklendiği, yeni işlevlerin neler olduğu vb. gelişmeleri izlemesi zor olmaktadır. Kullanıcıya kolaylık sağlamayı amaçlayan yenilikler, yoğun akademik çalışmaları arasında bunları izleyemeyen kullanıcılar için zorluk haline gelmektedir. Günümüzde elektronik kaynakların uygulamaları içinde sundukları kişisel kullanım kolaylıkları giderek yaygınlaşmaktadır.³² Bu olanaklar şu başlıklar altında toplanabilir.

2.2.8.1. Kullanıcı Profili Oluşturma

Kullanıcının adı, soyadı, unvanı, kurumu, iletişim adresi gibi kişisel bilgilerini girebileceği, ilgi alanını ve istediği hizmetleri belirtebileceği, kullanıcı adı ve şifresini verebileceği/değiştirebileceği, hatta uzaktan erişim haklarını tanımlayabileceği uygulamadır. Bir kez yapılacak kayıt ile, sistemden alınacak bazı hizmetler bu profile bağlı olarak sunulmaktadır.

2.1.2.8.2. Klasör Oluşturma

Bazı e-kaynak sistemleri, kullanıcıya profil oluştururken, tarama stratejilerini ve/veya makaleleri saklayabilecekleri bir/birkaç klasör açma olanağı vermektedir.

³¹ Çukadar, Çelik, a.g.e.

³² Hatice Kübra, Bahşıoğlu, “E-kaynaklar Kullanımının Akademik Çalışmalara Sağladığı Kolaylıklar”, (Çevrimiçi) <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/133.doc> 16 Ağustos 2006.

Böylece kullanıcı çalışmaları ile ilgili kaynakları, basılı olanlar gibi elektronik olarak da bir araya toplayabilmektedir. E-kitap dermelerinde, ilgi alanlarına göre kendi kitap rafını (**my shelf, my folders, my binders, my favorites** gibi) oluşturmak, e-kitabın belli bir bölümüne/sayfasına yer işareti koyarak daha sonra kitabı yeniden açtığında istediği/kaldığı yeri (**bookmark**) kolaylıkla bulabilmek, hatta metin üzerinde işaretleme ve/veya not almak mümkündür.

2.2.8.3. Tarama Sonuçlarını Saklama

Kullanıcı, e-kaynaktan yaptığı taramanın stratejisini, sonuç listelerini unutmamak ve daha sonra taramayı tekrarlamak üzere kendi oluşturduğu klasörde saklayabilir, böylece özellikle uzun süreli araştırmalarda, yeni kaynaklar için aynı literatür taraması kolayca tekrarlanabilir.

2.2.8.4. Elektronik Posta Hizmetleri

Kullanıcıya yönelik ilk e-kaynak uygulamalarının başında e-posta hizmeti gelmektedir. Seçilen veri tabanı/tabandan, (örneğin bir konuda eklenen yeni içerik, bir derginin yeni sayısının içindekiler tablosu, izlenen bir kaynağa yapılan atıf gibi) önceden belirlenmiş ölçütlere göre otomatik olarak derlenen bilgiler, istenen zaman aralıkları (haftalık, aylık veya eklendikçe) içinde verilen elektronik posta adresine bildirilmektedir. Diğer bir uygulama tarama sonuçları ve/veya makale/belgelerin iletilebilmesidir. Genellikle e-mesajlara başlık ve gönderene not yazma, birden çok kişiye gönderebilmek mümkündür. Ayrıca e-kaynağa yeni eklenen/çıkarılan dokümanlar, yeni işlevler veya bakım gibi kesintiler hakkında bilgiler, e-haber bültenleri ile duyurulmaktadır.

İngilizce’de kısaca e-mail (**electronic mail**) olarak geçen yani elektronik mektup olarak Türkçe’ye çevrilmesi beklenen bu kavram, elektronik posta olarak dilimize yerleşmiştir. Elektronik posta bir kullanıcıdan başka bir kullanıcıya gönderilen iletleri ifade etmektedir. Elektronik posta, bugün dünya üzerinde milyonlarca insanın hızlı ve etkin bir biçimde iletişim kurmasını sağlar.³³ Elektronik

³³ Vikipedi, özgür ansiklopedi, 2006, (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa

posta gönderilen iletinin birkaç saniye içinde karşı tarafa ulaşmasını sağlamaktadır. İletinin karşı tarafa iletilip iletilmediğini, iletinin okunup okunmadığını gibi konularda geri dönüşüm bilgisi de sağlamaktadır. Elektronik posta ile aynı anda bir veya birden çok kişiye ileti gönderilebilmektedir. Müşteri ilişkileri yönetiminde kullanılan anket, reklâm, bilgilendirme, değerlendirme gibi bir çok yöntemlerin müşteriye iletilmesinde elektronik posta kullanılmaktadır.

Konuya kütüphaneler açısından baktığımızda, elektronik posta kütüphane kullanıcı iletişiminde sık kullanılmaktadır. Örneğin kütüphane otomasyon sistemlerinde bilgileri varolan kullanıcıların yayın isteklerinde yayın sipariş edildiği veya sağlandığı konusunda sistemler otomatik olarak elektronik-posta göndererek araştırmacıyı bilgilendirmektedir. Yine ödünç alınan bir kaynağın iade süresi dolmadan üç gün önce hatırlatma mesajı veya geç kalındığında uyarı mesajı sistem tarafından otomatik olarak gönderilmektedir. Kısaca e-posta, kütüphane ile ilgili her türlü duyuru, afiş bülten ve yazışmalarda kullanıcı ile iletişimde kullanılmaktadır. E-posta ile kütüphane otomasyon programında kayıtlı bulunan tüm kullanıcılara yılbaşı, bayram gibi özel günlerde toplu elektronik posta gönderilerek “Kullanıcı değer bilirligi” hatırlatılabilmektedir. Otomatik bilgilendirme (**alerting**) hizmetleri de günümüzde e-posta ile yapılmaktadır. Bu hizmet SMS (Kısa Mesaj Servisi) yöntemi ile cep telefonları ile de yapılmaktadır.

Kütüphaneler, kullanıcıları ister kullanıcı olarak tanımlasın isterse müşteri olarak tanımlasın önemli olan kütüphanelerin, çağdaş kütüphanecilik hizmeti anlayışında bilgi hizmeti sunabilmesidir. Kütüphanelerin, kullanıcı/müşteri odaklı hizmet vermesi bilgi kaynaklarını MİY (Müşteri İlişkileri Yönetimi) anlayışı içinde sunması, yönetim ve çalışanların kullanıcı memnuniyeti oluşturabilecek şekilde organize etmesi önemlidir.³⁴

³⁴ Sami Çukadar “Kütüphane Hizmetlerinin Sunulmasında Müşteri İlişkileri Yönetiminin Önemi”, İstanbul Üniversitesi, 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu (yayınlanmamış bildiri), Mayıs 2006.

2.2.8.5. Ara Yüzü Özelleştirme

Bazı veri tabanları, kullanıcıya tercih ettiği tarama ara yüzünü ve/veya renklerini seçebilme olanağı sunmaktadır. Böylece kullanıcı, genel olarak kullanmaktan hoşlandığı basit/çabuk/kolay tarama ya da gelişmiş/ayrıntılı/uzman tarama ara yüzünü, sonuçları hangi sıralama (ilgiye, tarihe, yazara vb) ile ve/veya sayfada kaç kayıt görecektir şeklinde almak istediğini kullanıcı profiline kaydederek daha sonra aynı biçimde kullanabilir.

2.2.8.6. Birden Çok Veri Tabanını Birlikte Arama

Özellikle birden çok veri tabanı içeren bilgi sistemlerinde, bir tarama bir/birkaç veri tabanında aynı anda ve tek seferde yapılabilmektedir. Böylece genel konulu ya da aynı veya birbiriyle ilişkili birden çok veri tabanını kolayca tarayabilmek hem zaman hem de emek açısından kullanıcıya kolaylık sağlamaktadır.

2.2.8.7. Diğer Elektronik Kaynaklarla Bağlantı Kurma

Tarama sonuçlarından, diğer kaynaklardaki makalelerin/belgelerin tam metinlerine erişim sağlaması aranan bir niteliktir. Böylece sadece bibliyografik bilgileri veren veri tabanlarından elde edilen sonuçlarda, tam metinlerine ulaşmak için kütüphane dermesine gitmeye veya hangi tam metin kaynağında olduğunu saptayama gerek kalmadan erişim sağlanabilmektedir.

2.2.8.8. Atıf Tarama ve İzleme

Bir araştırma raporu veya makalede yer alan kaynaklar yani atıflar araştırmacı için değer taşır. Bir öğretim elemanının yayınlarının ve/veya atıflarının, atıf indeksleri Science Citation Index, Social Science Citation Index ve Arts and Humanities Citation Index’de yer alması, akademik yükseltme için önemli bir ölçüt durumundadır. Geçmiş yıllarda CD-ROM sürümleri üzerinden her bir yayın için ayrı ayrı yapılan atıf taraması, günümüzde Internet erişimi ile bir kez yazar adı verilerek mümkün olmaktadır. Son birkaç yıldır atıf indeksleri dışında, belli başlı diğer

(Engineering Village, Blackwell Synergy, Science Direct, Scopus, Wiley Interscience gibi) veri tabanları da kaynakçadan arama ve atıf duyurusu hizmeti vermeye başlamıştır. Kullanıcı, yazar adını vererek veya belli bir makaleyi ya da bir dergiyi seçerek, belli zaman aralıkları ile bu yayınlara yapılacak atıfları istenen e-posta adresine gönderebilmektedir.

2.2.8.9. Kaynakça Hazırlama

Araştırmacıların, özellikle tez veya makale yazımı aşamasında kullandıkları kaynakları istenilen kaynak gösterme türlerine göre (NLM, MLA, APA gibi) düzenlemesi gerekmektedir. Bazı durumlarda bu kaynakça düzenleme işlemi, zamanı sınırlı olan araştırmacı için oldukça zahmetli ve karışık olabilmektedir. Kimi e-kaynak sistemleri, bilinen belli başlı bibliyografya yazılımları (EndNote, RefWorks gibi) ile uyumlu olacak biçimde kaynak listesini oluşturabilmekte ve bunu kullanıcının bilgisayarına indirebilmesini sağlamaktadır.

2.2.8.10. Yazarlar İçin/e-Dergiye Makale Yazacaklara Bilgiler

Hemen bütün basılı dergilerin her bir sayısında veya belli bir sayısında, o dergiye makale yazacaklar için notlar bulunur. Günümüzde ise, giderek yaygınlaşan oranda, yazarlar için notlar derginin web sayfasında yer almakta, hatta yazarın makaleyi editöre iletmesi, değerlendirme (hakem) süreci, basım-yayım aşaması elektronik ortamda yapılmaktadır. Yayıncı veya mesleki/sivil toplum niteliği de olan veri tabanı üreticileri, yazarlar için işlemlerini e-kaynaklar hizmetleri ile birlikte sunmaya başlamıştır.

2.2.9. Uyarı Hizmeti (Alerting Services)

Kullanıcıların ilgi alanları ile ilgili en yeni gelişmeleri ve dergi içerikleri bilgisini sağlayan hizmettir. Uyarı hizmeti veren bazı veri tabanları Kluwer-Online, Elsevier-Science Direct, Springer-Link, IOP'dir.

Kütüphaneler çok az maliyetle e-kaynaklara dayalı hizmetler verebilirler. Uzun süre boyunca, kütüphaneler kullanıcılara bilginin kendisi yerine bilginin

bulunduğu kaynakları sunmaktayken bugünkü teknolojik ilerlemeler sayesinde, daha pratik, kullanım hazır ve isteğe göre düzenlenmiş bilgi vermek için seçmeli bilgi duyurusu (SDI-Selective Dissemination of Information) hizmetine daha çok kaynak ayırabilmekte ve kullanıcının bilgi gereksinimini doğrudan karşılayabilmektedir.³⁵ Bu hizmetle amaç araştırmacılara kendi alanlarındaki gelişmeleri izleyebilmelerini sağlamak olduğu kadar araştırmaları sırasında onlara zaman kazandırmaktır da. Elektronik bilgi kaynaklarına dayalı hizmetlerin biri olan seçmeli bilgi duyurusu hizmeti, pazarlama yaklaşımına göre belirlenen hedef kullanıcı grupların özel bilgi gereksinimleri belirlenerek, bu konuda ayrıntılı bilgi vermek biçiminde yapılmaktadır. Bu hizmet ile bilgilerin mümkün olduğunca kısa, öz ve anlaşılır şekilde kullanıcıya sunulması, bu bilgilerin elektronik bilgi kaynağının kapsamı, özellikleri ve fonksiyonları ile ilgili her türlü bilgiyi içermesi gerekmektedir.³⁶ Seçmeli bilgi duyurusu hizmeti için belirtilmesi gereken bir özellik de bu hizmetin doğru zamanda kullanıcıya verilmesi gerektiğidir.

2.2.10. Çapraz Referans Hizmeti (Cross-Referans)

Makalelerin referans künyelerinde verilen makalelere tam metin erişimi sağlayan hizmettir. Kütüphane olarak abone olduğunuz veritabanı bu uygulamayı desteklemekte ise referans verilen makaleye sadece, makalenin linki üzerine tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Cross-Ref'e 111 yayınevi üyedir. Bunlardan bazıları, Elsevier, Springer, Kluwer, IEEE – Institute of Electrical and Electronic Engineers, IOP- Institute of Physics, AMS-American Mathematical Society'dir.

³⁵ Mesut Yalvaç, “**Kütüphane Hizmetlerinde Bilgisayar Kullanımı Neleri Değiştirmiştir?**”, **Kütüphane, Enformasyon, Arşiv Alanında Yeni Gelişmeler ve TürkMarc Sempozyumu Bildirileri**, Yay. Haz. Hasan S. Keseroğlu, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları No. 9, 1991, s. 40.

³⁶ Bülent Karasözen, Hacer Batı, “**Elektronik Veri Tabanları Kullanım İstatistikleri**”, **Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri**, Yay. Haz. Fatih Rukancı v.d. Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2003, s. 58.

2.2.11. Önce Elektronik

Derginin basılı versiyonu yayınlanmadan önce metnine elektronik olarak erişiminin sağlanmasıdır. Derginin basılı versiyonu belirli aralıklarla çıkmaktadır. Yayınlanması verilen aralıklara bağlı olsa da dergi önceden hazırdır. Matbaa, dağıtım aşamaları olmadan kullanıcı derginin elektronik versiyonunu Internet üzerinden kullanabilir. Bu durum bulunan tarihten iki üç, ay sonra basılarak yayınlanacak dergilere ulaşmayı sağlayabilmektedir.

2.2.12. Elektronik Ortamda Halkla İlişkiler

Elektronik kaynakların yararlandırılması çalışmalarında yüz yüze iletişimden çok kütüphane web sayfası üzerinden veya Internet üzerinden kullanıcıya ulaşılmaktadır. Bu durum kütüphanecilerin elektronik halkla ilişkiler alanı araçlarından yararlanmalarına ve bu araçları kullanmalarına yol açmıştır. Elektronik halkla ilişkilerin elektronik kaynakların kullanımında kütüphanelerde uygulaması şu şekildedir.

E-kaynaklar hakkında aydınlatıcı ve ayrıntılı duyurular yapmak,
E-kaynaklar listelerinde olabildiğince açıklama yazmak,
E-kaynaklar için yardım sayfaları ve broşürleri hazırlamak,
Kullanıcı eğitimi çalışmalarını artırmak,
Kullanıcılar için tarama ve kişiselleştirmeye yönelik örnek uygulamalar hazırlamak,

E-kaynakların e-haber bültenlerini izlemek,
E-kaynaklar istatistikleri ve yönetim modüllerindeki verileri iyi değerlendirmek,

Yeni kaynakları izlemek için Internet olanaklarını iyi bilmek ve kullanmak.

E-Halkla İlişkilerin Kütüphanelerde Sağlayacağı Yararlar:

Kütüphanelerin kullanıcılarını/müşterilerini daha iyi tanıma, ihtiyaçlarını belirleme ve kullanıcı odaklı hizmet felsefesi ile hizmet vermesine,

Kütüphane-kullanıcı/müşteri iletişiminin daha düzenli ve planlı yapılmasına,
Kütüphane politika ve bütçesinin oluşturulmasına,
Kütüphanelerin ve çalışanların işletme perspektifi ile çalışmasına,
Bilgi teknolojileri ve donanımlarının kütüphanelerde kullanılmasına,
Sanallaşan kütüphane kullanıcıları ile de iletişim kurulmasına,
Kütüphanelerin proaktif olmasına,

Kütüphanelerin gelişen teknoloji ile kullanıcıların kendi kütüphanelerini (**my library**) oluşturması gibi bir çok konuda fayda sağlayacaktır.³⁷

Sonuç olarak Çukadarın da belirttiği gibi, “kütüphaneler, az kullanılan kaynaklarını çok kullanılır yapmak ve kütüphanelerin toplum içinde daha saygın ve etkin bir konuma getirmek için müşteri ilişkileri yönetimini kullanabilir.”³⁸

2.2.13. Kütüphane Web Sayfası

Kütüphane web sayfası başlı başına bir bilgi kaynağıdır. Kaynakların bilgisini, yerini veya kaynağa tam metin ulaşmayı sağlamaktadır. Aynı zamanda işlem yapmayı sağlamaktadır. Kullanılan kütüphane otomasyon sistemi uygun ise kaynak uzatma, kaynak ayırtma, tarama yapılan kaynaklarla ilgili listeler oluşturma, referans kaynaklarından, elektronik kitapların içeriğine veya “boolean” bağlaçları ile tarama yapmayı sağlamaktadır. Kütüphane web sayfası aynı zamanda kullanıcı ile iletişim aracıdır. Web sayfasının dizaynı, kullanım kolaylığı, güncellenmesi, duyuru sayfası, yazı puntosu, kullanılan renkler kurum ile ilgili pek çok bilgiyi, kullanıcıya vermektedir. Pek çok elektronik kaynak kütüphanesi, kendi web sitesini kütüphane kataloguna koyarak, ayrıca bilgi kaynağı olarak ulaşılmasını sağlamaktadır.

³⁷ Hatice Yenikurtuluş “Üniversite Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Bir Örnek: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi”, Ankara, Başkent Üniversitesi, ÜNAK Bilgiye Erişimde değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu, Ankara, (Yayınlanmamış Bildiri), 25-27 Eylül 2003.

³⁸ Çukadar, a.g.e.

2.2.14. Sanal Kütüphane Turu

Elektronik kaynaklarına kütüphaneye gelmeden, kampus dışından ulaşılan kütüphane diğer taraftan mekâna ulaşım ve mekanla ilgili bilgileri de kullanıcılarına vermek durumundadır. Önceleri fotoğraflar veya kütüphanenin yerleşim ve kullanım planı söz konusuyken, gelişen teknolojiyle, kütüphaneye gitmeden kitap rafları arasında gezme Internet üzerinden mümkün hale geldi. Sanal kütüphane turunda amaç; kütüphanenin ve kaynaklarının kullanıcılara daha ilgi çekici bir yolla, kütüphaneye gelmeden tanıtılmasını ve böylece kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamak ve kütüphane hakkında bilgi vermektir.

2.2.15. Kütüphaneler Arası İşbirliği

Kütüphaneler arası işbirliği ve belge sağlama işlemlerini yerine getirmek için şu an kullanılabilir iki standart bulunmaktadır: ANSI Z39.50 ve ISO Interlibrary Loan Protocol. Bu standartlar ortak bir protokol sağlamaktadırlar. Her ikisinin de geliştirme etkinliği çok düşüktür. Sonuç olarak, materyallerin istenmesi için bir standart yoktur.

Kütüphaneler her ne kadar elektronik ortamdaki kaynaklarıyla kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışsa da bilgi kaynaklarının büyük kısmı henüz basılı ortamda bulunmaktadır. Kütüphaneler basılı ortamdaki kaynaklardan uzaktan öğrenim görenlerin yararlanabilmesi için web üzerinden doldurulabilen kitap ve makale istek formları geliştirmektedirler.³⁹

Kütüphanelerin belge sağlamadaki geleneksel rolleri, kullanıcıların istedikleri belgelerin nerede bulunduğunu belirlemek ve kullanıcıya ulaştırılması konusunda gerekli düzenlemeleri yapmak şeklindedir. Elektronik kaynaklar ile bu geleneksel rol değişmekle birlikte devam etmektedir. Bu konuda görülen değişim, günümüz kütüphanecilerinin belgeleri sağlamasıyla birlikte belge de yayımlamaya başlamış

³⁹ Sami Çukadar, Sönmez Çelik, “İnternete Dayalı Uzaktan Öğretim ve Üniversite Kütüphaneleri, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, C. 4, No:1, 2003, s.31–42.

olmalarıdır. Basılı kaynaklara alışık olan kütüphaneciler, bilginin elektronik ortamda nasıl sunulacağını öğrenmek durumunda kalmışlardır ve kütüphanelerinin web sayfalarını geliştirme sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Kütüphanelerinin web sayfalarını düzenleyerek, elektronik ortamda belgeler üretmeye başlamışlardır. Kuşkusuz, web üzerinden hizmete sunulan elektronik dergileri de web tabanlı belge sağlama hizmeti olarak değerlendirmek olanaklıdır.⁴⁰

Kütüphaneciler elektronik belge sağlama hizmeti ile kullanıcıların araştırmalarına hız kazandırmak ve destek olmak amacını taşımaktadırlar. Kütüphaneci kullanıcısının bilgi gereksinimini karşılayabilmek için tüm elektronik bilgi kaynaklarını kullanmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus kütüphanecinin elektronik bilgi kaynaklarını ne kadar iyi bildiğidir. Yukarıda anlatıldığı gibi kütüphaneciler kullanıcılarına yeni hizmetlerini tanıtmak, hizmetlerin ve kaynakların daha verimli kullanılabilmesi için eğitimler düzenlemekten sorumludur. Aynı zamanda kendilerinin de sürekli eğitim programlarına katılması bu hizmetlerin verimli olarak kullanılması için çok yararlı olacaktır. Özellikle üniversite kütüphane kullanıcılarının profilleri hızla değişmektedir. Kullanıcılar belgeleri artık daha kısa zamanda ve kendi bulundukları mekanda sağlamak istemektedirler. İşte kütüphaneciler de böyle bir hizmeti kullanıcılarına elektronik bilgi kaynaklarını kullanarak elektronik belge sağlama hizmeti ile sunmaktadırlar. Bunun yanı sıra, kütüphaneler arası işbirliğinde elektronik kaynakların kullanılmasıyla ilgili şu an net bir politika yoktur. Kütüphane tarafından satın alınan bir e-dergideki makale rahatlıkla kaydedilebilmekte ve diğer kütüphaneye e-mail yoluyla gönderilmektedir. Elektronik kitap için bu durum biraz daha karmaşıktır. Elektronik kitaplarda ticari kaygılar, teknik altyapı sorunları, telif hakları gibi nedenlerle başka kütüphane tarafından tümüyle kaydedilmesi veya çıktı alınması mümkün olmamaktadır.

⁴⁰ Mehmet Emin Küçük, “Kütüphanelerde www Kullanımı”, (Çevrimiçi) <http://inettr.org.tr/inetconf4/full.html>, 25 Eylül 2006.

2.3. AKADEMİK ÇALIŞMALARDA ELEKTRONİK KAYNAK KULLANIMI

Araştırmacılar, bilimsel ve akademik çalışmalara genellikle bir literatür taraması ile incelemek istedikleri konuda yayınlanmış bilgi kaynaklarını tespit etmekle başlar. Bu amaçla kütüphanelerde indeksler ve öz dergileri taranarak ilgili kaynakların bibliyografik künyeleri alınır, kütüphane dermesinde aranır ve varsa fotokopisi çekilir.

Tez veya proje gibi uzun süreli çalışmalarda, yeni kaynakları saptamak için literatür taramasının yenilenmesi, ortak çalışmalarda ise, kaynakların paylaşımı için grup üyelerinin bir araya gelmesi gereklidir.

Gelişen bilgi teknolojileri sayesinde ortaya çıkan elektronik bilgi kaynakları, bibliyografik ve/veya tam metin veri tabanları, e-dergiler, e-kitaplar, açık arşivler ve web sayfaları olarak sıralanabilir. Bu kaynaklar, genellikle ticari yayınevleri ve/veya meslek örgütleri tarafından üretilmekte ve/veya dağıtılmaktadır. Gelişen yazılım uygulamaları ve veri tabanı üretici/dağıtıcı firmaların rekabeti, kullanıcılara daha kapsamlı, kullanıcı dostu ve etkin işlevlere sahip kaynaklar sunmaktadır. Böylece yoğun araştırma/çalışma yükü altındaki bilim insanları için bilgi kaynaklarından yararlanma sürecinde önemli zaman ve emek kazancı sağlamaktadır.

Ticari olarak sağlanan e-kaynaklar, IP kontrollü ve/veya kullanıcı adı/şifre çifti ile erişime sunulmaktadır. Genelde tercih edilen IP kontrollü erişimde bir vekil (**Proxy**) sunucu ile kampus dışı kullanıma da olanak sağlamalıdır. Ayrıca, vekil sunucu gibi çalışan ve bütün e-kaynaklar için ortak tarama olanağı sunan ara yüz programları da bulunmaktadır.

E-kaynaklarda, kullanıcının kendisi için en uygun arayüzü seçme imkânı vardır. Bunlar hipermetin bağlantı kolaylığı ile otorite dizinleri kullanmak, tam metin veya tam metin bağlantılı veri tabanlarından seçilen belgeleri okumak/yazdırmak/indirmek, istendiği zaman aynı strateji ile taramayı yenilemek ve e-kaynakları kendi kullanımını kolaylaştırmak için kişiselleştirmek gibi hizmetler, özel avantajlar sunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ'NDE E-KAYNAKLAR UYGULAMASI VE İSTATİSTİKLER

3.1. İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi'nde kitap, e-kitap, dergi, e-dergi, DVD, nota, müzik CD'si, video kaset ve akademik internet kaynaklarından oluşan zengin bir dermesi bulunmaktadır.

Kuştepe ve Dolapdere kampüslerinde iki ayrı kütüphane mevcuttur. Ayrıca Dolapdere Kütüphanesi kapsamında Avrupa Dokümantasyon Merkezi (ADM) yer almaktadır. Yönetim politikaları, kaynak sağlama, kataloglama ve teknik işlemler Kuştepe Merkez Kütüphanesi tarafından yürütülmekte ve her iki kütüphanede de kullanıcı eğitim seminerleri verilmektedir.

Kütüphanede kataloglama işlemleri 'Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları II', Amerikan Kongre Kütüphanesi konu başlıkları ve yetke dizini kullanılarak yapılmaktadır.

Yapılan özgün kataloglamanın yanı sıra, OCLC Connexion ve Z39.50 protokolü aracılığıyla da kayıt sağlanmaktadır. Ayrıca elektronik kaynaklar için uluslararası standartlarda meta-data kataloglaması yapılmaktadır.

Kütüphane'de "Innovative Interfaces Inc." ürünü olan, Unix temelli "Millennium Innopac" kütüphane otomasyon sisteminin "Release 2005" versiyonu kullanılmaktadır. Bu sistem ile, kaynak sağlama, kataloglama, süreli yayın takibi, ödünç-iade işlemleri, elektronik ders kaynakları, kütüphanelerarası ödünç verme işlemleri (ILL) ile bu işlemlerin detaylı istatistik raporlarının üretilmesi tamamen internet protokolü üzerinden yapılmaktadır. Sistemin bellek ve disk kapasitesi arttırılmıştır.

Görevliler 25 adet bilgisayar ve 1 adet işletim sistemi SUN server, 7 adet yazıcı, 1 adet barkod yazıcı, 1 adet faks otomasyon işlemlerinde ve mesleki çalışmalarda kullanılmaktadır. Basılı kaynakların elektronik ortama aktarılması için 1 adet “tarayıcı” kullanılmaktadır. Derme envanteri için kullanılan 2 adet elektronik sayım aygıtı (portable data terminal) bulunmaktadır.

Kütüphane kataloğu web üzerinden, kampüs içi ve dışından herkesin kullanımına açıktır. Bu sistemle kullanıcılar internet üzerinden kendi kayıtlarına erişmekte, daha önce ödünç almış oldukları kaynakları görebilmekte, üzerindeki kaynakların ödünç alma süresini uzatabilmekte veya başka kaynakları “reserve” edebilmektedir. Yine kütüphane otomasyon sisteminin “Web Access Management” modülü kullanılarak e-dergilere, e-kitaplara, veri tabanlarına ve e-ders kaynaklarına kampüs içi ve dışından günün 24 saati erişilmektedir.

Sistemin bu nitelikleri sayesinde kütüphane tüm lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin, özellikle e-MBA (Elektronik İşletme Yüksek Lisans Programı) öğrencilerinin bilgi gereksinimlerini kesintisiz olarak ve en üst düzeyde karşılamaktadır.

2006 yılında Kuştepe Kütüphanesi, Dolapdere Kütüphanesi, Avrupa Dokümantasyon Merkezi ve 1 çalışma salonunun fiziki özellikleri:

Toplam kullanım alanı	2.121 m ²
Toplam oturma kapasitesi	402 kişi
Toplam raf sayısı (kitap, dergi, gör-işit)	446 adet

Kütüphaneler ve çalışma salonlarının tümünde toplam 96 internet bağlantı noktası ve kablosuz internet erişim teknolojisi (Wireless Fidelity/Wi-Fi) ile internete bağlanılmaktadır.

96 adet Fujitsu Simens P4-2.6GHz bilgisayar akademik amaçlı internet ve CD-ROM kullanımı için elektronik referans bölümlerinde hizmete sunulmaktadır.

Kütüphane kullanıcı salonları içinde 2 adet fotokopi makinası ve 2 adet yazıcı kullanıcıların hizmetindedir.

Kütüphanelerde 1 kütüphane müdürü, 2 kütüphane müdür yardımcısı, 11 uzman kütüphaneci, 1 yardımcı personel ve 59 görevli öğrenci çalışmaktadır.

2006 yılında Üniversitemiz kütüphanelerinden yararlanan üye kullanıcı sayıları şöyledir:

<u>Kullanıcı türüne göre</u>	<u>2006</u>
Kütüphanelere üye lisans öğrenci sayısı	5.916
Kütüphanelere üye yüksek lisans öğrenci sayısı	1.281
Kütüphanelere üye e-MBA öğrenci sayısı	819
Kütüphanelere üye öğretim elemanı sayısı	778
Kütüphanelere üye idari personel sayısı	390
Kütüphanelere üye konuk kullanıcı sayısı	222
Kütüphanelere üye mezun sayısı	154
ILL (Kurumsal üyelik)	50
Kütüphanelere üye doktora öğrencisi sayısı	47
<i>Toplam:</i>	<i>9.657</i>

7 Ocak – 6 Ekim 2006 tarihleri arasında kullanım istatistikleri (ödünç vermeler- kitap, multimedya, rezerve, ciltli dergi, vb.) aşağıdaki gibidir:

<u>Kaynak türüne göre</u>	<u>2006</u>
Ödünç verilip iade edilen kitap sayısı	63.907
Ödünç verilip iade edilen DVD sayısı	23.359
Ödünç verilip iade edilen video kaset sayısı	1.153

Ödünç verilip iade edilen Müzik CD sayısı	893
Ödünç verilip iade edilen ciltli dergi sayısı	569
Ödünç verilip iade edilen VCD sayısı	539
Ödünç verilip iade edilen CD ROM sayısı	475
Ödünç verilip iade edilen tez sayısı	267
ILL olarak getirtilip ödünç verilen kitap sayısı	257
Ödünç verilip iade edilen müzik notası sayısı	212
Ödünç verilip iade edilen Senaryo sayısı	22
Ödünç verilip iade edilen Discman sayısı	13
Kısa süreli ödünç verilip iade edilen öğretim elemanı özel ders kaynağı sayısı	17
Ödünç verilip iade edilen ses kaseti sayısı	8
Ödünç verilip iade edilen disket sayısı	5

Toplam: 91.696

Ödünç verilen kaynakların kullanıcı türüne göre dağılımı: 2006

Lisans Öğrencisi	40.011
Tam Zamanlı Akademik	28.621
Yüksek Lisans	14.907
Konuk kullanıcı	2.986
İdari Personel	2.761
Mezunlar	802
Doktora	737
Diğer kütüphaneler (ILL)	515
Yüksek Lisans (e-MBA)	356

Toplam: 91.696

Kütüphanelerarası Ödünç (ILL): 2006

Kütüphanelerarası ödünç verilen kitap sayısı	515
Kütüphanelerarası ödünç alınan kitap sayısı	257
Kütüphanelerarası işbirliği ile verilen makale sayısı	42
Kütüphanelerarası işbirliği ile alınan makale sayısı	41

Toplam: 855

Kütüphane kaynaklarının kullanımı ile ilgili verilen	
seminerlere katılan kullanıcı sayısı:	1.018 kişi
Kütüphanelere günlük ortalama giriş sayısı:	1.357 kişi

6 Ekim 2006 sonu itibariyle kütüphanemizde bulunan kaynak (kitap-genel, referans, nadir eser, vb.) sayıları aşağıdaki gibidir:

Kaynak 2006

Kitap	72.547
Ciltli dergi	4.374
Referans	3.728
Müzik notası	723
Tez	332
Nadir eser	237
Senaryo	34
Harita	24
Poster	20
Diğer ders kaynağı (Kısa Süreli Ödünç Verme)	103

Toplam: 82.122

Kütüphanemizin abone olduğu dergiler (basılı abonelikler, veri tabanları, elektronik abonelikler, v.b.) aşağıdaki gibidir:

Sürelî yayın sayıları : 2006

Akademik dergi aboneliği 157

Popüler dergi aboneliği 55

Yerli ve yabancı gazete aboneliği 37

Toplam: 249

157 akademik dergiden 75 tanesinin elektronik versiyonu vardır. Bu dergiler, eski sayıları dahil internet üzerinden erişime açıktır.

Elektronik tam metinli (full text) dergi sayısı 2006

Toplam: 28.719

adettir.

Kütüphanemizin multimedya olanakları (sayısal olarak slayt, DVD/VCD, CD-ROM, video kaset, müzik CD, e-kitap, gazete) aşağıdaki gibidir:

Gör-işit kaynakları: 2006

DVD 3.465

Video kaset 2.533

Müzik CD'si 1.716

CD-ROM 1.162

Bilgisayar disketi 231

VCD 159

Ses kaseti 164

Toplam: 9.430

Gör-İşit bölümü aygıt sayıları 2006

TV ve video kaset kulaklığı	30
Televizyon	9
DVD player	9
Videolu televizyon (combo)	8
Discman – CD Player	4

Kablolu TV bağlantısı vardır.

Elektronik derme (sanal kaynaklar) 2006

e-ders kaynağı	36
Mp3 müzik kaydı	15
e- kitap (kamuya açık kitaplar)	299
Kataloglu internet web sayfası (Metadata)	107
Avrupa Dok. Merkezine ait elektronik künye	528
Toplam “Table of Contents” girişi	2.712
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları’na ait orijinal kataloglaması yapılan kitap sayısı	46

Avrupa Dokümantasyon Merkezi

2002 yılında kurulan Avrupa Dokümantasyon Merkezi, Avrupa Komisyonu’nun Türkiye’de resmen dokümantasyon merkezi olarak tanıdığı sayılı merkezlerden birisidir. Merkez, Dolapdere Kampüsü Kütüphanesi’nde hizmet vermektedir.

2006 yılında Avrupa Dokümantasyon Merkezi’ne gelen 305 araştırmacıya ADM kaynakları hakkında bilgi verilmiş ve bu kaynaklardan yararlanmaları sağlanmıştır.

İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde lisans, önlisans ve yüksek lisans öğrencilerine yönelik düzenlenen “araştırma teknikleri, online bilgi kaynakları ve e-kaynaklara uzaktan erişim” konulu seminerlerde öğrencilere, Avrupa Dokümantasyon Merkezi ve kaynakları hakkında da bilgi verilmektedir.

Avrupa Birliği ile ilgili afişler ve duyurular kampüs içindeki ve Avrupa Dokümantasyon Merkezi’ndeki panolara asılmakta ve öğrencilere duyurulmaktadır.

Bilgi Kaynakları, Sınıflama ve Teknik İşlemler

Avrupa Birliği’nin resmi yayınlarının büyük bir kısmı e- ortamda “full-text” olarak kataloglanmış ve internet üzerinden kamuoyunun kullanımına sunulmuştur. Ayrıca, İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Dokümantasyon Merkezi "European Sources Online"ı (Avrupa Birliği'nin yapısı, kurumları, ülkeleri, politikalar, gelişmeler ve diğer konularda temel ve geniş bir çevrimiçi başvuru kaynağı) kurum içinden ve dışından gelen araştırmacıların kullanımına sunmaktadır. Dokümantasyon merkezini kullanan araştırmacılar, AB’nin en gelişmiş hukuki veri tabanı olan CELEX (Communitatis Europea Lex) yanı sıra “EUR-Lex– European Union Law”, “Europa Databases” ve “EuroStat” veri tabanlarını kullanma hakkına sahiptirler. Bu kaynaklara ilaveten, Avrupa Birliği konusunda 520 (CD-ROM, dergi, kitap vb.) adet yayının kataloglama ve teknik işlemleri tamamlanarak, araştırmacıların kullanımına sunulmuştur. AB hakkında çevrimiçi olarak kataloglanan e-kaynaklar, 2006 yılı güz döneminde kullanıcılar tarafından 4.388 kez kullanılmıştır.

Avrupa Dokümantasyon Merkezi Web Sitesi

(<http://library.bilgi.edu.tr/screens/edc.html>) 2006 yılında güncellenmiştir.

Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi, sürekli hizmet vermek, bilgiyi derlemek, bilgiyi isteyen herkese sunmak ve bilgiye uzaktan erişim sağlamak kaygısı güden bir kurumdur. Bu politikayla verilen hizmetlerde sürekli gelişmenin sağlandığı gözlenmiştir. Başlangıçta sadece veri tabanlarının şifrelerini kullanıcılara verip, uzaktan erişimi sağlayan Kütüphane, daha sonra bununla yetinmemiş, amacın ‘kolay erişimle geniş kaynak kullanımı’ olmasından hareketle, internetle birlikte kütüphane

otomasyon programı “Millennium Innopac Otomasyon Programı”nı hizmete sunmuştur. Bu olanaklar çerçevesinde kütüphaneye üye her kullanıcının bir şifresi (PIN: Personel Identification Number) olmuştur. Bu şifreyle kullanıcılar, kütüphaneye gelmeden Internet üzerinde birçok işini yapabilmekte, tüm elektronik kaynaklara erişmekte, ödünç almış olduğu kitabın süresini uzatabilmekte, elektronik ders kaynaklarına ulaşmaktadır. Görüldüğü gibi, esnek bir otomasyon programı ve Internet bağlantısı sayesinde evden, ofisten, kısacası dünyanın her yerinden bu işlemleri yapabilmek mümkün hale gelmiştir.

Kullanıcıların kütüphaneden uzakta olması, onlarla olan ilişkilerin sınırlandırıldığı anlamına gelmemektedir. Yine verilen hizmetlerde de görüldüğü gibi kullanıcılarla iletişim e-posta yoluyla da sürdürülmektedir. Bu iletişim öncelikle her gün otomatik olarak atılan uyarı e-potaları ile gerçekleşmektedir. Bu hizmetle kullanıcıya erken uyarı mesajları (**prenotice**), ödünç alınan kaynakları geciktirdiğine dair yollanan mesajlar (**overdue**) ve kütüphane dışında olan bir yayını ayırtma mesajları (**hold notice**) gönderilmektedir. Otomatik gönderilen e-postların dışında kütüphane ile ilgili sorunu olan öğrencilerle bire bir iletişim de kurulmaktadır. Ayrıca kütüphaneler arası ödünç verme (ILL) ile ilgili e-postalar da gönderilip kullanıcının bilgilendirilmesi sağlanmaktadır.

3.2. İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİNDE E-KAYNAKLARA DAYALI YARARLANDIRMA HİZMETİ İSTATİSTİKLERİ

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi’nde kullanılan “Millennium Innopac” kütüphane otomasyon sistemine 2001 yılında geçilmiştir. Bu otomasyon sisteminin sağladığı geniş istatistik veri elde etme yöntemleri ile hazırlanan ve aylık olarak oluşturulan istatistik raporları üzerinden yıllık veriler elde edilmiştir. Bu veriler ayrıca, yıllık olarak üniversite ve YÖK için hazırlanan faaliyet raporlarında da mevcuttur. İstatistikler 2001-2006 yılları için; 01 Eylül 2005-31 Ağustos 2006 tarihlerini kapsamaktadır. 2004-2005 yılı için 01 Eylül 2004- 31 Mayıs 2005

tarikhlerini kapsamaktadır. Tablolarda yer alan elektronik bilgi kaynaklarının yararlanılma istatistikleri 2001-2006'nın bütün yıllarında yer verilmemiştir. Özellikle yararlanılma sonuçları farklılık gösteren yıllara ait istatistikler ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Bulgular, Elektronik Ortamda Halkla İlişkiler İstatistikleri, Elektronik Kitap Kullanım İstatistikleri, Elektronik Dergi Veri tabanları Kullanım İstatistikleri, Elektronik Ders Kaynakları Kullanım İstatistikleri, Elektronik Referans Kaynakları Kullanım İstatistikleri, Elektronik Dergi Kullanım İstatistikleridir.

Bu kısımda İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki elektronik kaynaklar hakkında bilgi verildikten sonra bunların kullanımı ayrıntılı örneklerle açıklanmaktadır. Ayrıca, çevrimiçi kütüphane kataloğu ve kullanıcıdan gelen e-postlarla ilgili bilgi verilmektedir.

3.2.1. Elektronik Kitaplar

Kütüphanenin üye olduğu "Ebrary" veri tabanında 32.000 adet tam metinli (full text) akademik e-kitap internet üzerinden kullanılmaktadır. Bu kaynaklar ağırlıklı olarak sosyal bilimler, beşeri bilimler, ekonomi, işletme, bilgisayar ve disiplinlerarası içeriklidir.

"Ebrary" e-kitap veri tabanında 2006 yılında 16.092 kez arama yapılarak 203.690 sayfa indirilmiştir.

"Safari Tech and Business" veri tabanında 376 adet tam metinli (full text) akademik e-kitap internet üzerinden kullanılmaktadır. Kitaplar; bilgisayar bilimleri ve işletme içeriklidir.

3.2.2. Elektronik Kitap Kullanımı

Son zamanlarda ilginin giderek arttığı elektronik kitaplar, Gutenberg Projeleri gibi büyük elektronik kitap çalışmalarının esin kaynağı olduğu yeni bir döneme girmiştir. Artık kitabı çok satılan yazarlar, yeni yayınlarını İnternet üzerinden satışa çıkarmaktadırlar. Bu gibi çalışmalardan özellikle akademisyenlerin faydalandığı görülmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde bir öğretim üyesi,

elektronik kitaplarla ilgili yeniliklerden etkilenmiş ve bir kitabını elektronik ortamda kütüphanenin web sayfasına koydurarak kullanıma sunmuştur. Üniversite bünyesinden diğer bir öğretim üyesi, özellikle son sınıf ve yüksek lisans öğrencilerinin tez yazımı ile ilgili kitabını elektronik ortamda sunmaktadır. Bu kaynağa da kütüphane web sayfasından kampus içi veya kampus dışı erişim mümkündür. Son olarak bu kaynaklarla ilgili etkileşimli e-kitaplardan bahsedilebilir. Üniversite’den başka bir öğretim üyesi ise, henüz yazmakta olduğu bir kitabını kütüphane web sayfasında kullanıma sunmuştur. Kullanıcılar, kitapta görmek istedikleri bölümleri doğrudan yazara iletip eserin oluşmasında etkin bir rol almaktadır. Kitabın yeni bölümleri yazıldıkça bunlar kütüphane kataloguna eklenmektedir.

Teknolojinin kütüphanelerde kullanılmasıyla birlikte, elektronik kaynaklara uzaktan erişim, ihtiyaçlar doğrultusunda oluşmuş yepyeni hizmetlerden birisidir. Uzaktan erişim, üniversite kütüphanelerindeki uygulamaları yönlendirdiği gibi üniversiteleri de yeni yapılanmalara itmiştir. Verilmesi kararlaştırılan uzaktan öğretim, kütüphanelerde ileri teknolojinin kullanımıyla yeni bir oluşum içindedir. Artık kütüphanenin kapalı olması gibi bir sorun ortadan kalkmış, kullanıcılar haftanın 7 günü 24 saati, her türlü elektronik kaynağa erişebilme imkânına sahip olabilmişlerdir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi örneğinde görüldüğü gibi Türk kütüphanecileri artık dünyadaki meslektaşlarıyla eş zamanlı olarak “entelektüel teknoloji”yi bilginin ve toplumun hizmetine sunmaktadırlar.

3.2.3. Elektronik Dergi Veri Tabanları

Kütüphane’nin üye olduğu 21 adet elektronik dergi veri tabanı bulunmaktadır ve bu sayı gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda arttırılmaya çalışılmaktadır. Bu dergilerle ilgili istatistikler aşağıdaki gibidir.

“ABI/INFORM” (proquest) elektronik dergi veri tabanında bulunan işletme ve yönetim bilimleri konusunda 14.000 adet doktora ve yüksek lisans tezi ve 2.923 adet tam metinli dergi eski sayıları dahil Internet üzerinden kullanılmaktadır. Dergiler; ekonomi, finans, yönetim bilimleri ve endüstri bilimleri konularındadır.

“ACM” (Association for Computing Machinery) elektronik dergi veri tabanında bulunan 41 adet tam metinli dergi eski sayıları dahil konferans bildirileri ve diğer yayınlar Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Academic Research Library” (proquest) elektronik dergi veri tabanında 2.624 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte bulunmaktadır. Dergiler; sosyal bilimler, beşeri bilimler, kadın çalışmaları ve kültürel incelemeler konularındadır.

“Academic Search Premier” (ebSCO) elektronik dergi veri tabanında 4.650 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte bulunmaktadır. Dergiler; bankacılık, finans, medya, hukuk, tarih, siyaset bilimi, sosyoloji ve diğer sosyal bilimler konularındadır.

“ALPSP Law Collection” elektronik dergi veri tabanı 41 adet tam metinli hukuk dergisi, eski sayıları ile birlikte bulunmaktadır.

“American Mathematical Society: MathSciNet” elektronik dergi veri tabanı 700.000 makaleye link vermektedir.

“Business Source Complete” (ebSCO) elektronik dergi veri tabanında 4.149 adet tam metinli makaleler eski sayıları, dergi ve ülke raporları ile 21.266 adet tam metinli kitaplar, şirket profilleri, pazar araştırma raporları gibi diğer kaynaklar Internet üzerinden kullanılmaktadır. Dergiler; yönetim bilimleri, ekonomi, finans, uluslararası finans konularındadır.

“Cambridge Journals Online” elektronik dergi veri tabanı sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında 200 adet tam metinli dergiyi eski sayıları ile birlikte içermektedir.

“Emerald Insight” elektronik dergi veri tabanında 165 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; finans, ekonomi, eğitim, yönetim bilimleri ve bilgi yönetimi konularındadır.

“IEEE Xplore” elektronik dergi veri tabanı bilgi teknolojisi, bilgisayar bilimleri, iletişim, multimedya, müzik, nanoteknoloji, sibernetik ve teknoloji ve toplum gibi konularda 1.408.155 elektronik belgeye tam metinli erişim sağlamaktadır.

“JSTOR: Art & Sciences I Collection, Art & Sciences II Collection, Art & Sciences III Collection ve Art & Sciences IV Collection” elektronik dergi veri tabanı dil ve edebiyat, ekonomi, işletme, matematik ve istatistik, müzik ve tarih gibi konularda 494 adet tam metinli dergiyi ilk sayısından itibaren içermektedir.

“Oxford University Press” elektronik dergi veri tabanında bulunan 204 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; ekonomi, işletme, matematik, iletişim, hukuk, tarih, siyaset bilimi, sosyoloji ve diğer sosyal bilimler konularındadır.

“Periodicals Archive Online” elektronik dergi veri tabanı 1802–1995 yılları arasında basılmış 300 adet derginin tam metinli sayılarını içermektedir. Dergiler; ekonomi, yönetim bilimi, işletme, eğitim, hukuk, gösteri sanatları ve diğer sosyal bilimler konularındadır.

“Project MUSE” elektronik dergi veri tabanında bulunan 300 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; edebiyat, eğitim, kültürel çalışmalar, tarih, gösteri sanatları ve diğer sosyal bilimler ve beşeri bilimler konularındadır.

“PsycArticles” (ebSCO) elektronik dergi veri tabanı Amerikan Psikoloji Derneği tarafından yayınlanan 57 adet tam metinli psikoloji dergisini içermektedir.

“PsycInfo” (ebSCO) elektronik dergi veri tabanında Amerikan Psikoloji Derneği tarafından yayınlanan 2.100 adet psikoloji dergisinin bibliyografik bilgileri ve özetleri eski sayılarla birlikte kullanılmaktadır.

“Psychoanalytic Electronic Publishing” elektronik dergi veri tabanı, psikanaliz alanında yayınlanan en temel 18 dergiye ve farklı yayınlardan 40.000 makaleye erişim vermektedir.

“Sage Journals Online” elektronik dergi veri tabanında bulunan 389 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; bilgisayar bilimleri, iletişim, ekonomi, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji ve diğer sosyal bilimler konularındadır.

“Springer Link” elektronik dergi veri tabanında bulunan 1.395 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; matematik, hukuk, psikoloji, işletme ve ekonomi konularındadır.

“Taylor & Francis” elektronik dergi veri tabanında bulunan 1.317 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; finans, ekonomi, eğitim, bilgisayar bilimleri, matematik, iletişim, hukuk, tarih, siyaset bilimi, sosyoloji ve diğer sosyal bilimler konularındadır.

“Web of Science” (Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts & Humanities Citation Indexleri) elektronik dergi veri tabanında farklı disiplinlerde dünyadaki en prestijli, en fazla atıf alan 8.700 adet dergi yer almakta ve bu dergilerin güncel ve geçmiş sayılarına erişim olanağı sağlamaktadır. Veri tabanında detaylı bir atıf tarama özelliği de bulunmaktadır. Web of Science’de tarama yaparken diğer tam metin veri tabanlarındaki makalelere de erişilebilmektedir.

“Wiley Interscience” elektronik dergi veri tabanında bulunan 752 adet tam metinli dergi eski sayıları ile birlikte kullanılmaktadır. Dergiler; işletme, finans, bilgisayar, eğitim, hukuk, matematik, psikoloji ve istatistik konularındadır.

3.2.4. Elektronik Dergi Veri Tabanları Kullanımı

Günümüzde artık bilgisayar ve Internet, birer lüks olmaktan çıkmış, zorunlu ihtiyaçlar sıralamasına girmiştir. Özellikle de Internet’i bilimsel amaçlı kullananlar

için bir yaşam biçimi olmuştur. Önceleri evlerimizde özellikle akşam saatlerinde elektrikler kesildiği zaman çılgına dönerdik. Elimiz kolumuz bağlıydı. Ne yapacağımızı bilemezdik. Şimdi de aynı durum Internet kesintileri için geçerlidir. Hatta daha da bir çılgınlık durumu yaşanabiliyor, çünkü araştırma yapmak için tek tuşla erişebileceğiniz tüm elektronik kaynaklar bir anda ortadan kaybolabiliyor. Tabii bu da teknolojinin bir başka boyutudur. Her alanda olduğu gibi teknolojinin bu olumsuz yönünü bir kenara bırakarak, elektronik veri tabanlarının neden bu kadar önemli bir konuma sahip olduklarını ayrıntılarıyla görelim.

Bir veri tabanının arama sayfasında, aradığınız konuyla ilgili birçok makaleyi görebilmeniz mümkündür. Bu veri tabanlarının en önemli özelliklerinden biri kuşkusuz metin içinde de tarama yapılabilmesi özelliğidir. Böylece arama yaparken makalenin ismiyle sınırlı kalmaz, o konuyla ilgili adı geçen birçok makaleye sahip olabilirsiniz. Özellikle aktarmalarda kopyala - yapıştır yöntemiyle de doğrudan makalenin içine girebilirsiniz. Hatta yararlı bulduğunuz bir makaleyi e-postayla gönderme olanağına sahibiz.

Elektronik veri tabanları, kütüphaneye üye olan tüm kullanıcıların evlerinden, iş yerlerinden hatta yurt dışından erişebilecekleri binlerce makalenin tam metin olarak sunulduğu adreslerdir. Bu makalelere uzaktan erişmek çok kolaydır. Bunun için kullanıcıların, bilgisayarlarına çok kısa sürecek bir **Proxy** ayarı yapmaları yeterlidir. Bu işlemten sonra kullanıcı, sorgu hanesine ismini, kullanıcı numarasını ve şifresini (PIN) yazarak tüm elektronik veri tabanlarındaki binlerce dergiye günün 24 saati tam metin olarak erişebilmektedir. Bu hizmetten kuşkusuz kullanıcıların önemli bir bölümü büyük faydalar görmektedir. Kitapların veya dergilerin yer kaplama, yıpranma ve kaybolma gibi sorunları bu hizmetler sayesinde yavaş, yavaş ortadan kalkmaktadır.

3.2.5. Elektronik Referans Kaynakları ve Kullanımı

Kütüphane'nin üye olduğu 27 adet elektronik referans kaynağı bulunmaktadır.

“America's Best Graduate Schools 2007” internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Anayasa Mahkemesi Kararları” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Yargıtay Kararları Dergisi” CD-ROM üzerinden kullanılmaktadır.

“Celex” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Cumhuriyet Gazetesi”nin elektronik versiyonu internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Cvria” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Elektronik Resmi Gazete”ye internet bağlantısı vardır.

“EUR-Lex – European Union Law” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“European Source Online” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“EuroStat” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Global Books in Print” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Grove Art Online” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Grove Music Online” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences” internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Kazancı Mevzuat ve İctihat Bilgi Bankası” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Lebib Yalkın” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Proquest Digital Dissertations” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“PsycCritiques” (ebSCO) veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Student Resource Center” (gale) veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“The Times Digital Archive” veri tabanı internet üzerinden kullanılmaktadır.

“The Encyclopædia of Islam” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“United Nations Treaty Collection” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Westlaw (İsviçre versiyonu)” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Westlaw International” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“World Development Indicator Online” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“World of Learning” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

“Yargıtay” veri tabanı Internet üzerinden kullanılmaktadır.

E-referans kaynaklarının kullanımı elektronik dergi veri tabanlarındaki kullanım işlemleri ile aynıdır. Bunun için kullanıcıların, aynı şekilde bilgisayarlarına çok kısa sürecek bir Proxy ayarı yapmaları yeterlidir.

3.2.6. Elektronik Ders Kaynakları ve Kullanımı

Kullanılan kütüphane otomasyon programının sağladığı olanaklar çerçevesinde ders kaynakları içinde; kütüphane veri tabanlarında yer alan tam metin makale, kütüphane dermesinde yer alan kitaptan bir bölüm taranarak (**scanner**), müzik parçası mp3 olarak, haber e-postası okuma veya bir konferansı görüntülü şekilde dinlemeyi sayabiliriz. Bu kaynaklara dersin adı, kodu ve dersin hocasının soyadı, adı bilgilerinden ulaşılabilir.

Elektronik ders kaynakları, hızlı ve kolay erişimle kütüphane kapalı olsa da 24 saat hizmet ve birden fazla öğrencinin aynı zaman diliminde kullanacağı kaynaklar bütünüdür diyebiliriz. Elektronik ders kaynakları kütüphane katalogu üzerinden çalışan bir uygulamadır. Önceden sadece kütüphane içinde kısa süreli ya da fotokopi için verilen ders kaynakları, artık Internet üzerinden verilmektedir. Bu kaynaklar metinden ibaret değildir. Müzik bölümü öğrencileri ders kodlarını girerek hocaların çalışılması için bıraktıkları müzik parçalarını dinleyebilmekte, notaları da görebilmektedir.

3.2.7. Elektronik Danışma Hizmetleri / Çevrimiçi Kütüphane Kataloğu

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi’nin kullandığı kapsamlı ve nitelikli kütüphane otomasyon programı kütüphane kataloguna Internet aracılığıyla dünyanın her yerinden ulaşılmasını sağlamaktadır. Kütüphane katalogları, artık kullanıcılara

aradıkları yayınların bibliyografik bilgilerinden çok daha fazlasını vermektedir. Kütüphane katalogu üzerinden bibliyografik bilgiler dışında, arama yapılan anahtar kelimeyle bir yayının bibliyografik bilgileri, içindekiler sayfası, kütüphanedeki yeri, ödünç alınıp alınmadığı, alınmışsa ne zaman geri geleceği ve kitabın hangi kütüphanede olduğu görülebilmektedir. Katalog taramasına bir örnek olarak; aranan bir DVD'nin, bibliyografik bilgilerinin yanında, filmin kısa bir gösterimi (fragman) izlenebilmesi ve posterinin görülebilmesi verilebilir. Filmin senaryosuna da tam metin olarak erişim sağlanabilmektedir. Hatta kütüphanenin abone olduğu elektronik veri tabanlarından o filmle ilgili çıkmış makalelere de katalog üzerinden tam metinli erişim sağlayabilmek mümkündür. Çoğu zaman söylendiği gibi yeni yeni oluşan ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların fark edilmesi, beraberinde yeni fikirlerin oluşmasını sağlamaktadır. Söz konusu durum, kütüphane hizmetleri için de geçerlidir. Dermeye giren mezuniyet ve yüksek lisans tezlerine hem kütüphaneden hem de kütüphane dışından ulaşmak mümkündür. DVD örneğinde de görüldüğü gibi aranan konuyla ilgili bulunan kitapların yanında, varsa eğer makalelere de erişim sağlanabilmektedir. Bir kütüphane katalogunun bunca işi yapabilmesi ve bu hizmetlere dünyanın her yerinden ulaşılabilmesi, kullanıcılar için önemli olduğu kadar kütüphanecilerin mesleki tatmini açısından da önemli sayılabilir.

3.2.8. Elektronik Kaynak Kullanımı İle İlgili E-Posta Politikası

Elektronik kaynak kullanımı ile ilgili gelen sorular öncelikle kütüphane web sayfasındaki bilgilerle, telefonla, birebir kütüphaneye gelerek veya e-postayla yapılmaktadır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesine gelen e-postalar kütüphanenin açık olduğu saatlerde cevaplandırılmaya çalışılmakta veya iki saat içerisinde cevap verilemeyecek bir konu ise kullanıcıya geri dönülerek çalışmanın devam ettiği hakkında bilgi, araştırma tamamlanınca da sonucu verilmektedir. Normal şartlar altında e-posta cevabının bir saati geçmemesine dikkat edilmektedir.

3.3. İSTATİSTİK TABLO YORUMLARI

Tablo 1’de kütüphane kullanıcılarının kimler olduğu ve kütüphaneye kayıtlı kullanıcı sayısı açıkça görülmektedir. 2001 yılında yaklaşık 5000 olan üye sayısı 2006 yılında 9000'lere ulaşmıştır. Öğrencilerin zamanla kütüphane kullanımını (e-kaynaklar) öğrenmeleri, akademisyenlerin e-kaynak kullanımını öğrenmeleri ve öğrencilerine aktarım yönlendirmeleri sonucunda kütüphane kullanım seminerlerine katılım yıllar geçtikçe azalmıştır. Bir etkende kütüphane broşüründen ayrı olarak kütüphane e-kaynaklarının kampüs dışından nasıl kullanılacağına ilişkin hazırlanan el broşürleri, kütüphane web sayfasında, kullanım kolaylığı sağlayan bilgiler ve örneklerin eklenmesiyle bu konuda ayrıntılı bilgi olması da seminere katılan öğrenci sayısında azalmaya neden olmuş olabilir. Elektronik kaynaklara kampüs dışı erişim sağlandığı için kütüphaneye giren kullanıcı sayısında yıllara göre bir azalma görülmektedir. Kütüphaneye gelmeyen bu kullanıcı daha çok e-posta ile soru sormayı tercih etmekte, kullanıcıdan gelen e-posta sayısı 2001 yılında 493 iken, 2006 yılında 1054 ulaşmıştır. E-postaların içeriğini de ağırlıklı olarak elektronik kaynakların kullanımı ile ilgili sorular oluşturmaktadır. Genel olarak bakıldığında 2004- 2005 yılı için istatistiklerde bir kırılma görülmektedir. Nedeni, Haziran-Ekim ayları arasında deprem güçlendirmesi ve zemin tadilatı nedeniyle kütüphane boşaltılmış, bu tarihler arasında kısmen hizmet vermiştir.

Tablo 2’de Elektronik kitap kullanım istatistiklerinde yıllara göre artış olduğunu görmekteyiz. Kullanılan e-kitapların içeriğine bakılacak olursa kullanıcıların mesleklerine yönelik kitaplara ağırlık verdikleri, yinede her türlü kitaba ilgi gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 3’te Elektronik dergi veri tabanları kullanım istatistiklerinde de yıllara göre artış olduğunu görmekteyiz. Ay bazında inceleyecek olursak kullanıcıların sınav dönemlerinde e-dergi veri tabanlarından daha çok yararlandıkları, biçim olarakta PDF formatını HTML formatına göre tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 4’de Elektronik Referans Kaynaklarından da çokça yararlanılmaktadır..

Tablo 5’de Elektronik Ders Kaynakları kullanımında da yıllara göre bir azalma olduğunu söyleyebiliriz. Nedeni 2002-2003 yılında üniversite genelindeki bütün e-ders kaynaklarının kullanımı kütüphane üzerinden yapılmaktaydı. 2003-2004 yılından itibaren üniversiteye ait ayrı bir birim olan “Online Eğitim” oluşturuldu. Kütüphane 2003-2004 yılından itibaren yalnızca, kütüphane veritabanlarındaki e-kaynakları, mp3 veya kütüphaneye satın alınan kitabın bir bölümünü tarayarak, internet üzerinden yararlandırmaya başladı.

Tablo 6’da Elektronik Dergi kullanım istatistiklerinde de yıllara göre artış olduğunu görmekteyiz. Tarama sonucunda çoğunlukla özet yerine tam metin erişimli dergiyi kullanmayı tercih etmektedirler.

İstatistiklerle ilgili olarak genel bir yorum yapmak gerekirse, e-kaynakların bütün türlerinin etkin şekilde kullanıldığı ve bu kaynaklara gösterilen ilginin her geçen gün arttığı söylenebilir.

Tablo 1: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2005 Yıllarına Ait Verilerin Karşılaştırmalı İstatistikleri Elektronik Ortamda Halkla İlişkiler

Kütüphaneye kayıtlı kullanıcı sayısı					
Kullanıcı Türü	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Student	4327	4587	5302	5899	5682
Graduate (Master)	445	620	857	984	1126
Academic - Full Time	372	414	465	473	595
EMBA	254	382	595	687	720
Administrative Staff	146	234	311	330	391
Academic - Part Time	117	148	195	199	0
Other Libraries (ILL)	24	34	45	46	49
Alumni	8	23	48	79	152
Guest/Visitor	4	31	63	127	171
Graduate (PhD)	0	0	0	21	33
Academic-F.of Communication	0	0	0	0	108
Academic Staff-Music	0	0	0	0	21
British Council Library Members	0	0	0	0	4
Toplam	5697	6473	7881	8845	9052

Kütüphane kullanım seminerine katılan kullanıcı sayısı

Yıl	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Lisans öğrenci sayısı	1.574	1.620	1.197	785	705
Yüksek lisans öğrencisi sayısı	250	525	271	173	136
Akademisyen sayısı	309	330	632	363	627

Birebir bilgi verilen kullanıcı sayısı

Yıl	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Kullanıcı sayısı	3.614	1.852	5.889	4.279	1.492

Kurum dışından gelen kullanıcı sayısı

Yıl	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Kullanıcı sayısı	511	666	1.334	932	1.363

Kullanıcıdan gelen e-posta sayısı

Yıl	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Kullanıcı sayısı	493	605	958	871	1054

Kütüphaneye giren kullanıcı sayısı

Yıl	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Kullanıcı sayısı	592.564	608.013	540.707	442.267	508.396

Tablo 2: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2005 Yıllarına Ait Verilerin Karşılaştırmalı İstatistikleri Elektronik Kitap Kullanımı

“Ebrary” Elektronik Kitap Kullanım İstatistiği										
Date	User Sessions		Documents Viewed		Pages Viewed		Pages Copied		Pages Printed	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Total	6286	15085	5414	12979	57305	167087	6437	9943	6293	20243

Date	User Sessions		Documents Viewed		Pages Viewed		Pages Copied		Pages Printed	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Total	14645	23193	12662	0	169352	278565	12216	18796	21920	41871

Ebrary Konuya Göre Ayrıntılı İstatistik				
Category	User Sessions	Pages Viewed	Pages Copied	Pages Printed
ANTIQUES & COLLECTIBLES	2	16	0	0
ARCHITECTURE	142	1329	119	49
ART	153	1400	48	196
BODY, MIND & SPIRIT	8	54	0	0
BUSINESS & ECONOMICS	5672	74500	6135	9636
COMPUTERS	1360	23355	370	2096
COOKING	1	5	0	0
DRAMA	16	224	9	0
EDUCATION	574	7783	498	366
FAMILY & RELATIONSHIPS	82	1301	284	8
FICTION	127	1123	23	4
FOREIGN LANGUAGE STUDY	169	2306	55	604
GARDENING	1	5	0	0
HEALTH & FITNESS	17	277	80	0
HISTORY	1899	22858	1427	2745
LANGUAGE ARTS & DISCIPLINES	706	6954	385	1912
LAW	356	4771	513	708
LITERARY COLLECTIONS	29	214	4	6
LITERARY CRITICISM	923	9202	1014	2019
MATHEMATICS	349	4929	45	367
MEDICAL	434	5404	420	365
MUSIC	237	2323	210	728
NATURE	33	255	0	57
NON-CLASSIFIABLE	697	781	0	0
NULL	118	1273	123	118
PERFORMING ARTS	525	5605	469	1018

PHILOSOPHY	1094	10891	449	4138
PHOTOGRAPHY	17	314	1	53
POETRY	6	65	2	0
POLITICAL SCIENCE	2494	29955	2542	5326
PSYCHOLOGY	847	12862	1569	878
REFERENCE	79	311	2	84
RELIGION	430	4679	196	1359
SCIENCE	470	4839	76	1117
SELF-HELP	10	62	6	0
SOCIAL SCIENCE	2222	27083	1454	3985
SPORTS & RECREATION	20	176	1	20
STUDY AIDS	155	3769	102	1111
TECHNOLOGY	680	5087	163	677
TRANSPORTATION	27	166	1	121
TRAVEL	12	59	1	0
Total	23193	278565	18796	41871

Tablo 3 : İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2005 Yıllarına Ait Verilerin Karşılaştırmalı İstatistikleri Elektronik Dergi Veritabanları Kullanımı

“EBSCO” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

Database Name	Searches			Abstracts			Emails			FT Articles Viewed			PDF Articles Viewed		
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Academic Search Premier	19740	29277	42232	13431	28807	27979	1537	4607		15613	23299	17961	2515	7765	11776
Business Source Premier	11630	16911	30569	5058	14278	16361	964	3817		6415	12202	9541	1728	5789	10517
PsycARTICLES	3447	5092	11688	89	3010	5244	67	497		2053	3794	5783	0	0	0
Regional Business News	3495	3339	7845	104	629	554	25	63		1614	707	510	15	90	130
Grand Total	38312	54619	92334	18682	46724	50138	2593	8984		25695	40002	33795	4258	13644	22423

“EBSCO” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

Database Name	Searches	Abstracts	HTML Articles Viewed	PDF Articles Viewed	Total Full Text Articles Viewed
	2004-2005	2004-2005	2004-2005	2004-2005	2004-2005
Academic Search Premier	68413	44521	33029	21050	54079
Business Source Premier	23622	11258	7182	11638	18820
PsycARTICLES	23116	3656	5642	0	5642
Regional Business News	5256	257	340	73	413
Grand Total	120407	59692	46193	32761	78954

“EBSCO” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

Database Name	Searches	Abstracts	HTML Articles Viewed	PDF Articles Viewed	Total Full Text Articles Viewed
	2005-2006	2005-2006	2005-2006	2005-2006	2005-2006
Academic Search Premier	51090	26060	13920	17229	31149
PsycARTICLES	30851	3186	4978	3036	8014
Regional Business News	3258	50	56	27	83
Grand Total	85199	29296	18954	20292	39246

“EBSCO” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

	Searches	Abstracts	HTML Articles Viewed	PDF Articles Viewed	Total Full Text Articles Viewed
Database Name	Sep-Dec 2005	Sep-Dec 2005	Sep-Dec 2005	Sep-Dec 2005	Sep-Dec 2005
Business Source Premier (*)	23622	11258	7182	11638	18820

“EBSCO” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

	Searches	Abstracts	HTML Articles Viewed	PDF Articles Viewed	Total Full Text Articles Viewed
Database Name	Jan-Aug 2006	Jan-Aug 2006	Jan-Aug 2006	Jan-Aug 2006	Jan-Aug 2006
Business Source Complete (*)	4712	2555	1167	3181	4348

(*) **Business Source Premier** aboneliği 2006 yılında bir üst versiyon olan **Business Source Complete** ile değiştirildiğinden ayrı ayrı istatistik alınmıştır.

“PROQUEST” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

Database	Searches			Cit/Abstract			Any FT Format			Total		
	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Academic Research Library	15364	16002	24192	3069	1790	3092	14013	16317	21416	17082	18107	24508
Academic Research Newspapers	15336	15846		58	57		1818	1495		1876	1552	
Grand Total	30700	31848	24192	3127	1847	3092	15831	17812	21416	18958	19659	24508

“PROQUEST” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

Database	Searches	Cit / Abstract	Any FT Format	Total
	2004-2005			
ABI / INFORM Global	10369	1958	8609	20936

“PROQUEST” Elektronik Dergi Veritabanları Kullanım İstatistiği

Database	Searches	Cit / Abstract	Any FT Format
	2005-2006	2005-2006	2005-2006
ABI / INFORM Global	22186	3086	13842

“Emerald” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2004 yılında başlamıştır)

Month	Jan 2004	Feb 2004	Mar 2004	Apr 2004	May 2004	Jun 2004	Jul 2004	Aug 2004	Total
Table of Contents Viewed	224	8	110	35	77	228	31	58	771
Abstracts Viewed	660	429	558	600	527	701	504	418	4397
Full-text Downloads	487	306	427	443	380	559	337	345	3284
Full-text Turnaways	0	2	7	15	1	3	3	1	31
Total									8483

“Emerald” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

Month	Sep 2004	Oct 2004	Nov 2004	Dec 2004	Jan 2005	Feb 2005	Mar 2005	Apr 2005	May 2005	Total
Table of Contents Viewed	40	37	84	105	71	55	69	18	41	520
Abstracts Viewed	156	236	593	417	535	436	496	401	302	3572
Full-text Downloads	111	188	432	279	336	306	365	277	238	2532
Full-text Turnaways	0	1	1	1	19	0	3	61	0	86
Total										6710

”AMS MathSCINet” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

Period	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Searches	3386	4816	5156

“AMS MathSciNet” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

Period	2004-2005
Queries	3925

“AMS MathSciNet” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

Period	2005-2006
Sessions	2786
Queries	5277

“PCI Fulltext” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

(Aboneliği 2004 yılında başlamıştır.)

Date	Sessions	Users Denied Access	Searches	Hits	Searches Returning No Hits	Journal record pages	Table of Contents	Full Records Accessed	Full Texts Accessed
Aug 2004	69	0	195	189993	80	28	24	68	724
Jul 2004	104	0	248	94143	84	52	62	106	1164
Jun 2004	160	0	344	168761	174	72	62	69	565
May 2004	354	0	618	395955	290	169	228	151	1748
Apr 2004	257	0	584	1788185	233	18	35	276	864
Mar 2004	204	0	456	1154530	175	0	0	228	180
Feb 2004	133	0	343	1410153	121	0	0	239	186
Jan 2004	134	0	384	374123	120	0	0	225	167
Total	1415	0	3172	5575843	1277	339	411	1362	5598

“PCI Fulltext” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

Date	Sessions	Users Denied Access	Searches	Hits	Searches Returning No Hits	Journal record pages	Table of Contents	Full Records Accessed	Full Texts Accessed
May 2005	256	0	441	1189444	183	32	22	218	438
Apr 2005	188	0	332	1380805	128	66	97	285	369
Mar 2005	222	5	411	320819	154	27	29	318	434
Feb 2005	106	0	190	3301330	82	26	60	94	144
Jan 2005	164	0	307	58498	144	79	767	462	542
Dec 2004	187	0	328	4056627	131	55	234	329	486
Nov 2004	180	2	240	170882	125	22	67	140	175
Oct 2004	238	0	379	36680023	169	67	69	109	200
Sep 2004	101	0	150	510522	69	26	33	39	360
Total	1642	7	2778	47668950	1185	400	1378	1994	3148

“Periodicals Archive Online¹” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

Date	Website	Sessions	Searches	Hits	Full Texts Accessed	Full Records Accessed	Searches Returning No Hits	Users Denied Access
Aug 2006	Periodicals Archive Online	46	67	2195293	160	96	21	0
Jul 2006	Periodicals Archive Online	70	108	2310854	78	52	31	0
Jun 2006	Periodicals Archive Online	96	361	1300920	104	37	71	0
May 2006	Periodicals Archive Online	123	328	5656477	83	68	73	0
Apr	Periodicals	176	262	4939943	730	577	85	35

¹ 2006 yılının başından itibaren “PCI Full Text” elektronik dergi veritabanının adı “Periodicals Archive Online” olarak değiştirilmiştir.

2006	Archive Online							
Mar 2006	Periodicals Archive Online	132	321	2284380	322	189	107	0
Feb 2006	Periodicals Archive Online	40	65	7906	62	58	20	0
Jan 2006	Periodicals Archive Online	88	214	6120933	287	199	91	0
Dec 2005	Periodicals Archive Online	237	258	98844	531	373	133	3
Nov 2005	Periodicals Archive Online	224	318	74703	405	257	108	2
Oct 2005	Periodicals Archive Online	157	196	1114908	189	151	88	0
Sep 2005	Periodicals Archive Online	137	225	1141152	328	309	86	0

“Wiley InterScience” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2003 yılında başlamıştır)

User Activity	2002-2003	2003-2004
User Sessions	319	1087
Hits	5025	7683
Searches	928	1720
TOCs	1678	1214
Access Denied*	17	53
Full-text Article PDF views	1646	1693
Full-text Article HTML views	14	27
Abstract (Search)***	43	437
Abstract (Browse)****	58	133
Abstract Views Total	101	570
Articles (Search)***	193	4
Articles (Browse)****	1467	1719
Articles Views Total	1660	1723

“Wiley InterScience” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

User Activity	2004-2005	2005-2006
User Sessions	1044	981
Hits	6508	5841
Searches	1558	1410
TOCs	1033	1042
Access Denied*	102	147
Full-text Article PDF views	1153	1089
Full-text Article HTML views	34	21
Abstract (Search)***	142	235
Abstract (Browse)****	374	347
Abstract Views Total	516	582
Articles (Search)***	14	7
Articles (Browse)****	1173	1103
Articles Views Total	1187	1110

“JSTOR” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

	browsing				viewing	printing				
	title-list	vol/iss	TOCs	citations	pages	jprint	pdf	ps	searches	total
2002-2003	955	1967	2262	457	9498	24	5296	50	7797	28306
2003-2004	1543	2767	7846	484	21235	40	13918	57	18128	66015

“JSTOR” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

	browsing				viewing		printing				
	title-list	vol/iss	TOCs	citations	pages	(articles)	jprint	pdf	ps	searches	total
2004-2005	1343	2345	3086	355	17555	9772	9	11295	10	16	51758
2005-2006	1,877	4,542	6,435	523	48,626	26,276	32	26,635	37	33,636	122,343

“Project Muse” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

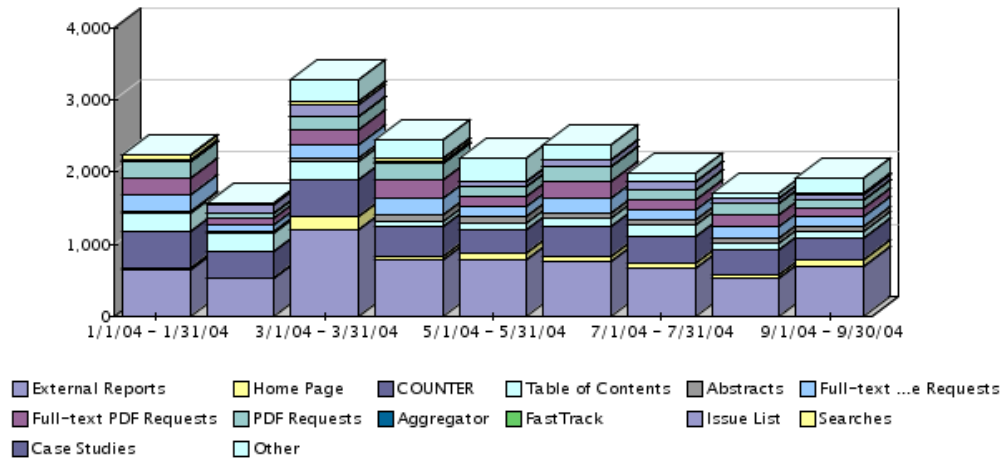
(Aboneliği 2005 yılında başlamıştır.)

		2005 – September	2006- July
Project MUSE	Searches Run	4092	
Project MUSE	Sessions	3940	

“Cambridge Journals Online” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2005 yılında başlamıştır.)

Month	Abstract views	TOC views	Fulltext views	HTML views	PDF views	Homepage views
September 2005	20	213	100	1	99	95
October 2005	12	45	14	0	14	128
November 2005	41	188	155	8	147	220
December 2005	39	116	175	16	159	172
January 2006	23	108	149	3	146	156
February 2006	31	151	108	1	107	188
March 2006	35	123	124	1	123	142
April 2006	25	78	85	0	85	106
May 2006	33	171	240	8	232	182
June 2006	45	179	239	5	234	194
July 2006	15	156	164	10	154	128
August 2006	13	36	58	4	54	49
Totals	332	1564	1611	57	1554	1760

“Kluwer Online” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2003 yılında başlamıştır)

Analysis	2002-2003	2003-2004
	<u>Page Views</u>	<u>Page Views</u>
External Reports	7195	10095
Home Page	276	867
Issue List	310	709
TOC	3353	2807
Abstracts	469	782
Articles	2073	2820
Full Text-PDF	2069	2819
Searches	57	785
Case Studies	5	1
Other	100	1324

“Grove Music Online” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2004 yılında başlamıştır)

Product Name	Month	Account ID	Sessions (Logins)	Total Session Time (hh:mm:ss)	Average Session Time (hh:mm:ss)	Average Pages per Session	Full-Content Units Requested	Web Pages Requested	Hits	Queries (Searches)	Full-Content Units Reached from Browse	Turnaways
Grove Music	August	17559	3	00:53:25	00:17:48	20.0	10	60	225	1	0	0
Grove Music	July	17559	5	00:10:24	00:02:04	6.0	0	30	104	2	0	0
Grove Music	June	17559	30	05:11:33	00:10:23	43.0	223	1299	2231	45	3	0
Grove Music	May	17559	0	00:00:00	00:00:00	0	0	0	0	0	0	21
Grove Music	April	17559	13	01:24:11	00:06:28	39.0	75	514	831	24	6	0
Grove Music	March	17559	37	03:12:44	00:05:12	63.0	358	2344	3452	69	8	0
Grove Music	February	17559	4	00:38:42	00:09:40	37.0	12	151	266	10	3	0
Grove Music	January	17559	56	14:04:05	00:15:04	49.0	376	2781	5170	167	19	0
Total	8		148	25:35:04	00:10:22	48.0	1054	7179	12279	318	39	21

“Grove Music Online” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2004 yılında başlamıştır)

Site	Month	Account ID	Sessions (Logins)	Total Session Time (hh:mm:ss)	Average Session Time (hh:mm:ss)	Average Pages per Session	Full-Content Units Requested	Web Pages Requested	Hits	Queries (Searches)	Full-Content Units Reached from Browse	Turnaways
Grove Music Online	May.05	17559	53	06:12:09	00:07:01	47.0	332	2516	10105	120	33	0
Grove Music Online	Apr 2005	17559	76	08:21:05	00:06:35	38.0	416	2950	6702	177	12	0
Grove Music Online	Mar.05	17559	66	11:41:52	00:10:38	73.0	750	4845	10059	267	7	49
Grove Music Online	Feb 2005	17559	16	01:50:29	00:06:54	44.0	76	707	1542	48	3	0
Grove Music Online	Jan 2005	17559	14	01:22:33	00:05:53	33.0	68	466	1728	13	2	0
Grove Music Online	Dec 2004	17559	27	02:29:59	00:05:33	31.0	102	841	2154	64	3	0
Grove Music Online	Nov 2004	17559	60	10:21:45	00:10:21	45.0	400	2702	8688	195	4	0
Grove Music Online	Oct 2004	17559	37	03:28:45	00:05:38	73.0	534	2717	9222	61	6	0
Grove Music Online	Sep 2004	17559	14	01:57:52	00:08:25	55.0	124	779	1642	31	5	0
Total	9		363	47:46:29	00:07:53	50.6	2802	18523	51842	976	75	49

“Grove Music Online” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği 2005/2006

Site	Member Organisation	Account ID	Session (Logins)	Total Session Time (days hh:mm:ss)	Average Session Time (days hh:mm:ss)	Average Pages per Session	Full-Content Units Requested	Web Pages Requested	Hits	Queries (Searches)	Full-Content Units Reached from Browse	Turnaways
Grove Music Online	Istanbul Bilgi University	17559	1100	6 days, 01:05:47	00:07:54	32.0	5203	36225	71179	2329	112	11
Totals			1100	6 days, 01:05:47	00:07:50	33	5203	36225	71179	2329	112	11

“Grove Art Online” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2006 yılında başlamıştır)

Site	Member Organisation	Account ID	Session (Logins)	Total Session Time (days hh:mm:ss)	Average Session Time (days hh:mm:ss)	Average Pages per Session	Full-Content Units Requested	Web Pages Requested	Hits	Queries (Searches)	Full-Content Units Reached from Browse	Turnaways
Grove Art Online	Istanbul Bilgi University	17559	186	16:23:07	00:05:17	26.0	556	4863	11514	231	14	2
Totals			186	16:23:07	00:05:20	26	556	4863	11514	231	14	2

“Oxford University Press” Elektronik Dergi Veritabanı Kullanım İstatistiği

	September	October	November	December	January	February	March	April	May	June	July	Total
Searches	75	84	187	150	19	97	97	116	92	65	127	1109
Home Pages	66	115	251	240	34	66	127	110	88	38	98	1233
All TOC Pages	99	138	193	162	24	48	103	114	65	44	69	1059
Current TOC Pages	20	35	107	62	12	21	28	39	25	5	21	375
Abstract	10	27	73	49	9	19	27	40	45	49	30	378
HTML	5	15	38	49	6	18	23	23	32	18	39	266
PDF	95	144	221	382	36	100	126	150	189	227	134	1804
Total Full-text	100	159	259	431	42	118	149	173	221	245	173	2070

Tablo 4 : İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2005 Yıllarına Ait Verilerin Karşılaştırmalı İstatistikleri Elektronik Referans Kaynakları Kullanımı

**“Encyclopaedia Britannica” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği
2003-2004**

Date	Document BOL	Queries BOL	Other BOL	Hits BOL	Total
Totals	5220	8114	10524	70228	94086

**“Encyclopædia Britannica” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği
2004-2005**

Date	Document BOL	Queries BOL	Other BOL	Hits BOL	Total
Totals	4022	4071	7127	48892	64112

**“Student Resource Center” Elektronik Referans Kaynağı Kullanım İstatistiği
(Aboneliği 2004 yılında başlamıştır)**

	Inside Usage	Total Usage
Total Sessions	1273	1273
Total Connect Time (min)	14240	14240
Average Session Time (min)	11	11
Total Fulltext	1363	1363
Total Retrievals	3155	3155
Total Searches	14362	14362
Total Turnaways	0	0

Tablo 5: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2005 Yıllarına Ait Verilerin Karşılaştırmalı İstatistikleri Elektronik Ders Kaynakları

Tarih	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Eylül	612	152	64	61
Ekim	1067	315	244	118
Kasım	1190	173	184	100
Aralık	242	183	220	100
Ocak	326	115	189	56
Şubat	92	116	151	61
Mart	323	308	351	272
Nisan	530	96	184	65
Mayıs	360	95	133	69
Haziran	361	65	0	90
Temmuz	72	33	0	20
Ağustos	29	33	0	17
Toplam	5204	1684	1720	1029

Tablo 6: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi 2001–2005 Yıllarına Ait Verilerin Karşılaştırmalı İstatistikleri Elektronik Dergi

**“EBSCO” “Single e-Journals”
Aboneliği olan dergilerin kullanım istatistiği 2003-2004**

Journal Name	Journal Views	Issue Views	Abstract Views	Full Text Views	Subscribed
Cultural Studies	576	248	58	197	Y
International Affairs	333	171	48	145	Y
Media, Culture & Society	530	205	39	119	Y
Theory, Culture & Society	433	231	45	103	Y
Survival	172	148	24	79	Y
World Politics	448	149	31	71	Y
Journal of Communication	374	80	34	68	Y
International and Comparative Law Quarterly	125	78	30	56	Y
Journal of Southern Europe and the Balkans	123	58	25	51	Y
Discourse & Society	159	74	12	42	Y
International Journal of Electronic Commerce	146	44	14	39	Y
Human Rights Quarterly	100	18	16	34	Y
Journal of Communication Inquiry	96	34	15	28	Y
Journal of Democracy	14	16	20	22	Y
Prometheus	93	17	13	22	Y
Feminist Theory	109	24	14	22	Y
Mediterranean Quarterly (Project Muse)	69	35	13	20	Y
Wide Angle	90	37	8	19	Y
Perspectives on European Politics and Society	97	40	16	18	Y
European Journal of International Law	12	6	8	14	Y
Human Rights Case Digest	88	12	7	12	Y
The Journal of Industrial Economics	133	31	4	11	Y
Feminist Review	105	4	10	10	Y
Global Networks: A Journal of Transnational Affairs	26	15	1	10	Y
International Journal of Middle East Studies	35	12	3	9	Y
October	55	13	3	6	Y

Government and Opposition	11	3	4	4	Y
Social Text (Project Muse)	3	0	1	3	Y
Quarterly Review of Film and Video	1	0	0	3	Y
Journal of Applied Econometrics	20	2	0	2	Y
International Journal of Refugee Law	53	9	1	1	Y
Nationalism and Ethnic Politics	19	4	0	1	Y
Millennium: Journal of International Studies	3	0	0	0	Y
Social Philosophy and Policy	8	0	0	0	Y
PAJ - Journal of Performance and Art	0	1	0	0	Y
Public Culture (Project Muse)	2	0	0	0	Y
British Journal of Sociology	1	0	0	0	Y
Critical Inquiry	5	0	0	0	Y
Feminist Review	39	7	1	0	Y
Turkish Studies	3	0	0	0	Y

**“EBSCO” “Single e-Journals”
Aboneliği olan dergilerin kullanım istatistiği**

Activity Summary

Start Date: Wednesday, September 01, 2004

End Date: Tuesday, May 31, 2005

Statistic	Totals
User Sessions	1619
Journal Views	4058
Issue Views	1900
Article Abstract Views	611
Article Full Text Views	939
Browse Searches	53
Journal Searches	134
Article Searches	1063

Complete Journal Activity

Start Date: Wednesday, September 01, 2004

End Date: Tuesday, May 31, 2005

Journal Name	Journal Views	Issue Views	Abstract Views	Full Text Views	Subscribed
Human Rights Quarterly	298	261	91	183	Y
Cultural Studies	383	186	77	111	Y
International Affairs	143	87	31	79	Y
Media, Culture & Society	359	153	39	69	Y
Feminist Theory	144	64	20	58	Y
Discourse & Society	116	55	9	57	Y
Theory, Culture & Society	235	110	42	50	Y
World Politics	304	168	21	42	Y
Journal of Southern Europe and the Balkans	96	48	4	33	Y
Nationalism and Ethnic Politics	91	56	23	28	Y
The Journal of Industrial Economics	140	47	13	23	Y
Journal of Communication	153	50	16	22	Y
Turkish Studies	11	9	5	20	Y
Quarterly Review of Film and Video	20	13	8	18	Y
Journal of Visual Culture	57	17	3	13	Y
Survival	100	52	23	12	Y
Journal of Communication Inquiry	42	20	3	11	Y
Human Rights Case Digest	63	30	5	11	Y
British Journal of Sociology	46	11	2	11	Y
Journal of Democracy	19	12	3	9	Y
Prometheus	49	24	10	9	Y
International Journal of Middle East Studies	38	21	9	8	Y
Government and Opposition	20	13	3	8	Y
European Journal of International Law	11	17	2	6	Y
PAJ: A Journal of Performance and Art	63	17	10	5	Y
International and Comparative Law Quarterly	41	18	6	4	Y
International Journal of Electronic Commerce	47	10	3	4	Y
European Public Law	0	2	1	3	Y
October	30	11	3	3	Y

PAJ - Journal of Performance and Art	7	5	1	3	Y
Mediterranean Quarterly (Project Muse)	32	20	2	3	Y
Perspectives on European Politics and Society	53	24	8	3	Y
Public Culture (Project Muse)	9	2	2	3	Y
Social Philosophy and Policy	6	3	0	2	Y
Global Networks: A Journal of Transnational Affairs	2	0	0	2	Y
Fiscal Studies	22	4	0	2	Y
The International Journal of Marine and Coastal Law	8	1	1	1	Y
Journal of Applied Econometrics	27	30	21	1	Y
International Journal of Refugee Law	7	6	1	0	Y
Millennium: Journal of International Studies	31	0	0	0	Y
Mediterranean Quarterly (Ingenta Select)	23	0	0	0	Y
New Formations	12	0	0	0	Y
Frieze	4	0	0	0	Y
Feminist Review	6	6	2	0	Y
Feminist Review	65	0	0	0	Y
The Chronicle of Higher Education	5	0	0	0	Y
Dr Dobbs Journal	11	0	0	0	Y
Social Text (Ingenta Select)	58	0	0	0	Y
Social Text (Project Muse)	2	0	0	0	Y
Public Culture (Ingenta Select)	72	0	0	0	Y
Wide Angle	54	42	8	0	Y

“EBSCO” “Single e-Journals” Aboneliği olan dergilerin kullanım istatistiği

Activity Summary

Start Date: Thursday, September 1, 2005

End Date: Thursday, August 31, 2006

Statistic	Totals
User Sessions	1912
Journal Views	5748
Issue Views	2400
Article Abstract Views	612
Article Full Text Views	1351
Browse Searches	42
Journal Searches	114
Article Searches	1374

Journal Name	Print ISSN	Online ISSN	Journal Views	Issue Views	Abstract Views	Full Text Views	Subscribed	Active	Ordered
Media, Culture & Society	0163-4437		524	282	101	186	Y	Y	N
International Affairs	0020-5850		369	254	38	168	Y	Y	Y
British Journal of Sociology	0007-1315		348	138	45	146	Y	Y	Y
Theory, Culture & Society	0263-2764		368	197	61	122	Y	Y	N
Cultural Studies	0950-2386	1466-4348	419	194	65	86	Y	Y	N
Third Text	0952-8822		63	32	7	83	Y	Y	Y
Feminist Theory	1464-7001		199	85	11	72	Y	Y	N
Government and Opposition	0017-257X		127	72	9	43	Y	Y	Y
Journal of Visual Culture	1470-4129		166	83	28	38	Y	Y	N
Nationalism and Ethnic Politics	1353-7113		208	81	9	34	Y	Y	N
The Journal of Industrial Economics	0022-1821		142	80	8	28	Y	Y	Y
Journal of Southern Europe and the Balkans	1461-3190	1469-963X	4	0	2	21	Y	Y	N
Discourse & Society	0957-9265		185	87	13	21	Y	Y	N
Grey Room	1526-3819		27	27	7	19	Y	Y	Y
European Political Science	1680-4333		170	37	2	18	Y	Y	Y
International Journal of Middle East Studies	0020-7438		41	18	9	18	Y	Y	N
Journal of Democracy	1045-5736	1086-3214	165	50	15	17	Y	Y	N
Turkish Studies	1468-3849		77	39	10	17	Y	Y	N
The International Journal of Marine and Coastal Law	0927-3522	1571-8085	55	32	2	15	Y	Y	N
October	0162-2870		89	39	16	14	Y	Y	N
International Journal of Electronic Commerce	1086-4415		69	25	4	13	Y	Y	N
Fiscal Studies	0143-5671		57	31	2	13	Y	Y	Y
European Journal of	0938-5428	1464-3596	40	24	8	12	Y	Y	N

International Law									
Perspectives on European Politics and Society	1568-0258		99	33	4	12	Y	Y	N
Prometheus	0810-9028	1470-1030	113	33	2	11	Y	Y	N
Journal of Communication Inquiry	0196-8599		74	22	10	11	Y	Y	Y
Quarterly Review of Film and Video	1050-9208		6	1	2	7	Y	Y	N
Fiscal Studies	0143-5671	1475-5890	29	10	4	5	Y	Y	Y
Feminist Review	0141-7789	1466-4380	108	22	4	4	Y	Y	N
International Affairs - English edition	0130-9641		70	16	3	4	Y	Y	N
International and Comparative Law Quarterly	0020-5893	1471-6895	20	31	2	4	Y	Y	N
Human Rights Quarterly	0275-0392	1085-794X	34	16	9	4	Y	Y	N
Public Culture (Project Muse)	0899-2363	1527-8018	23	13	4	4	Y	Y	N
PAJ: A Journal of Performance and Art	1520-281X	1537-9477	1	1	1	4	Y	Y	N
International Journal of Refugee Law	0953-8186	1464-3715	41	20	6	3	Y	Y	N
Mediterranean Quarterly (Project Muse)	1047-4552	1527-1935	20	12	2	3	Y	Y	N
European Public Law	1354-3725		9	6	2	2	Y	Y	N
Social Philosophy and Policy	0265-0525	1471-6437	2	0	1	2	Y	Y	N
Survival	0039-6338	1468-2699	1	1	0	1	Y	Y	N
World Politics	0043-8871	1086-3338	19	5	5	1	Y	Y	N
Journal of Architectural Education (after September 1, 2005)	1046-4883		26	6	0	1	Y	Y	Y
Global Networks: A Journal of Transnational Affairs	1470-2266		4	1	0	1	Y	Y	N
Journal of Applied Econometrics	0883-7252	1099-1255	19	3	1	0	Y	Y	N

Journal of Symbolic Logic	0022-4812		11	0	0	0	Y	Y	Y
Millennium: Journal of International Studies	0305-8298	1477-9021	158	0	0	0	Y	Y	Y
Feminist Review	0141-7789	1466-4380	10	2	1	0	Y	Y	N
The Chronicle of Higher Education	0009-5982		43	0	0	0	Y	Y	Y
The Chronicle Review			26	0	0	0	Y	Y	Y
Dr Dobbs Journal	1044-789X		8	0	0	0	Y	Y	Y
Environment and Planning A	0308-518X		34	0	0	0	Y	Y	Y
Environment and Planning B: Planning and Design	0265-8135		5	0	0	0	Y	Y	Y
Environment and Planning D: Society and Space	0263-7758		16	0	0	0	Y	Y	Y
Human Communication Research	0360-3989	1468-2958	1	0	0	0	Y	Y	N
Frieze	0962-0672		16	0	0	0	Y	Y	Y
SQL Server Magazine	1773-1895		3	0	0	0	Y	Y	Y
Wide Angle	0160-6840	1086-3354	2	0	0	0	Y	Y	N
TLS: Times Literary Supplement	0307-661X		51	0	0	0	Y	Y	Y
Screen	0036-9543		39	0	0	0	Y	Y	Y
PAJ - Journal of Performance and Art	0735-8393	1086-3281	10	3	1	0	Y	Y	N
New Formations	0950-2378		45	0	0	0	Y	Y	Y
New Left Review	0028-6060		8	0	0	0	Y	Y	Y

Deneme Amaçlı Kullanıma Açılan Elektronik Veri Tabanları 2005-2006

Music and Performing Arts Online – chadwyc.....	12 ay
MLA International Bibliography - proquest	12 ay
Econlit – ebsco	10 ay
SocINDEX–ebsco	10 ay
Literature Online	8 ay
The Global Development Finance Online	7 ay
Emerald ManagementXtra	6 ay
Euromonitor International	5 ay
SourceOECD.....	5 ay
World Bank e-Library	4 ay
Ebrary Online Sheet Music	4 ay
European Source Online – proquest	3 ay
Kluwer Law International	3 ay
Book Index with review – ebsco.....	3 ay
Colombia International Affairs Online	2 ay
EJAMS – proquest	2 ay
ALPSP Learned Journals Collection	2 ay
Communication and Mass Media Complete	2 ay
Wilson Art Full Text	2 ay
Art Abstracts – ebsco	2 ay
Biography Resource Center – gale	2 ay
Business & Company Resource Center – gale	2 ay
The Economist Intelligence Unit	2 ay
EIU Viewswire	2 ay
Expanded Academic – gale	2 ay
InfoTrac OneFile – gale	2 ay
Global Books In Print	2 ay
Psychoanalytic Electronic Publishing	2 ay
PsycBooks – ebsco	2 ay
Testing & Education Reference Center – gale	2 ay
Kazancı Mevzuat ve İctihat Bankası	1 ay
Sage Journals Online	1 ay
Safari Tech and Business e-Books - proquest.....	1 ay
BioOne	1 ay
ECONOMICSnetBASE	1 ay
Oxford Reference Online	1 ay
WorldSciNet	1 ay

SONUÇ VE ÖNERİLER

Elektronik bilgi kaynakları, yeni teknolojilerin kullanıldığı kütüphanecilik uygulamalarında, yeni kaynak, hizmet ve işlemlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yeni teknoloji uygulamaları ile yeni terminoloji, yeni kullanım alanları, e-kaynaklara erişimde yeni yöntemler ortaya çıkarmaktadır. Böylece hayatımıza yeni kavramlar (PDF, HTML, PIN, e-mail vb.) girmektedir. Bu yeni hizmetlerin devamında kampus dışı erişim, seçmeli bilgi duyurusu vb. hizmetleri bekler hale geldiğimiz söylenebilir.

İnternet sayesinde kütüphane dermesinin kapsamı, kütüphanenin fiziki olarak sahip olduğu kaynaklarla değil, erişim sağladığı kaynaklarla belirlenir duruma gelmiştir. Kullanıcılar daha az kütüphaneye gelmekte fakat, elektronik bilgi kaynaklarının kullanım oranında azalma olmamakta hatta kullanım artmaktadır. Bu durum, elektronik bilgi kaynakları yararlandırma istatistiklerinde daha net şekilde görülmektedir.

Üniversite kütüphanelerinde elektronik bilgi kaynaklarının kullanımı, kullanıcıya bilgiye erişimde hız, kolaylık, doğruluk, güncellik açısından geleneksel yararlandırma hizmetlerinin sunduğu çerçevenin ötesinde olanaklar kazandırdığı hipotezi kanıtlanmıştır.

Kullanıcının İnternet üzerinden bilgiye kolay erişimi, kütüphaneye gelen soruların niteliğini ve niceliğini de etkilemektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi için hemen yanıtlanabilen (ready reference) danışma sorusu sayısının giderek azaldığını söyleyebiliriz.

Kullanıcıların bilgi düzeyine göre eğitim ihtiyaçları da değişmektedir. Bilgisayar kullanma becerisi gelişmiş olan kullanıcılar daha çok veri tabanı seçimi, içeriğinin değerlendirilmesi ve elde edilen sonuçlardan bir senteze varılması konularında eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Önceki yıllarda danışma masasında, bilgisayar kullanımı ile ilgili sorularla karşılaşırken, zamanla bu tip sorular azalmış

ve bunların yerini kullanıcı gereksinimlerine uygun kaynak seçimi ve kullanımı ile ilgili rehberlik soruları almıştır.

Elektronik kaynakların kullanımı, aynı zamanda yeni organizasyonlar oluşturulmasına da zemin hazırlamıştır. Değişen kaynaklar, değişen kütüphaneler, değişen kütüphaneciler, sonuç olarak yeni derme geliştirme politikaları oluşmasını sağlamaktadır. Bu durum, Türkiye için bir konsorsiyumun (ANKOS) oluşmasını sağlamıştır.

Web sitelerinin kısa ömürlü ve değişken oluşu, Internet'in doğru, yanlış, güvenilir, güvenilmez pek çok bilgiyi kapsamıyla giderek daha karmaşık bir yapıya sahip olmaktadır. Bu durum bilgiye erişimde farklı arama motorları ve çeşitli erişim yöntemleri kullanmamızı zorunlu kılmaktadır. Bu aşamada basılı bilgi kaynaklarının üretim artışı da bütün hızıyla devam etmektedir.

Kütüphane web sayfası altında yer alan kaynaklara duyulan güven, Internet'te başka bir kurum dahi olsa, web sayfasına, bilgi kaynaklarına duyulan güvenden fazladır. Bu durumun ileride değişme olasılığı vardır. Çünkü arama motorlarındaki kullanım kolaylığı ve erişilebilirlik, kütüphane web sayfalarında şu anda bulunmamaktadır. Bu sorun, kütüphanelerin kaynaklarını daha kolay erişilebilir hale getirmeleri, kütüphanelerin sahip olduğu özgün eserleri paylaşma açmaları ve kaynaklardan daha çok kişinin faydalanmasını sağlamaları ile aşılabılır.

Bilgi kaynaklarının e-ortamda erişilebilir olmasıyla kütüphaneler, farklı kullanıcı türlerine (uzaktan öğretim, engelliler vb.) daha kolay hizmet sunabilmektedir. Bu durum kütüphanelerin kullanıcı türlerini yeniden tanımlamasını gerektirmektedir. Üniversite kütüphaneleri için artık, lisans öğrencisi, akademisyen veya idari personel gibi ayrımlar yapmak, yararlandırma için yeterli gelmemektedir. Kullanıcının okuduğu, çalıştığı, ilgi duyduğu konuda yeni çıkan bütün yayınlardan haberdar etmek, yeni teknolojileri takip ederek kullanıcıya öğretmek gerekmektedir.

Kütüphaneler kullanıcı ilişkilerinin geliştirilmesi için yeni yöntemler geliştirmek zorundadır. Bilgi kaynaklarına erişimde elektronik ortamda halkla

ilişkilere ve web tasarımına önem verilmek zorundadır. Kütüphane web sayfasının elektronik bilgi kaynağı olduğu unutulmamalıdır. Özellikle web sayfasında sıkça sorulan sorular, sanal kütüphane turu, veri tabanlarının kullanım kılavuzları ve tarama yöntemleri örneklerle uygulamalı olarak bulunabilir. Ayrıca, günün her saati kullanıcının telefonla bilgi alabileceği bir düzenleme yapılabilir.

Üniversite kütüphanelerinde yararlandırma hizmetlerinin elektronik ortamda veriliyor olması kütüphane içerisinde sunulan hizmetlerin bütünüyle ortadan kalkacağı anlamını taşımamaktadır. Bu hizmetleri birbirinin alternatifi olarak görmek yanında, aynı amaç doğrultusunda birbirini tamamlayan uygulamalar olarak da görmek gerekmektedir. Kullanıcının bilgi ihtiyacının karşılanmasının esas amaç olduğu unutulmamalı, bu nedenle yeni tarama teknikleri, veri tabanları ve uygulamaların her iki ortamda da kullanıcıya nasıl aktarılacağı üzerinde durmak gerekmektedir. Mesleki etik ve kullanıcı haklarına saygı ile ilgili kurallar, geleneksel ortamda olduğu gibi elektronik ortamdaki yararlandırma hizmetlerinde de geçerlidir.

KAYNAKÇA

- AKANOĞLU, Hatice Fatoş : “Çevrim içi ve CD-ROM veri tabanları: Karşılaştırmalı bir çalışma”, **Prof. Dr. Berrin Yurdadoğ’a Armağan**, Ankara, TKD, 1994.
- AKBAYTÜRK, Tuba : “E-kitaplar ve Kütüphaneler” (Çevrimiçi) [www. ku.edu.tr/main/home](http://www.ku.edu.tr/main/home), 24 Eylül 2006.
- AL, Umut, Pınar AL : “Elektronik Bilgi Kaynaklarının Seçimi”, **Bilgi Dünyası**, C.4, No: 1, 2003, s.1-14.
- ANDREE, Sarah Reneker : “Kütüphaneciyi Danışma Masasında Pazarlama: Reklâm Aracı Olarak Hizmet Noktaları” Çev. Sekine Karakaş, **Bilgi Dünyası**, C.2, No: 2, 2003, s. 281-292.
- ANKOS : Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (Çevrimiçi) <http://www.ankos.gen.tr>, 24 Eylül 2006.
- ARSLANTEKİN, Sacit : “Kütüphanelerde Bilgisayar Kullanımı: Veri Tabanlarına Bilgi Depolama ve Erişiminde Dikkat Edilecek Temel Noktalar”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.12, No: 4, 1998, s. 313–322.
- Arşivcilik Terimleri Sözlüğü : Çev. ve Yay. Haz. Bekir Kemal Ataman, Librairie de Pera, İstanbul, 1995.
- ATILGAN, Doğan : “İletişim Teknolojileri Çağında Değişen Bilgi Hizmetleri / İletişim

- Teknolojilerinin Bilgi Hizmetlerinde Kullanılması” 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu: (Çevrimiçi) <http://eprints.rclis.org/archive/00006361>, 27 Ağustos 2006.
- BAHŞİŞOĞLU, Hatice Kübra : E-kaynaklar Kullanımının Akademik Çalışmalara Sağladığı Kolaylıklar (Çevrimiçi) <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/133.doc>, 16 Ağustos 2006.
- BOZ, Mehmet : “İnternet Üzerinden Tezlere Tam Metin Erişim : Bir Model Önerisi” (Çevrimiçi) <http://eprints.rclis.org/archive/00005909/02/153-172.pdf>, 20 Ocak 2007.
- CHOİ, Youngok : "Reference services in digital collections and projects" **Reference Services Review**; C. 34 , No: 1, 2006, s. 129-147 (Çevrimiçi) <http://www.emeraldinsight.com/0090-7324.htm>, 24 Ağustos 2006.
- ÇAĞILTAY, Kürşat : **İnternet**, Ankara, Metu Press, 1997.
- ÇAĞILTAY, Nergiz Elçin : Elektronik Kütüphaneler: Türkiye için bazı öneriler, (Çevrimiçi) <http://www.teknoturk.org/docking/yaziler/tt000064-yazi.htm>, 18 Ağustos 2006.
- ÇAKIN, İrfan : “Üniversitelerimizin Bilgiye Erişim Ortamları: Genel Değerlendirme”

**Hacettepe Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Dergisi: Cumhuriyetimizin
75. Yılı Özel Sayısı, 1998.**

- ÇELİK, Ahmet : “Üniversite Kütüphanelerinin Geleceği”,
Bilgi Dünyası, C.1, No: 1, 2000, s. 42–
55.
- ÇUKADAR, Sami : “Kütüphane Hizmetlerinin Sunulmasında
Müşteri İlişkileri Yönetiminin Önemi” ”,
İstanbul Üniversitesi, 1. Uluslararası Bilgi
Hizmetleri Sempozyumu (yayınlanmamış
bildiri), Mayıs 2006.
- ÇUKADAR, Sami, Sönmez ÇELİK : “Araştırmacıların Bilgiye Erişiminde
Kullandıkları Araçlar: Online Kütüphane
Katalogları, Veri Tabanı Ara yüzleri ve
Arama Motorları”, (Çevrimiçi)
<http://inet.tr.org.tr/inetconf8/bildiri/92.doc>
..22 Temmuz 2003.
- ÇUKADAR, Sami, Sönmez ÇELİK : “İnternete Dayalı Uzaktan Öğretim ve
Üniversite Kütüphaneleri”. **Doğuş
Üniversitesi Dergisi**, C. 4, No:1, 2003,
s.31–42.
- Dijital Arşiv : (Çevrimiçi)
[http://www.aktifarsiv.com/dijitalarsiv.ht](http://www.aktifarsiv.com/dijitalarsiv.html)
ml, 24 Ağustos 2006.
- DİLEK KAYAOĞLU, Hülya : “Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte
Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin

Anlamı” **Türk Kütüphaneciliği**, C. 20, No.1, 2006, s. 29-60.

DİLEK KAYAOĞLU, Hülya : “Bilimsel İletişim Süreci ve Elektronik Kaynakların Derme Yönetimine Etkisi,” İstanbul Üniversitesi, 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu (yayınlanmamış bildiri), Mayıs 2006.

DİLEK KAYAOĞLU, Hülya : “Bilimsel İletişim Sürecinde Basılı Dergiden Elektronik Dergiye Geçiş” **Aysel Yontar Armağanı**, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 2004, s. 37-65.

EKİNGEN, Filiz : “**Elektronik Bilgi Kaynakları**”, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Ana Bilim Dalı. 2000.

Electronic Document Delivery and GEDI, : (Çevrimiçi)

<http://lib.ua.ac.be/MAN/T02/t51.html>,
24 Ağustos 2006.

ERBİL, Elif, Altan ÇOLAKOL : “İnternet’te Bilgi Arama”, **Bilgi Dünyası** C. 2, No: 2, 2001, s. 221-227.

ERGEN, Bülent : “Değişen Danışma Hizmeti ve Danışma Kütüphanecisinin Rolü” **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları**, No: 6, 2000, s. 33–46.

- Exlibrary Sanal kütüphanesi : (Çevrimiçi) [http// www.exlibrary.com](http://www.exlibrary.com), 3 Temmuz 2006
- FECKO, Mary Beth : **Electronic Resources : Access and Issues** New Providence, NJ, Bowker-Saur, 1997.
- FRUMKIN, Jeremy. : “The Need For Digital Library Service Registry” **OCLC Systems & Services**; C. 22, No:1, 2006. s. 23-25. (Çevrimiçi) <http://www.emeraldinsight.com/1065-075x.htm>, 27 Ağustos 2006.
- GAPEN, Kaye. : **The Virtual Library: Knowledge, Society and the Librarian Vision and Realities**, Wetport, Meckler, 1993.
- İnönü Üniversitesi Bilgisayar Teknolojiler ve Programcılığı: “e-kitap” (Çevrimiçi) http://mmyo.inonu.edu.tr/bolumler/bilgisayar/ogr_cal/e_book/nedir.htm, 24 Haziran 2006.
- İnternet Nedir? : (Çevrimiçi) http://www.anet.com.tr/yardim_internet.asp, 3 Temmuz 2006.
- KARAKAŞ, Sekine : “Enformasyon Devrimi Sürecinde Kütüphanecinin Rolü”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.10, No: 4, 1996, s.339-349.
- KARASÖZEN, Bülent : “Bilimsel Bilgiye Erişimde Yeni Paradigmalar ve internetin Rolü”, **Türk**

- Kütüphaneciliği**, C.10, No: 3, 1996, s.231-243.
- KARASÖZEN, Bülent, Hacer BATI : “Elektronik Veritabanları Kullanım İstatistikleri”, **Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri**, Yay. Haz. Fatih Rukancı vd. Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2003.
- KARSLIGİL, Yahya : “Arşivcilikte sistem yaklaşımı ve CD-ROM Kullanımı”, **Kütüphane, Enformasyon, Arşiv Alanında Yeni Gelişmeler ve Türkmenc Sempozyumu Bildirileri**, Yay. Haz. Hasan S. Keseroğlu, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları No:9, 1991.
- KESEROĞLU, Hasan S. : “Çizgisel Belgeler” **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları**, No: 3, İstanbul, 1998.
- KONYA, Ümit : “Elektronik Kitaplar” **Aysel Yontar Armağanı** İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 2004 s. 67-71.
- KURBANOĞLU, Serap : “Sanal Gerçeklik: gerçek mi değil mi? = Virtual reality: is it real or not?” , **Türk Kütüphaneciliği**, C.10, No: 1, 1996. s. 29-36.

- KURBANOĞLU, Serap : WWW bilgi kaynaklarının değerlendirilmesi. **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C. 19, No: 1, 2002, s. 11–257.
- KÜÇÜK, Mehmet Emin : “Kütüphanelerde www Kullanımı”, [Çevrimiçi] <http://inettr.org.tr/inetconf4/full.html> 25 Eylül 2006.
- LANDOW, G.P. : “**Hypertext: The convergence of contemporary critical theory and technology** Baltimore, John Hopkins University Press.1992.
- LOCHORE, Stephen : “How good are the free digital reference services? A comparison of library-based and expert services”, **Library Review**, C. 53, No: 1, 2004, s. 24-29. (Çevrimiçi): <http://www.emeraldinsight.com/0024-2535>, 27 Ağustos 2006.
- MCCREA, Richard : “Evaluation of two library-based and one expert reference service on the Web” **Library Review**, C. 53, No. 1, 2004, s.11-16 (Çevrimiçi): <http://www.emeraldinsight.com/0024-2535>, 27 Ağustos 2006.
- OLCAY, Erol : “Elektronik Bilgi Kaynakları ve Derme Geliştirme Politikaları”, (Çevrimiçi):

<http://inet-tr.org.tr/inetconf3/bildiriler/kutuphan.htm>, 13 Haziran 2006.

- ÖNAL, İnci : “Yer ve Zaman Sınırını Aşan Kütüphaneler” **Uzaktan Eğitim: Distance Education**, Yaz 1998/Kış 1999, s.19–29.
- SOĞUKSU, Derya : “**Üniversite Kütüphanelerinde Elektronik Kaynaklara Dayalı Hizmetlerin Geliştirilmesinde Pazarlama Yaklaşımının Önemi**”, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Ana Bilim Dalı. 2003.
- SUBAŞIOĞLU, Fatoş : **OPAC ve Bir Model Önerisi**, Ankara, Seren Matbaası, 1997.
- TAKCI, Hidayet, İbrahim SOĞUKPINAR, Mehmet GÖKTÜRK : Elektronik Kütüphaneler ve Bir Yaklaşım (Çevrimiçi): <http://ab.org.tr/ab02/tammetin/55.doc>, 12 Temmuz 2006.
- TONTA, Yaşar : “Bilgi Toplumu ve Bilgi Teknolojisi”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.13, No:4, 1999, s. 221.
- TONTA, Yaşar : “İnternet, Elektronik Kütüphaneler ve Bilgiye Erişim”, **Türk Kütüphaneciliği**, C. 10, No: 3, 1996, s. 215–230.

- TONTA, Yaşar : “Türkiye’de Bilgi Hizmetleri ve İnternet: Temel sorunlar ve Politika Geliştirme”, **Türk Kütüphaneciliği**, C. 11, No.3, 1997, s. 217–232.
- TRAVICA, Bob : “Organisational aspects of the virtual/ digital library: a survey of Academic libraries” **Proceedings of the COOS, August 13–19, 1995**, Milpitas, CA.
- TUTUMEL, Sema : “Üniversite Kütüphanelerinde Okuyucu Eğitimi Programı ve Hacettepe Tıp Merkezi kütüphanesindeki uygulama” **Türk Kütüphaneciliği**, C. 6, No: 3, 1992, s. 152-158.
- UÇAK (ÖZENÇ), Nazan : “Elektronik Danışma Hizmetleri”, **Bilgi Dünyası**, C.4, No: 2, 2003, s. 103-121. (Çevrimiçi)
<http://eprints.rclis.org/archive/00005919/>
23 Ağustos 2006.
- UÇAK (ÖZENÇ), Nazan : “Değişen Bilgi Ortamın Danışma Hizmetine Etkisi”, **Türk Kütüphaneciliği**, C. 18, No: 3, 2004, s. 2-17.
- Vikipedi : Özgür Ansiklopedi, 2006 (Çevrimiçi):
http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa ,
29 Ağustos 2006.
- YALVAÇ, Mesut : “Kütüphane Hizmetlerinde Bilgisayar Kullanımını Neleri Değiştirmiştir?”,

Kütüphane, Enformasyon, Arşiv Alanında Yeni Gelişmeler ve TürkMarc Sempozyumu Bildirileri, Yay. Haz. Hasan S. Keseroğlu, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları, No: 9, 1991.

- YENİKURTULUŞ, Hatice : “Elektronik Ders Kaynakları ve Bir Uygulama: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi”, Adana, Çukurova Üniversitesi, Akademik Bilişim Konferansı, (Yayınlanmamış Bildiri), 3-5 Şubat 2003.
- YENİKURTULUŞ, Hatice : “Üniversite Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Bir Örnek: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi”, Ankara, Başkent Üniversitesi, ÜNAK Bilgiye Erişimde değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu, Ankara, (Yayınlanmamış Bildiri), 25-27 Eylül 2003.
- YILMAZ, Murat : “Teknik Açıdan İnternet ve Telif Hakkı” **Türk Kütüphaneciliği**, C.19, No:1, 2005, s. 136-137.